

BIBLIOTHECA SCRIPTORUM GRAECORUM ET ROMANORUM

CUM IBERICIS VERSIONIBUS

CURANTE A. SEGALÀ PHIL. PROF.

CORNELII NEPOTIS

LIBER DE EXCELLENTIBUS DUCIBUS
EXTERARUM GENTIUM

Vol. I

PRAEFATIO ET MILTIADIS THEMISTOCLISQUE VITAE

BARCINONE

INSTITUT DE LA LLENGUA CATALANA

PALAU DE LA DIPUTACIÓ

C. NEPOTIS : PRAEFATIO ET MILTIADIS THEMISTOCLISQUE VITAE

CORNELII NEPOTIS

PRAEFATIO. — MILTIADES. — THEMISTOCLES

HARUM VERSIONUM SUNT AUCTORES :

PROF. EMMANUEL DE MONTOLIU
(PRAEFATII ET MILTIADIS VITAE)

CATALAUNICAE : LIC. CAROLUS RIBA BRACONS
(THEMISTOCLIS VITAE)

DR. FERDINANDUS CRUSAT
(INTERIECTAE VERSIBUS INTERPRETATIONIS)

CASTELLANAE : DR. FERDINANDUS CRUSAT

LUSITANAE : P. ANTONIUS M.ª ALVES, S. J.

BIBLIOTHECA SCRIPTORUM GRAECORUM ET ROMANORUM

CUM IBERICIS VERSIONIBUS

CURANTE A. SEGALÀ PHIL. PROF.

CORNELII NEPOTIS

LIBER DE EXCELLENTIBUS DUCIBUS
EXTERARUM GENTIUM

VOL. I

PRAEFATIO ET MILTIADIS THEMISTOCLISQUE VITAE

BARCINONE

INSTITUT DE LA LLENGUA CATALANA

PALAU DE LA DÍPUTACIÓ

CORNELII NEPŌTIS
LIBER DE EXCELLENTĪBUS DUCĪBUS
EXTERĀRUM GENTIUM

PRAEFATIO

Non dubĭto fore plerosque, Attĭce, qui hoc genus scriptūrae leve et non satis dignum summōrum virōrum persōnis iudĭcent, cum relātum legent, quis musĭcam docuērit Epaminondam, aut in eius virtutĭbus commorāri, saltasse eum commōde scienterque tibiis cantasse.

PREFACI

No dubto pas, Àtic, que la majoria dels meus lectors jutjaràn aquesta mena d'escrits frèvola i no prou digna de tant sublims barons quan llegiràn el nom del mestre de música d'Epaminondas o quan me veuràn mentar entre'ls seus talents la gracia que tenia per dançar i la seva destresa en sonar la flauta.

LIBER	CORNELII	NEPŌTIS	DE DUCĪBUS
<i>LIBRO</i>	<i>DE CORNELIO</i>	<i>NEPOTE</i>	<i>DE LOS CAPITANES</i>
LIVRO	DE CORNELIO	NEPOTE	DOS CAPITÃES
LLIBRE	DE CORNELI	NEPOT	DELS CAPITANS

EXCELLENTĪBUS	GENTIUM	EXTERĀRUM
<i>EMINENTES</i>	<i>DE LAS NACIONES</i>	<i>EXTRANJERAS</i>
EMINENTES	DAS NAÇÕES	EXTRANGEIRAS
EMINENTS	DE LES NACIONS	ESTRANGERES

PRAEFATIO

PREFACIO

PREFACÃO

PREFACI

Attice,	non	dubito	plerosque	fore,	qui	iudicent	hoc	genus
<i>Atico,</i>	<i>no</i>	<i>dudo</i>	<i>QUE muchos</i>	<i>serán</i>	<i>los que</i>	<i>juzguen</i>	<i>este</i>	<i>género</i>
Attico,	não	duvido	QUE muitos	serão	os que	julguem	este	genero
Atic,	no	dubto	QUE molts	seràn	els qui	jutgin	aquest	genre

scripturae	leve	et	non	satis	dignum	persōnis	virōrum
<i>de escritos</i>	<i>ligero</i>	<i>y</i>	<i>no</i>	<i>bastante</i>	<i>digno</i>	<i>de las personas</i>	<i>de los varones</i>
de scriptos	ligeiro	e	não	bastante	digno	das pessoas	dos homens
d'escrits	lleu	i	no	prou	digne	de les persones	dels homes

summōrum,	cum	legent	relātum	quis	docuerit	musicam
<i>eminentes,</i>	<i>quando</i>	<i>lean</i>	<i>referido</i>	<i>quién</i>	<i>enseñó</i>	<i>música</i>
illustres,	quando	lerem	referido	quem	ensinou	musica
eminentes,	quan	llegeixin	contat	qui	ensenyà	música

Epaminondam	aut	commemorāri	in	virtutibus	eius
<i>a Epaminondas,</i>	<i>o</i>	<i>se ha recordado</i>	<i>entre</i>	<i>los méritos</i>	<i>de éste</i>
a Epaminondas,	ou	mencionado	entre	as prendas	d'elle
a Epaminondas,	o	s'ha recordat	entre	'ls mèrits	d'aquest

eum	saltasse	commōde	cantassēque	scienter	tibiis.	Sed
<i>QUE él</i>	<i>bailó</i>	<i>con perfección</i>	<i>y tañó hábilmente</i>	<i>la flauta.</i>		<i>Pero</i>
QUE elle	dançava	com graça	e que tocava	hábilmente	flauta.	Mas
QUE ell	dançà	amb perfecció	i tocà	aciençadament	la flauta.	Però

Sed hi erunt fere, qui expertes litterarum Graecarum nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conveniat, putabunt. Hi si didicerint non eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia maiorum institutis iudicari, non admirabuntur nos in Graecorum virtutibus exponendis mores eorum secutos. Neque enim Cimōni fuit turpe, Atheniensium summo viro, sororem germanam habere in matrimonio, quippe cum cives eius eodem uterentur instituto. At id quidem nostris moribus

Però aquests seràn, en general, els que, estrangers a la literatura grega, no troben bé sinó ço que's conforma a llurs costums. Si aquests sabien que totes les coses no són honorables i vergonyoses per tot-hom, ans per tot el món són jutjades segons les tradicions dels avis, no's meravellarien que nosaltres hàgim seguit els costums dels grecs en l'exposició de llurs virtuts. No fou vergonyós per Cimó, un dels més grans homes d'Ate-nes, l'haver-se casat amb la seva germana, car del mateix costum usaven els seus conciutadans; mentre que, en els costums nostres, és tal unió il·lícita.

ii erunt fere, qui expertes litterarum Graecarum
éstos serán por lo común AQUELLOSQUE, *ignorantes de las letras* griegas,
 estes serão geralmente os que, ignorantes das letras gregas,
 aquests serán gaire-bé AQUELLS que, ignorants de les lletres gregues,

putābunt nihil rectum, nisi quod conveniat moribus
creerán QUE nada ES bueno, sino LO que conviene con las costumbres
 julgarão QUE nada É bom, senão o que se conforma com os costumes
 creurán QUE res NO ÉS bo, sinó ço que convé amb els costums

ipsorum. Si hi didicerint eadem non esse
de ellos mismos. Si éstos conocieran QUE unas mismas cosas no son
 dos mesmos. Se estes souberem QUE as mesmas coisas não são
 d'ells mateixos. Si aquests coneguessin QUE unes mateixes coses no són

honestā atque turpia omnibus, sed omnia iudicāri
honestas e indecorosas para todos, sino que todas son juzgadas
 decorosas e indecorosas para todos, senão que todas são julgadas
 honestes i obscenes per tot-hom, sinó que totes són jutjades

institūtis maiorum, non admirabuntur nos
según las costumbres de los mayores, no se admirarían QUE nosotros
 segundo os costumes dos antepassados, não se admirarão QUE nós
 segons els costums dels antics, no s'admirarien QUE nosaltres

in virtutibus exponendis Graecorum secutos
al exponer los méritos de los griegos HAYAMOS seguido
 ao descrever as qualidades dos gregos TENHAMOS seguido
 tot exposant els mèrits dels grecs HÁGIM seguit

mores eorum. Enim neque fuit turpe Cimonī, viro
las costumbres de ellos. Pues no fué indecoroso para Cimon, varón
 os costumes d'elles. E-com-efeito não foi indecoroso para Cidão, varão
 els costums llurs. Puix no fou lletja cosa per a Cimó, baró

summo Atheniensium, habere in matrimonio sororem
eminente de los atenienses, tener en matrimonio una hermana
 eminente dos Athenienses, ter em matrimonio sua irmã
 altísim entre'ls atenesos, tenir en matrimoni una germana

germanam, quippe cum cives eius uterentur
carnal, puesto que los conciudadanos de él usaban
 paterna, por isso que os concidadãos d'elle seguiam
 carnal, com sia que sos concitadans usaven

eodem instituto. At id habetur quidem nefas
de la misma costumbre. Pero esto se considera en verdad ilícito
 o mesmo costume. Comtudo isto tem-se na verdade por ilícito
 el mateix costum. Però això és considerat en realitat il·lícit

nefas habetur. Laudi in Creta ducitur adolescentibus quam plurimos habuisse amatores. Nulla Lacedaemōni vidua tam est nobilis, quae non ad coenam eat [mercēde] conducta. Magnis in laudibus tota fere fuit Graecia victorem Olympiae citari; in scenam vero prodire ac populo esse spectaculo nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini. Quae omnia apud nos partim infamia, partim humilia atque ab honestate remota ponuntur. Contra ea pleraque nostris moribus

A Creta se té com lloable que'ls jovenets tinguin el major nombre d'amants. A Lacedemonia no hi ha viuda tant noble que, temptada per un guany, no vagi a un convit. En quasi tota la Grecia era un gran títol de gloria ésser proclamat vencedor a Olimpia; en aquesta mateixa nació no era per a ningú deshonrós aparèixer en l'escena i donar-se al poble en espectacle. Coses totes que entre nosaltres passen les unes com infamants, les altres com vils i contraries a l'honestedat. I, al contrari, moltes de les coses que entre aquells són reputades vergonyoses, són tin-

nostris moribus.	Habuisse	quam plurimos amatores
<i>según nuestras costumbres.</i>	<i>Haber tenido</i>	<i>el mayor número de amadores</i>
segundo nossos costumes.	O ter tido	muitos amantes
segons els nostres costums.	Haver tingut	el major nombre d'amadors

ducitur laudi	adulescentibus	in Creta.	Est	Lacedaemōni
<i>es objeto de alabanza</i>	<i>para los jóvenes</i>	<i>en Creta.</i>	<i>no hay</i>	<i>en Esparta</i>
é motivo de honra	para os jovens	em Creta.	NAO ha	em Esparta
és objecte de lloança	per als joves	a Creta.	NO hi ha	a Esparta

nulla	vidua	tam	nobilis,	quae	conducta	mercēde,
<i>ninguna</i>	<i>viuda</i>	<i>tan</i>	<i>noble,</i>	<i>que</i>	<i>atraída</i>	<i>por el salario</i>
nenhuma	viuva	tão	nobre,	que	conduzida	por salario
cap	viuda	tant	noble,	qui	duta	per la paga

non eat	ad coenam.	Citāri	victōrem	Olympiae
<i>no vaya</i>	<i>a un convite.</i>	<i>Ser proclamado</i>	<i>vencedor</i>	<i>en Olimpia</i>
não vá	a um banquete.	O ser proclamado	vencedor	em Olimpia
no vagi	a un convit.	Esser aclamat	vencedor	a Olimpia

fuit in	magnis	laudibus	fere tota	Graecia; vero
<i>fué</i>	<i>de grandes</i>	<i>alabanzas</i>	<i>en casi toda</i>	<i>la Grecia; y</i>
foi	de grande	louvor	em quasi toda	a Grecia; e
fou	de grans	lloances	quasi per tota	la Grecia; i

prodire in	scenam	ac	esse	spectaculo	populo
<i>presentarse en</i>	<i>escena</i>	<i>y</i>	<i>servir de diversion</i>	<i>al pueblo</i>	
o apparecer em	scena	e	servir de espectáculo	ao povo	
presentar-se a	escena	i	servir de divertiment	al poble	

fuit turpitudini	nemini	in eisdem	gentibus.
<i>NO causó deshonra</i>	<i>a nadie</i>	<i>entre las mismas</i>	<i>gentes.</i>
NAO foi de deshonra	para ninguem	nas mesmas	nações.
NO fou causa de turpitud	per ningú	entre les mateixes	gents.

Quae	omnia	ponuntur	apud	nos	partim
<i>Las cuales cosas</i>	<i>todas</i>	<i>son reputadas</i>	<i>entre</i>	<i>nosotros</i>	<i>unas</i>
As quaes coizas	todas	são reputadas	entre	nós	umas
Les quals coses	totes	són reputades	entre	nosaltres	unes

infamia,	partim	humilia	atque	remōta	ab
<i>infames,</i>	<i>otras</i>	<i>viles</i>	<i>y</i>	<i>separadas</i>	<i>de</i>
infames,	outras	aviltantes	e	contrarias	ao
difamants,	altres	humiliants	i	apartades	de

honestate.	Contra ea	pleraque,	quae	putantur
<i>la honestidad.</i>	<i>Al contrario</i>	<i>muchas cosas</i>	<i>que</i>	<i>se reputan</i>
decoro.	Pelo contrario	muitas coizas	que	são tidas
la honestedat.	Al contrari d'això	moltes coses	les quals	són reputades

sunt decōra, quae apud illos turpia putantur. Quem enim Romanōrum pudet uxōrem ducēre in convivium? aut cuius non mater familias primum locum tenet aedium atque in celebritāte versātur? quod multo fit alīter in Graecia. Nam neque in convivium adhibētur nisi propinquōrum; neque sedet nisi in interiōre parte aedium, quae gynaeconītis appellātur, quo nemo accēdit, nisi propinqua cognatiōne coniunctus. Sed hic plura persēqui cum magnitūdo voluminis prohibet,

gudes com honorables en els nostres costums. ¿Quin romà, en efecte, s'averkonyiria d'acompanyar sa esposa a un convit? ¿Quina mare de familia no ocupa entre nosaltres la cambra d'honor de la casa i no va a festes i aplecs? I, amb tot, coses són aquestes que's fan ben altrament a Grecia; car la dòna no és admesa allí a cap convit si no és un convit familiar, ni habita sinó la peça més retirada de la casa, que és nomenada *gynecen*, on ningú té accés fóra dels més pròxims parents. Mes, d'una banda les dimensions d'aquesta obra, i d'altra l'impaciencia que

turpia	apud	illos,	sunt	decōra	nostris morībus.
<i>indecorosas</i>	<i>entre</i>	<i>ellos,</i>	<i>son</i>	<i>honrosas</i>	<i>según nuestras costumbres.</i>
indecorosas	entre	elles,	são	honrosas	para os nossos costumes.
malhonestes	entre	ells,	són	honroses	segons els nostres costums.

Enim	quem	Romanōrum	puDET	ducēre	uxōrem
<i>Pues</i>	<i>¿quién</i>	<i>de los romanos</i>	<i>se avergüenza</i>	<i>de llevar</i>	<i>a su esposa</i>
Pois	quem	d'entre os romanos	se envergonha	de levar	a mulher
Puix	¿a quin	dels romans	envergonyeix	dur	sa muller

in convivium?	aut	cuius	mater	familias	non	tenet
<i>a un banquete?</i>	<i>O</i>	<i>¿de quién</i>	<i>la madre</i>	<i>de familia</i>	<i>no</i>	<i>ocupa</i>
a um banquete?	ou	de quem	a mãe	de familia	não	occupa
a un convit?	O	¿de qui	la mare	de familia	no	té

primum	locum	aedium	atque	versātur in celebritāte?
<i>el primer</i>	<i>lugar</i>	<i>de la casa</i>	<i>y</i>	<i>NO se halla en la ceremonia?</i>
o primeiro	logar	da casa	e	NAO se encontra nās reuniōes?
el primer	lloc	de la casa	i	NO és a la festa?

Quod	fit	multo	alīter	in	Graecia.	Nam	neque
<i>Lo cual</i>	<i>sucede</i>	<i>muy</i>	<i>de otro modo</i>	<i>en</i>	<i>Grecia.</i>	<i>Pues</i>	<i>ni</i>
O que	succede	muito	differentemente	na	Grecia.	Pois	nem
Ço que	esdevé	molt	altrament	a	Grecia.	Puix	ni

adhibētur	in	convivium,	nisi	propinquōrum;	neque
<i>es admitida</i>	<i>a</i>	<i>un convite,</i>	<i>a no ser</i>	<i>de los parientes;</i>	<i>ni</i>
éadmittida	a	banquetes,	a não ser	de parentes;	nem
és admesa	a	un convit,	si no és	dels parents;	ni

sedet,	nisi	in	parte	interiōre	aedium,	quae	appellātur
<i>se sienta,</i>	<i>sino</i>	<i>en</i>	<i>la parte</i>	<i>interior</i>	<i>de la casa,</i>	<i>que</i>	<i>se llama</i>
mora,	senão	na	parte	interior	da casa,	que	se chama
seu,	sinó	en	la part	interior	de la casa,	que's	nomena

gynaeconītis;	quo	nemo	accēdit,	nisi	coniunctus
<i>gineceo,</i>	<i>adonde</i>	<i>nadie</i>	<i>entra</i>	<i>si no</i>	<i>ESTÁ unido</i>
gyneceu,	onde	ninguem	entra	sem	ESTAR unido
gineceu,	on	ningú NO	entra	si no	ÉS unit

cognatiōne	propinqua.	Sed	cum	magnitūdo	volumīnis,	tum
<i>con parentesco</i>	<i>próximo.</i>	<i>Pero</i>	<i>tanto</i>	<i>la magnitud</i>	<i>de la obra</i>	<i>como</i>
por parentesco	proximo.	Mas	tanto	a grandeza	da obra	como
amb parentiu	próxim.	Peró	tant	la magnitut	de l'obra	com

festinatio, ut explīcem	ea,	quae	exorsus sum,	prohibet
<i>la prisa por explicar</i>	<i>lo</i>	<i>que</i>	<i>he comenzado,</i>	<i>ME impide</i>
a pressa de explicar	o	que	comecei,	ME impede
la pressa d'explicar	ço	que	he començat,	EM prohibeix

tum festinatio, ut ea explícem, quae exorsus sum. Quare ad propositum veniēmus et in hoc exponēmus libro vitas excellentium imperatōrum.

MILTIÀDES

Miltiàdes, Cimōnis filius, Atheniensis, cum et antiquitāte genēris et gloria maiōrum et sua modestia unus omnium maxīme florēret eāque esset aetāte, ut non iam solum de eo bene sperāre, sed etiam confidēre cives possent sui talem futūrum, qualem cognītum

sento d'entrar en materia, me priven d'allargar aquestes consideracions. Comencem, doncs, i contem en aquest llibre les vides dels capitans eminents.

MILCÍADES

Milcíades, fill de Cimó d'Atenes, se distingia entre tots els seus conciutadans no sols per l'antiguitat del seu llinatge i per la gloria dels seus avant-pasats, sinó també per la seva modestia. Havia assolit ja una edat en que'ls seus conciutadans no solament podien fundar sobre ell les més grans esperances, sinó també confiar que esdevindria el gran home que més tard ells conegueren,

persēqui	plura.	Quare	veniēmus	ad propositum	et
<i>referir</i>	<i>más.</i>	<i>Por lo cual</i>	<i>vendremos</i>	<i>a lo propuesto</i>	<i>y</i>
dizer	mais.	Por tanto	viremos	ao intento	e
retreure	més cosas.	Per ço	vindrem	al propòsit	i
exponēmus	in hoc libro	vitas	imperatōrum	excellētiū.	
<i>expondremos</i>	<i>en este libro</i>	<i>las vidas</i>	<i>de los capitānes</i>	<i>eminentes.</i>	
exporemos	nesto livro	as vidas	dos capitães	eminentes.	
exposarem	en aquest llibre	les vides	dels capitans	notables.	

MILTIADES

MILCIADES

MILCIADES

MILCIADES

Cum	Miltiades,	filius	Cimōnis,	Atheniensis,	florēret
<i>Como</i>	<i>Milciades,</i>	<i>hijo</i>	<i>de Cimon,</i>	<i>ateniense;</i>	<i>florebiese</i>
<i>Como</i>	<i>Milciades,</i>	<i>filho</i>	<i>de Cimaõ,</i>	<i>atheniense,</i>	<i>florescesse</i>
<i>Com</i>	<i>Milciades,</i>	<i>fill</i>	<i>de Cimó,</i>	<i>atenès,</i>	<i>floris</i>

maxīme	unus omnium	et	antiquitāte	genēris	
<i>sobremanera</i>	<i>él solo</i>	<i>entre todos,</i>	<i>no sólo</i>	<i>por la antigüedad</i>	<i>de la familia</i>
<i>s bremaneira</i>	<i>unico</i>	<i>entre todos,</i>	<i>não só</i>	<i>pela antiguidade</i>	<i>da linhagem</i>
<i>en gran manera</i>	<i>únic</i>	<i>entre tots,</i>	<i>no solament</i>	<i>per l'antiguitat</i>	<i>de la familia</i>

et gloria	maiōrum	et	sua modestia	essetque	ea
<i>y por la gloria</i>	<i>de los mayores</i>	<i>sino también</i>	<i>por su modestia</i>	<i>y fuese</i>	<i>de tal</i>
<i>e pela gloria</i>	<i>dos antepasados</i>	<i>mas também</i>	<i>por sua modestia</i>	<i>e fosse</i>	<i>de tal</i>
<i>i per la gloria</i>	<i>dels majors</i>	<i>sinó també</i>	<i>per sa modestia</i>	<i>i fos</i>	<i>de tal</i>

aetāte,	ut sui	cives	possent iam	non solum	sperāre bene
<i>edad,</i>	<i>que sus</i>	<i>conciudadanos</i>	<i>podian</i>	<i>ya no sólo</i>	<i>esperar bien</i>
<i>idade,</i>	<i>que seus</i>	<i>conciudadãos</i>	<i>podiam</i>	<i>já não só</i>	<i>esperar bem</i>
<i>edat,</i>	<i>que sos</i>	<i>conciudadans</i>	<i>podien</i>	<i>ja no sols</i>	<i>esperar bé</i>

de eo,	sed etiam	confidēre	futūrum talem,	qualem iudicārun	
<i>de él,</i>	<i>sino también</i>	<i>confiar</i>	<i>QUE seria tal;</i>	<i>cual</i>	<i>LE juzgaron</i>
<i>d'elle,</i>	<i>mas também</i>	<i>confiar</i>	<i>QUE havia de ser tal,</i>	<i>qual</i>	<i>o julgaram</i>
<i>d'ell,</i>	<i>sinó també</i>	<i>confiar</i>	<i>QUE seria tal,</i>	<i>com</i>	<i>EL jutjaren</i>

iudicārunť, accĭdit, ut Athenienses Chersonēsum colōnos
vellent mittēre. Cuius genēris cum magnus numērus esset
et multi eius demigratiōnis petērent societātem, ex iis de-
lecti Delphos deliberātum missi sunt, qui consulērent Apol-
līnem, quo potissimum duce uterentur. Namque tum
Thraces eas regiōnes tenēbant, cum quibus armis erat di-
micandum. [His] consulentiſbus nominātim Pythia praecepit,
ut Miltiādem imperatōrem sibi sumērent : id si fecissent,

quan s'escaigué que'ls atenesos resolgueren enviar una colonia al Quer-
sonès. Com era gran el nombre dels que anar-hi volſen, i molts eren els
que demanaven formar part de l'expedició, foren triats alguns entre tots,
i enviats en missió a Delfos per consultar a Apol·ló sobre l'elecció de
llur capitost; car llavors els tracs ocupaven aquelles contrades, i amb
ells calia batre's i lluitar. La pitia comanà, als qui la consultaven,
que prenguessin Milcíades per capdill, afegint que, si aquest consell
seguien, serien sortades totes llurs empreses. Complint la recomanació

cognitum, accidit, ut Athenienses vellent mittere colonos
 DESPUÉS DE conocido, sucedió que los atenienses querían enviar colonos
 DEPOIS DE conhecido, succedeu que os athenienses quizessem mandar colonos
 DESPRÉS DE conegut, succeí que'ls atenesos vollien enviar colons

Chersonēsum. Cum numerus cuius generis esset
 al Quersoneso. Como el número de esta especie fuese
 para Chersoneso. E como o numero d'este genero (DE PESOAS) fosse
 al Quersonès. Com el nombre d'aquesta niçaga fos

magnus et multi petērent societatem eius demigratiōnis,
 grande y muchos pidiesen participaciō en esta emigraciōn,
 grande e muitos pedissem participaçāo nesta emigraçāo,
 gran i molts demanessin part dins aquesta emigració,

delecti ex iis missi sunt Delphos deliberatum,
 elegidos de entre estos fueron enviados a Delfos para consultar,
 escolhidos d'entre estes foram mandados a Delphos para consultar,
 elegits d'entre aquests foren enviats a Delfos a consultar,

qui consulērent Apollīnem, quo duce uterentur
 los cuales consultaran a Apolo de qué capitán debían servirse
 os quaes perguntassem a Apollo de que capitão haviam de servir-se
 els quals demanessin a Apolló de quin capità s'havien de valer

potissimum. Namque Thraces tenēbant tum eas
 con preferencia. Pues los tracios ocupaban entonces aquellas
 de preferencia. Pois os thracios occupavam então aquellas
 amb preferencia. Puix els tracis ocupaven llavors aquelles

regiōnes, cum quibus dimicandum erat armis.
 regiones con las cuales se había de pelear con las armas.
 regiões com as quaes se havia de combater por armas.
 regions amb les quals s'havia de lluitar amb les armes.

His consulentiūbus Pythia praecēpit nominatim, ut
 A estos que consultaban la pitonisa ordenó nominalmente que
 A estes consulentes a pythonisa mandou nomeadamente que
 A aquests qui consultaven la pitia manà nominalment que

sumērent sibi Miltiādem imperatōrem; si fecissent id,
 tomasen para si a Milcíades por capitán: si hiciesen esto
 tomassen para si a Milcíades como capitão: se fizessem isto
 prenguessin ells Milcíades per capità: si fessin això

incepta futura prospēra. Cum Miltiādes profectus
 la empresa sería próspera. Como Milcíades, habiendo partido
 a empresa havia de ser prospera. Como Milcíades, tendo partido
 l'empresa sería favorable. Com Milcíades, essent partit

incepta prosp̃era fut̃ura. Hoc orac̃uli responso, Miltĩades, cum delecta manu classe Chersoñesum profectus, cum accessisset Lemnum et incol̃as eius ins̃ulae sub potest̃atem redig̃ere vellet Atheniensium, idque [ut] Lemnii sua sponte fac̃erent postulasset, illi irridentes respond̃erunt tum id se fact̃uros, cum ille, domo naṽibus proficiscens vento aquil̃one venisset Lemnum. Hic enim ventus ab septentrioñibus oriens adversum tenet Ath̃enis proficiscent̃ibus. Miltĩades morandi tempus non habens cursum direxit, quo tend̃ebat, pervenitque Chersoñesum.

de l'oracle, Milcíades s'embarcà vers el Quersonès al davant d'un estol escollit. Prengué terra a Lemnos, i volgué sotmetre els habitants d'aquesta illa al domini d'Atenes, i els pregà que això fessin de bon grat. Però els lemnis, trufant-se'n, li feren de resposta que's retrien al seu poder quan ell partint de casa seva amb un estol de naus arribés a Lemnos amb vent aquiló. Car aquest vent, venint del Septentrió, és contrari als que surten del port d'Atenes. Milcíades, que no tenia temps d'aturar-se, dreçà la ruta vers el punt que s'havia proposat, i arribà, a la fi, al Quersonès.

classe	Chersonēsum	cum	manu	delecta	hoc
en una esquadra	para el Quersoneso	con	un ejército	escogido,	según esta
em uma armada	para Chersoneso	com	tropa	escolhida,	segundo esta
en una esquadra	al Quersonès	amb	un exèrcit	escollit,	segons aquesta

responso	oracūli,	accessisset	Lemnum	et	vellet	redigere
respuesta	del oráculo,	hubiese abordado	a Lemnos	y	quisiese	someter
resposta	do oraculo,	tivesse abordado	a Lemnos	e	quizesse	submetter
resposta	de l'oracle,	s'hagués acostat	a Lemnos	i	volgués	sotmetre

incōlas	eius	insūlae	sub	potestātem	Atheniensium,
a los habitantes	de aquella	isla	bajo	el poder	de los atenienses
os habitantes	d'esta	ilha	ao poder		dos atenienses
els habitants	d'aquella	illa	sota	'l poder	dels atenesos

postulassetque,	ut	Lemnii	facērent	id	sua sponte,
y hubiese pedido	que	los lemnios	hiciesen	esto	espontáneamente,
e tivesse pedido	que	os Lemnios	fizessem	isto	espontáneamente,
i hagués demanat	que	els lemnis	fessin	això	espontaniament,

illi	irridentes	respondērunt	se factūros	id	tum,
ellos	riéndose	contestaron	QUE ellos harían	esto	entonces
elles	zombando	responderam	QUE elles fariam	isto	então
ells	rient	LI contestaren	QUE ells farien	això	llavors

cum ille	proficiscens	domo	navibus,	venisset	Lemnum
cuando él,	partiendo	de su patria	con las naves,	llegase	a Lemnos
quando elle,	partindo	da patria	em navios,	viessse	a Lemnos
que ell,	partint	de sa patria	amb les naus,	arribés	a Lemnos

vento	aquilōne.	Enim	hic	ventus	oriens
con viento	aquilón.	Porque	este	viento	que proviene
com vento	aquilão.	Porque	este	vento	levantando-se
amb vent	aquiló.	Car	aquest	vent	que prové

ab septentrionibus	tenet adversum	proficiscentibus	Athēnis.
del septentrión	tiene dirección contraria	para los que parten	de Atenas.
do septentrião	sopra ponteiro	aos que partem	de Athenas.
del septentrió	porta direcció contraria	pels que parteixen	d'Atenes.

Miltiades	non	habens	tempus	morandi	direxit
Milciades,	no	teniendo	tiempo	de detenerse,	dirigió
Milciades,	não	tendo	tempo	de se demorar,	dirigiu
Milciades,	no	tenint	temps	d'aturar-se,	dreçà

cursum,	quo	tendēbat,	pervenitque	Chersonēsum.
el rumbo	a donde	se proponía,	y llegó	al Quersoneso.
o rumo	para onde	ia,	e chegou	a Chersoneso.
ruta	on	se proposava,	i arribà	al Quersonès.

Ibi brevi tempore barbarorum copiis disiectis, tota regione, quam petierat, potius, loca castellis idonea communivit, multitudinem, quam secum duxerat, in agris collocavit crebrisque excursionibus locupletavit. Neque minus in ea re prudentia quam felicitate adiutus est. Nam cum virtute militum devicisset hostium exercitus, summa aequitate res constituit atque ipse ibidem manere decrevit. Erat enim inter eos dignitate regia,

Allí, havent en breu temps dispersat les hosts dels barbres i havent-se ensenyorit de tota la contrada que havia envaïda, aixecà castells en els indrets més aventatjosos, establí al camp la multitud que amb ell portada havia, i l'enriquí amb el botí guanyat en freqüents cavalcades. I, en aquesta empresa, no fou ell menys ajudat per sa prudència que per la sort; car, après que ell hagué vençut amb el valor dels seus soldats les hosts dels enemics, posà ordre en les coses amb la més gran equitat, i resolgué de romandre allí mateix. Fruïa entre'ls seus de la dignitat de rei sense haver-ne el títol, i no

Ibi	potitus	brevi	tempore	tota regione,	
Alli.	habiéndose apoderado	en breve	tiempo	de toda la región	
Ahi,	tendo-se apoderado	em pouco	tempo	de toda a região	
Alli,	ensenyorit	en poc	temps	de tota la regió	
quam	petierat,	copiis	barbarorum	disiectis,	
que	había atacado,	las tropas	de los bárbaros	deshechas,	
que	demandara,	as tropas	dos barbaros	destroçadas,	
que	havía atacat,	les tropes	dels barbres	esvaides,	
communivit	loca	idonea	castellis,	collocavit	in agris
fortificó	los lugares	aptos	para castillos,	colocó	en los campos
fortificou	os logares	aptos	para presidios,	estabeleceu	nos campos
fortificà	els llocs convenient	per a castells,	col·locà		en els camps
multitudinem,	quam	duxerat	secum,	locupletavitque	
la multitud	que	se había llevado	consigo,	y la enriqueció	
a multidão	que	trouxera	comsigo,	e enriqueceu-a	
la gent	que	havía dut	amb ell,	i l'enriquí	
crebris	excursionibus.	Neque	adiutus est	in ea re	
con frequentes	correrias.	Y no	fué ayudado	en esta empresa	
com frequentes	correrias.	E não	foi ajudado	nesta empresa	
amb freqüents	eixides.	I no	fou ajudat	en aquest afer	
minus	prudencia	quam	felicitate.	Nam	cum
menos	por la prudencia	que	por la felicidad.	Pues	como
menos	pela prudencia	que	pela felicidade.	Pois	como
menys	per la prudencia	que	per la ventura.	Puix	com
devicisset	exercitus	hostium	virtute	millum,	
hubiese vencido	a los ejércitos	de los enemigos	por el valor	de los soldados,	
tivesse vencido	os exercitos	dos inimigos	com o valor	dos soldados,	
hagués vençut	els exèrcits	dels enemics	pel valor	dels soldats,	
constituit	res	summa	aequitate	atque	ipse
ordenó	las cosas	con la mayor	equidad	y	él mismo
ordenou	as coisas	com summa	justiça	e	elle mesmo
ordenà	les coses	amb suma	equitat	i	ell mateix
					resolgué
manere	ibidem.	Enim	erat	inter	eos
quedarse	allí mismo.	Pues	era	entre	ellos
ficar	ahi mesmo.	Porque	tinha	entre	elles
romandre	allí mateix.	Car	era	entre	ells
					de dignitat
					regia,
					real,
					real,
quamvis	carēbat	nomine,	neque	consecutus	id
aunque	carecia	del nombre,	y no	HABIA conseguido	esto
ainda que	carecia	do nome,	e não	TINHA conseguido	isto
anc que	no'n tenía	el nom,	i no	HAVIA conseguit	aixó
					más
					mais
					més

quamquam carēbat nomīne, neque id magis imperio quam iustitia consecūtus. Neque eo secius Atheniensibus, a quibus erat profectus, officia praestābat. Quibus rebus fiēbat, ut non minus eōrum voluntāte perpetuum imperium obtinēret, qui misērant, quam illōrum, cum quibus erat profectus. Chersonēso tali modo constitūta Lemnum revertitur et ex pacto postulat, ut sibi urbem tradant : [illi enim dixerant, cum vento borea domo profectus eo pervenisset, sese dedituros]

havia això assolit per sa autoritat més que per sa justícia. I, amb tot, no deixava de retre bons serveis als atenesos, dels quals era partit; i així ell se componia les coses per manera que servés constantment sa autoritat no menys per la voluntat dels que l'havien enviat que per la de sos companys de partida. Reglat així el Quersonès, retorna a Lemnos i demana que, segons els tractes fets abans, li retin la ciutat : els lemnis, verament, li havien dit que's retrien quan vingués de casa seva a Lemnos amb el vent Bòreas,

imperio	quam	iustitia.	Neque praestābat	eo	secius
<i>por la autoridad</i>	<i>que</i>	<i>por la justicia.</i>	<i>Y no prestaba</i>	<i>por esto</i>	<i>menos</i>
pelo commando	que	pela justiça.	E não prestava	por isso	menos
per l'autoritat	que	per la justicia.	I no prestava	per això	menys

officia	Atheniensibus,	a quibus	profectus erat.
<i>servicios</i>	<i>a los atenienses,</i>	<i>de los cuales</i>	<i>habia partido.</i>
serviços	aos Athenienses,	dos quaes	tinha partido.
serveis	als atenesos,	dels quals	era partit.

Quibus	rebus	fiēbat,	ut	obtinēret	perpetuo
<i>Por cuales</i>	<i>cosas</i>	<i>sucedía</i>	<i>que</i>	<i>conservaba</i>	<i>continuamente</i>
Pelas quais	coisas	succedia	que	conservava	permanentemente
Per les quals	coses	esdevenía	que	obtenía	continuament

imperium	non	minus	voluntāte	eōrum,	qui	misērant,
<i>la autoridad</i>	<i>no</i>	<i>menos</i>	<i>por voluntad</i>	<i>de aquellos</i>	<i>que</i>	<i>LE habian enviado,</i>
a auctoridade	não	menos	por vontade	d'aquelles	que	o tinham mandado,
l'autoritat	no	menys	per voluntat	d'aquells	que	L'havien tramès,

quam	illōrum,	cum quibus	profectus erat.
<i>que</i>	<i>de aquellos</i>	<i>con los cuales</i>	<i>habia partido.</i>
do que	d'aquelles	com quem	tinha partido.
que	d'aquells	amb els quals	era partit.

Chersonēso	constitūta	tali	modo	revertitur
<i>El Quersoneso</i>	<i>organizado</i>	<i>de tal</i>	<i>modo,</i>	<i>vuelve</i>
O Chersoneso	regulado	de tal	modo,	volta
El Quersonēs	organitzat	de tal	manera,	torna

Lemnum et postulat,	ut tradant	urbem	sibi	ex pacto.
<i>a Lemnos</i>	<i>y pide</i>	<i>que entreguen</i>	<i>la ciudad</i>	<i>a él según pacto.</i>
a Lemnos	e pede	que entreguem	a cidade	a elle segundo o contracto.
a Lemnos	i demana	que entreguin	la ciutat	a ell segons pacte.

Enim	illi	dixerant	sese	dedituros,	cum
<i>Pues</i>	<i>ellos</i>	<i>habian dicho</i>	<i>QUE ellos</i>	<i>se entregarian</i>	<i>cuando</i>
Pois	elles	tinham dicto	QUE elles	se entregariam	quando
Puix	ells	havien dit	QUE se	retrien	quan

pervenisset	eo	profectus	domo	vento	Borea:
<i>hubiese llegado</i>	<i>allí</i>	<i>habiendo partido</i>	<i>de su patria</i>	<i>con viento</i>	<i>Bóreas:</i>
chegasse	lá	tendo partido	da patria	com vento	Boreas:
fos arribat	allí	essent partit	de sa patria	amb vent	Bòreas:

autem	se	habēre	domum	Chersonēsi.	Cares,	qui
<i>pues</i>	<i>él</i>	<i>tenía</i>	<i>su patria</i>	<i>en el Quersoneso.</i>	<i>Los carios,</i>	<i>que</i>
ora	elle	tinha	a patria	em Chersoneso.	Os carios,	que
ja que	ell	tenía	la casa	al Quersonēs.	Els caris,	que

se autem domum Chersonēsi habēre. Cares, qui tum Lemnum incolēbant, etsi praeter opiniōnem res cecidērat, tamen non dicto, sed secunda fortūna adversariōrum capti resistēre ausi non sunt atque ex insūla demigrārunt. Pari felicitāte caetēras insūlas, quae Cyclādes nominantur, sub Atheniensium redēgit potestātem.

Eisdem temporibus Persarum rex Darius ex Asia in Europam exercitu traiecto Scythis bellum inferre decrevit. Pontem fecit in Istro flumine, qua copias traduceret. Eius pontis, dum ipse

i ara ell deia que vivia al Quersonès. Els caris, que en aquell temps habitaven Lemnos, contrariats per l'inesperada interpretació, i veient-se perduts menys per llur paraula que per la pròspera fortuna dels adversaris, no gosaren fer resistència, i abandonaren l'illa. Milcíades, amb la mateixa sort, sotmeté a la potestat d'Atenes les altres illes conegudes amb el nom de *Cicladès*.

En el mateix temps, el rei dels perses, Dariu, transportà un exèrcit d'Àsia a Europa resolt a fer la guerra als escites. Bastí un pont, per damunt del riu Danubi, per fer el passatge de les tropes : deixà com guardians d'aquest pont

incolēbant tunc Lemnum, etsi res cecidērat praeter
habitaban entonces en Lemnos, aunque la cosa habia sucedido contra
 habitavam então Lemnos, ainda que a coisa succedera contra
 poblaven llavors Lemnos, mal que la cosa fos passada contra

opiniōnem, tamen capti non dicto, sed fortūna
su parecer, sin embargo obligados no por la palabra, sino por la fortuna
 o que cuidavam, comtudo presos não pela palavra, senão pela fortuna
 llur opinió, amb tot obligats no per lo dit, sinó per la sort

secunda adversariōrum, non ausi sunt resistere atque
próspera de los adversarios, no se atrevieron a resistir y
 prospera dos adversarios, não se atreveram a resistir e
 favorable dels adversaris, no gosaren resistir i

demigrārunt ex insūla. Redēgit sub potestātem Atheniensium
emigraron de la isla. Sometió bajo el poder de los atenienses
 emigraram da ilha. Submetteu ao poder dos Athenienses
 emigraren de la illa. Retornà sota el poder dels atenesos

pari felicitāte caetēras insūlas, quae nominantur Cyclādes.
con igual felicidad las demás islas que se llaman Cíclades.
 com equal felicidade as demais ilhas que se chamam Cyclades.
 amb igual felicitat les altres illes que s'anomenen Cíclades.

Eisdem temporibus Darius, rex Persarum, decrevit
Por los mismos tiempos Dario, rey de los Persas, resolvió
 Pelo mesmo tempo Dario, rei dos Persas, resolveu
 Pels mateixos temps Dariu, rei dels perses, decidí

inferre bellum Scythis exercitu traiecto ex Asia in
hacer la guerra a los escitas con un ejército transportado de Asia a
 fazer guerra aos scythas com o exercito transportado da Asia para
 fer la guerra als escites amb un exèrcit transportat d'Asia a

Eurōpam. Fecit in flumīne Istro pontem, qua traducēret
Europa. Hizo en el rio Danubio un puente, por donde pasara
 Europa. Fez no rio Danubio uma ponte, pela qual passasse
 Europa. Bastí al riu Danubi un pont, per on fes passar

copias. Reliquit custōdes eius pontis, dum ipse
las tropas. Dejó guardas de aquel puente, mientras él
 as tropas. Deixou guardas d'esta ponte, emquanto elle
 la host. Deixà de guardes d'aquell pont, mentre ell

abesset, principes, quos duxerat secum ex
estuviese ausente, a los principales que se habia llevado consigo de
 estivesse ausente, os principaes que trouxera consigo da
 fos absent, els principals que s'havia emportat amb ell de

abesset, custōdes relīquit princīpes, quos secum ex Ionia et Aeolīde duxerat, quibus singūlis urbium perpetua dērat imperia. Sic enim facillīme putāvit se Graeca lingua loquentes, qui Asiam incolērent, sub sua retentūrum potestāte, si amīcis suis oppīda tuenda tradidisset, quibus se oppresso nulla spes salūtis relinquerētur. In hoc fuit tum numēro Miltiādes, cui illa custodia crederētur. Hic cum crebri afferrent nuntii male rem gerere Darīum

mentres ell fos absent, els principals cavallers de la Jonia i de la Eòlide que amb ell feu venir i als quals conferí a perpetuitat la sobirania de les ciutats del país. Car creia que podria retenir ben fàcilment per ell, sots la seva autoritat, els pobles asiàtics de llengua grega, confiant així la defensa en les ciutats a sos amics, als quals la seva propia desfeta hauría deixat sense esperança de salvament. En aquesta ocasió Milcíades fou un dels qui tingueren al seu càrrec la custodia del pont. Llavors, com que arribaven tot sovint missatgers anunciant que Dariu duia l'empresa sens fortuna i era oprimit

Ionía	et	Aeolýde;	quibus singúlis	dedērat	impería
<i>la Jonia</i>	<i>y</i>	<i>de la Eólíde,</i>	<i>a cada uno de los cuales</i>	<i>había dado</i>	<i>el mando</i>
<i>Jonía</i>	<i>e</i>	<i>da Eólida,</i>	<i>a cada um dos quaes</i>	<i>dera</i>	<i>o governo</i>
<i>la Jonia</i>	<i>i</i>	<i>de la Eólíde,</i>	<i>a cadaú dels quals</i>	<i>havía donat</i>	<i>el govern</i>

perpetua	eārum	urbium.	Enim	putāvit	se	retentūrum
<i>perpetuo</i>	<i>de aquellas</i>	<i>ciudades.</i>	<i>Pues</i>	<i>creyó</i>	<i>QUE él</i>	<i>conservaría</i>
<i>perpetuo</i>	<i>d'aquellas</i>	<i>ciudades.</i>	<i>Por quanto</i>	<i>julgou</i>	<i>QUE elle</i>	<i>conservaría</i>
<i>perpetual</i>	<i>d'aquelles</i>	<i>ciutats.</i>	<i>Puix</i>	<i>cregué</i>	<i>QUE ell</i>	<i>conservaría</i>

sic	facillýme	sub	sua	potestāte	loquentes	lingua
<i>asi</i>	<i>muy fácilmente</i>	<i>bajo</i>	<i>su</i>	<i>poder</i>	<i>a los que hablaban</i>	<i>en lengua</i>
<i>assim</i>	<i>muito facilmente</i>	<i>sob</i>	<i>seu</i>	<i>poder</i>	<i>os que fallavam</i>	<i>a lingua</i>
<i>així</i>	<i>molt fàcilment</i>	<i>sota</i>	<i>sa</i>	<i>autoritat</i>	<i>als que parlaven</i>	<i>en llengua</i>

Graeca,	qui	incolērent	Asiam,	si	tradidīssēt	oppīda
<i>griega,</i>	<i>que</i>	<i>habitaban</i>	<i>el Asia,</i>	<i>si</i>	<i>entregase</i>	<i>las ciudades</i>
<i>grega,</i>	<i>que</i>	<i>habitavam</i>	<i>a Asia,</i>	<i>se</i>	<i>entregasse</i>	<i>as praças.</i>
<i>grega,</i>	<i>qui</i>	<i>habitaven</i>	<i>a Asia,</i>	<i>si</i>	<i>entregava</i>	<i>les ciutats</i>

tuenda	suis amīcis,	quibus	se	oppresso,
<i>para ser defendidas</i>	<i>por sus amigos,</i>	<i>a los cuales,</i>	<i>siendo él derrotado,</i>	
<i>para serem defendidas</i>	<i>por seus amigos,</i>	<i>aos quaes,</i>	<i>sendo elle derrotado,</i>	
<i>per ésser defensades</i>	<i>per sos amics,</i>	<i>als quals,</i>	<i>essent ell derrotat,</i>	

nulla	spes	salūtis	relinquerētur.
<i>ninguna</i>	<i>esperanza</i>	<i>de salvaciōn</i>	<i>quedaría.</i>
<i>nenhuma</i>	<i>esperança</i>	<i>desalvação</i>	<i>ficaria.</i>
<i>cap</i>	<i>esperança</i>	<i>de salvació</i>	<i>restaria.</i>

Miltiādes	fuit	tum	in	hoc	numēro,	cui	illa
<i>Milciades</i>	<i>fué</i>	<i>entonces</i>	<i>en</i>	<i>este</i>	<i>número,</i>	<i>al cual</i>	<i>aquella</i>
<i>Milciades</i>	<i>foi</i>	<i>então</i>	<i>deste</i>	<i>numero,</i>	<i>ao qual</i>	<i>aquella</i>	
<i>Milciades</i>	<i>fou</i>	<i>llavors</i>	<i>d' aquest</i>	<i>nombre,</i>	<i>al qual</i>	<i>aquella</i>	

custodia	crederētur.	Hic	cum	nuntii	crebri
<i>guardia</i>	<i>era confiada.</i>	<i>Entonces,</i>	<i>como</i>	<i>mensajeros</i>	<i>frecuentes</i>
<i>guarda</i>	<i>era confiada.</i>	<i>Aqui,</i>	<i>como</i>	<i>mensageiros</i>	<i>frecuentes</i>
<i>guarda</i>	<i>era confiada.</i>	<i>Llavors,</i>	<i>com</i>	<i>missatgers</i>	<i>frequents</i>

afferrent	Darīum	gerēre	male	rem
<i>anunciassen</i>	<i>QUE Dario</i>	<i>dirigia</i>	<i>con mal éxito</i>	<i>la empresa</i>
<i>annunciassen</i>	<i>QUE Dario</i>	<i>dirigia</i>	<i>com mau éxito</i>	<i>a empresa</i>
<i>anunciessin</i>	<i>QUE Dario</i>	<i>dirigia</i>	<i>amb mal èxit</i>	<i>l'empresa</i>

premiq̃ue	a Scythis,	Miltiādes	hortātus est	custōdes
<i>y era oprimido</i>	<i>por los escitas,</i>	<i>Milciades</i>	<i>exhortó</i>	<i>a los guardas</i>
<i>e era apertado</i>	<i>pelos scythas,</i>	<i>Milciades</i>	<i>exhortou</i>	<i>os guardas</i>
<i>i era oprès</i>	<i>pels escites,</i>	<i>Milciades</i>	<i>exhortà</i>	<i>els guardes</i>

première a Scythis, hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandae Graeciae dimitterent. Nam si cum iis copiis, quas secum transportarat, interisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolerent Graeci genere, liberos a Persarum futuros dominatione et periculo; id facile effici posse. Ponte enim rescisso regem vel hostium ferro vel inopia paucis diebus interitum. Ad hoc consilium cum plerique accederent,

dels escites, Milcíades exhortà els guardians del pont que no deixessin perdre l'ocasió donada per la fortuna per deslliurar la Grecia; car, si Dariu sucumbia amb aquell exèrcit que havia portat amb ell, no solament, deia, l'Europa seria fora de perill, sinó també tots aquells de la niçaga dels grecs que habitaven l'Àsia romandrien lliures de la dominació i esclavitud dels perses. I això era ben fàcil de portar a terme : un cop tallat el pont, el rei havia de sucumbir en pocs dies, o pel ferro dels enemics o per la falta de queviures. Mentre que els més eren d'acord amb aquest parer,

pontis,	ne	dimittērent	ocasiōnem	datam	a fortuna
<i>del puente</i>	<i>que no</i>	<i>dejasen escapar</i>	<i>la ocasiōn</i>	<i>dada</i>	<i>por la fortuna</i>
da ponte	a que	nāo deixassem passar	a occasiāo	dada	pela fortuna
del pont	que no	deixessin passar	l'ocasió	donada	per la sort

liberandae	Graeciae.	Nam	si	Darīus	interisset	cum	iis
<i>de libertar</i>	<i>a Grecia.</i>	<i>Pues</i>	<i>si</i>	<i>Dario</i>	<i>pereciese</i>	<i>con</i>	<i>aquellas</i>
de libertar	a Grecia.	Porque	se	Dario	morresse	com	aquellas
de deslliurar	la Grecia.	Puix	si	Dariu	morís	amb	aquelles

copiis, quas	transportavērat	secum,	non	solum	Eurōpam
<i>tropas que</i>	<i>había transportado</i>	<i>consigo,</i>	<i>no</i>	<i>sólo</i>	<i>la Europa</i>
tropas	que	levara	comsigo,	nāo	só
tropes	que	havía transportat	amb ell,	no	solament
					l'Europa

fore	tutam,	sed	etiam	eos,	qui	Graeci	genēre
<i>estaría</i>	<i>segura,</i>	<i>sino</i>	<i>tambiēn</i>	<i>aquellos</i>	<i>que,</i>	<i>griegos</i>	<i>de origen,</i>
estaría	segura,	mas	tambem	aquelles	que,	gregos	de origen,
restaría	segura,	mes	també	aquells	que,	greco	de raça,

incolērent	Asiam,	futūros esse	libēros	a	dominatiōne	et
<i>habitaban</i>	<i>el Asia</i>	<i>estarian</i>	<i>libres</i>	<i>de</i>	<i>la dominaciōn</i>	<i>y</i>
habitavam	a Asia	ficariam	livres	da	dominaçāo	e
habitaven	l'Asia	es veurfen	lliures	de	la dominació	i

pericūlo	Persārum;	et	id	posse	effici	facile.	Enim
<i>del peligro</i>	<i>de los persas;</i>	<i>y</i>	<i>esto</i>	<i>podía</i>	<i>hacerse</i>	<i>fácilmente.</i>	<i>Pues</i>
do perigo	dos Persas;	e	isto	podia	fazer-se	fácilmente.	Pois que
del perill	dels perses;	i	això	podfa	fer-se	fàcilment.	Puix

regem	interitūrum	paucis	diēbus	vel	ferro	hostium
<i>el rey</i>	<i>pereceria</i>	<i>en pocos</i>	<i>días</i>	<i>o</i>	<i>por el hierro</i>	<i>de los enemigos</i>
o rei	morrieria	em poucos	dias	ou	pelo ferro	dos inimigos
el rei	moriria	en pocs	dies	o	pel ferro	dels enemics

vel	inopia	ponte	rescisso.
<i>o</i>	<i>por la miseria,</i>	<i>cortado el puente.</i>	
ou	á mingua,	a ponte	cortada.
o	per la miseria,	el pont	havent estat trencat.

Cum	plerique	accedērent	ad	hoc	consilium,
<i>Como</i>	<i>muchos</i>	<i>se inclinasen</i>	<i>a</i>	<i>este</i>	<i>parecer,</i>
Como	muitos	se inclinassem	a	este	conselho,
Com	molts	accedissin	a	aquest	parer,

Histiaeus	Milesius	obstītit,	ne	res	conficerētur,	dicens
<i>Histieo</i>	<i>de Mileto</i>	<i>se opuso</i>	<i>a que</i>	<i>la cosa</i>	<i>se efectuase,</i>	<i>diciendo</i>
Histieu	de Mileto	obstou	a que	a coisa	se effeituasse,	dizendo
Histieu	de Milet	s'oposà	a que	la cosa	s'efectués,	dient

Histiaeus Milesius, ne res conficeretur, obstitit, dicens non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire et multitudīni, quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio : quo extincto ipsos potestate expulsos civibus suis poenas daturos. Itaque adeo se abhorre a caeterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius quam confirmari regnum Persarum. Huius cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades non dubitans tam multis consciis ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit ac rursus Athenas demigravit.

Histieu de Milet s'oposà que el projecte passés endavant, dient no ser això profitós ni a la multitud ni a ells mateixos, que exercien les més altes funcions de l'autoritat, per tal com llur poder descansava en l'autoritat reial de Dariu i, un cop mort aquest, serien punits i foragitats per llurs conciutadans. Així, doncs, ell era tant lluny d'aprovar l'opinió dels altres, que res no pensava ser tant útil i profitós per a ells mateixos com afermar la dominació dels perses. Foren molts aquells que's decantaren al parer d'aquest; i Milcíades, no dubtant que una proposició com la seva, coneguda de tantes persones, pervindria a oïdes del rei, deixà el Quersonès i retornà a Atenes.

idem non expedit ipsi, qui tenērent summas
 QUE una misma cosa no convenia a los mismos que ejercian el supremo
 QUE uma mesma coisa não convinha a elles que tinham o supremo
 QUE una mateixa cosa no convenia als mateixos que exercien el suprem

imperii et multitudīni, quod dominatio ipsōrum niteretur
 mando y a la multitud, porque la dominación de los mismos se apoyaba
 mando e á multidão, porisso que o poder delles mesmos se estribava
 govern i a la multitud, perquè la dominació dels mateixos s'apoiava

regno Darī; quo extincto ipsos expulsos potestāte
 en el reino de Dario; el cual muerto, los mismos expulsados del poder
 na soberania de Dario; o qual morto, elles expulsos do poder
 en el reialme de Darius; el qual mort, els mateixos gitats del poder

datūros poenas civibus. Itaque se abhorrere
 recibirian castigos de los concitadanos. Y así él se apartaba
 receberiam o castigo dos concitadãos. E assim elle discrepava
 rebrían càstics de llurs concitadans. I així ell s'apartava

a consilio caeterōrum adeo, ut putet nihil
 del parecer de los demás de tal modo, que No creia nada
 do parecer dos demais de tal maneira, que NÃO julgava nada
 de la opinió dels altres de tal manera, que No creia res

utilius ipsis, quam regnum Persarum confirmari.
 más útil para los mismos, que el reino de los persas se consolidara
 mais util para elles, do que o reino dos persas consolidar-se.
 més útil als mateixos, que el reialme dels perses fos assegurat.

Cum plurimi secuti essent sententiam huius, Miltiades
 Como la mayor parte hubiesen seguido el parecer de este, Milciades
 Como a maior parte tivessem seguido o parecer deste, Milciades
 Com la major part haguessin seguit el parer d'aquest, Milcíades

non dubitans tam multis consciis sua consilia perventura
 no dudando, con tantos conocedores, QUE sus consejos llegarían
 não duvidando, com tantos conhecedores, QUE os seus conselhos chegariam
 no dubtant, amb tants testimonis, QUE sos consells arribarien

ad aures regis reliquit Chersonesum ac demigravit rursus
 a los oídos del rey dejó el Quersoneso y volvió de nuevo
 aos ouvidos do rei deixou o Chersoneso e voltou de novo
 a oída del rei deixà el Quersonès i tornà altre cop

Athēnas. Cuius etsi ratio non valuit, tamen
 a Atenas. Del cual aunque la opinión no prevaleció, con todo
 a Athenas. Do qual ainda que a opinião não prevaleceu, com tudo
 a Atenes. Del qual encar que l'opinió no prevalgué, amb tot

Cuius ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, cum amior omnium libertati, quam suae fuerit dominationi.

Darius autem, cum ex Eurōpa in Asiam redisset, hortantibus amicis, ut Graeciam redigēret in suam potestatem, classem quingentarum navium comparavit eique Datis praefecit et Artaphernem iisque ducenta pedītum, decem equitum millia dedit, causam interserens se hostem esse Atheniensibus, quod eorum auxilio Iones Sardis expugnassent suaque praesidia interfecissent.

Mal que la seva idea no hagués prevalgut, amb tot, se l'ha de lloar justament per haver-se manifestat com a més amic de la llibertat de tots que de son propi poder.

Amb tot, Dariu, havent-se'n tornat d'Europa a Asia, pregat per sos amics que reduís la Grecia a la seva dominació, armà un estol de cinc-cents vaixells, i en donà el comanament a Datis i Artafernes; i els donà dos-cents mil peons i deu mil cavalls al·legant, com motiu de rompre les hostilitats, que els atenesos havien auxiliat els jonis en la presa de Sardes i en l'esquarterament de la guarnició que defensava la ciutat.

est laudanda	magnopere,	cum fuerit	amicior	libertati
<i>se ha de alabar</i>	<i>grandemente,</i>	<i>porque fué</i>	<i>más amigo</i>	<i>de la libertad</i>
<i>é para louvar</i>	<i>grandemente,</i>	<i>porque foi</i>	<i>mais amigo</i>	<i>da liberdade</i>
<i>s'ha d'alabar</i>	<i>moltíssim,</i>	<i>perquè fou</i>	<i>més amic</i>	<i>de la llibertat</i>

omnium	quam	suae	dominatiōni.
<i>de todos,</i>	<i>que</i>	<i>de su</i>	<i>dominación.</i>
<i>de todos,</i>	<i>do que</i>	<i>da propria</i>	<i>dominação.</i>
<i>de tothom,</i>	<i>que</i>	<i>de son</i>	<i>govern.</i>

Autem	Darius,	cum	redisset	ex Eurōpa	in	Asiam,
<i>Mas</i>	<i>Dario,</i>	<i>como</i>	<i>hubiese vuelto</i>	<i>de Europa</i>	<i>a</i>	<i>Asia,</i>
<i>Porem</i>	<i>Dario,</i>	<i>como</i>	<i>tivesse voltado</i>	<i>da Europa</i>	<i>para a</i>	<i>Asia,</i>
<i>Mes</i>	<i>Dariu,</i>	<i>com</i>	<i>hagués tornat</i>	<i>d'Europa</i>	<i>a</i>	<i>Asia,</i>

amīcis exhortantibus,	ut	redigēret	Graeciam	in	suam
<i>los amigos exhortándole</i>	<i>a que</i>	<i>someterse</i>	<i>la Grecia</i>	<i>a</i>	<i>su</i>
<i>os amigos exhortando-o</i>	<i>a que</i>	<i>submetesse</i>	<i>a Grecia</i>	<i>ao</i>	<i>seu</i>
<i>els amics exhortant-li</i>	<i>que</i>	<i>posés</i>	<i>la Grecia</i>	<i>baix</i>	<i>son</i>

potestatem,	comparavit	classem	quingentarum navium
<i>poder,</i>	<i>aprestó</i>	<i>una escuadra</i>	<i>de quinientas naves</i>
<i>poder,</i>	<i>esquipou</i>	<i>uma armada</i>	<i>de quinhentas naus</i>
<i>poder,</i>	<i>prepará</i>	<i>un estol</i>	<i>de cinccentes naus</i>

praecepitque ei	Datis	et Artaphernem	deditque	his
<i>y puso al frente de ella</i>	<i>a Datis</i>	<i>y a Artafernes</i>	<i>y dió</i>	<i>a éstos</i>
<i>e poz-lhe por commandantes</i>	<i>Datis</i>	<i>e Artaphernes</i>	<i>e deu</i>	<i>a estes</i>
<i>i posá a son cap</i>	<i>Datis</i>	<i>i Artafernes</i>	<i>i doná</i>	<i>a aquests</i>

ducenta	millia	pedītum	et decem	millia	equītum	intersērens
<i>doscientos</i>	<i>mil</i>	<i>infantes</i>	<i>y diez</i>	<i>mil</i>	<i>caballos,</i>	<i>alegando</i>
<i>duzentos</i>	<i>mil</i>	<i>piões</i>	<i>e dez</i>	<i>mil</i>	<i>cavalleiros,</i>	<i>allegando</i>
<i>doscents</i>	<i>mil</i>	<i>infants</i>	<i>i deu</i>	<i>mil</i>	<i>cavalls,</i>	<i>al'legant</i>

causam	se esse	hostem	Atheniensibus,	quod	Iones
<i>como pretexto</i>	<i>QUE él era</i>	<i>enemigo</i>	<i>de los atenienses,</i>	<i>porque</i>	<i>los jonios</i>
<i>como pretexto</i>	<i>QUE elle era</i>	<i>inimigo</i>	<i>dos Athenienses,</i>	<i>porque</i>	<i>os jonios</i>
<i>com pretext</i>	<i>QUE ell era</i>	<i>enemic</i>	<i>dels atenesos,</i>	<i>perquè</i>	<i>els jonis</i>

expugnassent	Sardis	interfecissentque	sua	praesidia.
<i>habian expugnado</i>	<i>a Sardes</i>	<i>y habian muerto</i>	<i>su</i>	<i>guarnición.</i>
<i>tinham expugnado</i>	<i>Sardes</i>	<i>e passado á espada</i>	<i>a sua</i>	<i>guarnição.</i>
<i>havien pres</i>	<i>Sardes</i>	<i>i havien immolat</i>	<i>sa</i>	<i>guarnición.</i>

Illi	praefecti	regii	classe	appulsa	ad
<i>Aquellos</i>	<i>prefectos</i>	<i>del rey,</i>	<i>la escuadra</i>	<i>habiendo arribado</i>	<i>a</i>
<i>Aquelles</i>	<i>commandantes</i>	<i>reais,</i>	<i>a armada</i>	<i>tendo abicado</i>	<i>a</i>
<i>Aquells</i>	<i>prefectes</i>	<i>del rei,</i>	<i>l'esquadra</i>	<i>havent arribat</i>	<i>a</i>

Illi praefecti regii classe ad Euboeam appulsa celeriter Eretriam cepērunt omnesque eius gentis cives abreptos in Asiam ad regem misērunt. Inde ad Atticam accessērunt ac suas copias in campum Marathōna deduxērunt. Is abest ab oppīdo circīter millia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo tamque magno permōti auxilium nusquam nisi a Lacedaemoniis petivērunt Phidippumque, cursōrem eius genēris, qui hemerodrōmoe vocantur, Lacedaemōnem misērunt, ut nuntiāret quam celēri opus esse auxilio. Domi autem creant decem praetōres,

Aquests lloc-tinents del rei arribaren amb l'estol de naus a l'Eubea, prengueren en breu temps l'Eretria, i enviaren presos al rei, qui era a l'Àsia, tots els habitants d'aquesta regió. D'allí avençaren vers l'Àtica, i feren davallar llur host a la plana de Marató : aquesta plana dista de la vila unes deu mil passes. Els atenesos, esglaiats d'aquesta irrupció tant gran i tant sobtada, no demanaren socors més que als lacedemonis; i enviaren a Lacedemonia Fidip, corredor dels nomenats *hemeròdroms*, per tal que anunciés als d'aquella terra en quina gran fretura de prompte socors ells se trobaven. D'altra banda elegiren deu estrategues

Euboeam	cepērunt	Eretriam	celerīter	miseruntque	omnes
la Eubea,	tomaron	a Eretria	rāpidamente	y enviaron	a todos
Eubeia,	tomaram	Eretria	rapidamente	e mandaram	todos
l'Eubea,	prengueren	Eretria	rāpidament	i enviaren	tots

cives	eius gentis	abreptos	in Asiam ad regem.
los conciuđadanos	de aquella naci3n,	arrebatađos	para Asia, al rey.
os ciđadāos	d'aquella naçāo,	arrebatađos	para a Asia, ao rei.
els ciutadans	d'aquella naci3,	fets presoners	a l'Asia, al rei.

Inde	accessērunt ad Atticam	ac deduxērunt suas copias in
De allī	llegaron a Atica	y condujeron sus tropas a
D'allī	chegaram-se a Attica	e conduziram suas tropas para
D'allī	s'atancaren a l'Ática	i conduiren llurs hosts a

campum	Marathōna.	Is	abest	ab oppīdo	circīter decem
la llanura	de Marat3n.	Esta	dista	de la ciudād	cerca de diez
o campo	de Marathona.	Este	dista	da cidade	coisa de dez
la planura	de Marat3.	Aquesta	dista	de la ciutat	prop de dēu

millia passuum.	Athenienses	permōti	hoc	tumultu
mil pasos.	Los atenienses	asustados	por este	ataque imprevisto
mil passos.	Os Athenienses	aterrados	com este	rebate
mil passes.	Els atenesos	espantats	d'aquest	atac imprevist

tam	propinquo	tamque	magno	petivērunt	auxilium
tan	pr3ximo	y tan	grande	NO pidieron	auxilio
tāo	proximo	e t3o	grande	N3o pediram	socorro
tant	pr3xim	i tant	gran	NO demanaren	auxili

nusquam	nisi	a Lacedaemoniis	miseruntque
a parte alguna	sino	a los lacedemonios	y enviaron
em parte nenhuma	sen3o	aos Lacedemonios	e mandaram
enlloc	sin3	als lacedemonis	i enviaren

Lacedaemōnem	Phidippum,	cursōrem	eius	genēris,	qui
a Lacedemonia	a Fidipo,	corredor	de aquella	especie	que
a Lacedemonia	a Phidippo,	postilh3o	da especie	d'aquelles	que
a Lacedemonia	Fidip,	corredor	d'aquella	mena	que

vocantur	hemerodrōmoe,	ut	nuntiāret	quam	celēri
se llaman	hemer3dromos,	para que	anunciase	cu3n	pronto
se chaman	hemer3dromos,	para que	annunciassse	qu3o	prompto
en diuen	hemer3droms,	per tal que	anunci3s	quant	prompte

auxilio esset	opus.	Autem	creant	domi	decem	praetōres,
auxilio era	necesario.	Y	nombran	en la patria	diez	pretiores,
socorro era	preciso.	E	nomeiam	na patria	dez	pretors,
auxili era	necessari.	I	nomenen	en la patria	dēu	pretors,

qui exercitui praeessent, in eis Miltiadem. Inter quos magna fuit contentio, utrum moenibus se defendērent an obviam irent hostibus acieque decernērent. Unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent: id si factum esset, et civibus animum accessurum, cum vidērent de eorum virtute non desperari, et hostes eadem re fore tardiōres, si animadvertērent audēri adversus se tam exiguis copiis dimicāre.

Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit

que havien de comanar l'exèrcit; i un d'aquests fou Milcfades. Una gran discussió, s'aixecà, però entre aquests deu capitans sobres si havien de defensar-se en les muralles, o si més aviat havien d'anar a l'encontre dels enemics i presentar batalla. Solament Milcfades s'esforçava en gran manera perquè es fes tot seguit un campament, dient que fent-ho així creixeria l'ardor bèl·lica dels ciutadans, puix se 'ls mostraria que no 's desesperava de llur coratge; i que ensems s'aturaria així els enemics quan ells s'adonarien que una tant feble host gosava presentar la cara al seu gran exèrcit.

En aquesta ocasió cap ciutat vingué al socors dels atenesos, fòra

qui praeessent exercitui in eis Miltiadem. Inter quos
que mandasen el ejército entre ellos a Miltiades. Entre los cuales
 que commandassem o exercito, entre elles Milciades. Entre os quais
 que comandessin l'exèrcit, entre ells Milcfades. Entre 'ls quals

magna contentio fuit, utrum defendērent se moenibus, aut
gran cuestiōn hubo, si se defenderian en las murallas, o
 grande discussão houve, se se defenderiam com as muralhas, ou
 gran discussiō hi hagué si es defensarfen a les muralles, o

irent obviam hostibus decernerentque acie.
irian al encuentro de los enemigos y combatirian en el campo de batalla.
 iriam ao encontro dos inimigos e combateriam em campo.
 anirien a l'encontre dels enemics i lluitarfen al camp de batalla.

Miltiades unus nitebatur maxime, ut castra
Miltiades solo se esforzaba principalmente, para que un campamento
 Milciades só se empenhava principalmente, porque os arraiais
 Milcfades sols s'esforçava principalment que un campament

fiērent primo quoque tempore: si id factum esset,
se hiciese lo más pronto posible: si esto se hiciera,
 se fizessem na primeira ocasião: se isto se fizesse
 se fes quan més aviat millor: si això fos fet,

et animum accessurum civibus, cum vidērent non
no sólo el valor acudiria a los ciudadanos, cuando viesen que no
 não só o animo accresceria aos cidadãos, quando vissem que não
 no sols el valor vindria als ciutadans, veient que no

desperari de virtute eorum et hostes fore
se desconfiaba del valor de ellos, sino también los enemigos serian
 se desesperava do valor delles, mas os inimigos seriam
 es desconfiava del coratge llur, mes també els enemics serfen

tardiōres eādem re, si animadvertērent
menos decididos por la misma causa, si advertiesen
 menos impetuosos pela mesma causa, se advertissem
 menys decidits per la mateixa raó, si veiessin

auderi dimicare adversus se copiis tam exiguis
que se atrevia a combatir contra ellos con tropas tan reducidas.
 que se ousava pelear contra ellos com tropas tão diminutas.
 que's gosava combatre contra ells amb tropes tant reduïdes.

In hoc tempore nulla civitas fuit auxilio Atheniensibus
En este tiempo ninguna ciudad fué en auxilio de los atenienses
 Neste tempo nenhuma cidade foi em auxilio dos Athenienses
 En aquest temps cap ciutat anà en auxili dels atenesos

praeter Plataeensium. Ea mille misit milĭtum. Itaque horum adventu decem millia armatorum complēta sunt, quae manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate. Quo factum est, ut plus quam collēgae Miltiades valeret. Eius ergo auctoritate impulsī Athenienses copias ex urbe eduxerunt locoque idoneo castra fecerunt. Dein postēro die sub montis radicibus acie regione instructa non apertissima (namque arbores multis locis erant rariae) proelium commisērunt hoc consilio, ut et montium altitudine tegerentur

de la dels plateus, que envià mil soldats. Amb l'arribada d'aquest reforç se completà la xifra dels combatents fins a deu-mil homes; i aquest estol bullia en un tant meravellós desig de combatre, que Milcíades pogué a la fi prevaldre sobre'ls seus col·legues. Empesos, talment, per la seva autoritat, els atenesos feren sortir llurs tropes fora de la ciutat, i aixecaren un campament en lloc convinent. L'endemà, havent-se estès en ordre de batalla al peu de la muntanya en front de l'enemic i amb una tàctica nova, mogueren combat amb un gran vigor. Els arbres havien estat arrencats previament per ells, en molts indrets amb el disegni que, d'una banda protegits per l'altura de les muntanyes,

praeter	Plataeensium.	Ea	misit	mille	milītum.	Itaque
<i>excepto</i>	<i>LA de los plateos.</i>	<i>Esta</i>	<i>envió</i>	<i>mil</i>	<i>soldados.</i>	<i>Y así</i>
excepto	A dos plateenses.	Esta	mandou	mil	soldados.	E assim
sinó	LA dels plateus.	Aquesta	envià	mil	soldats.	I així

decem	millia armatorum	complēta	sunt	adventu	horum;
<i>diez</i>	<i>mil hombres armados</i>	<i>fuleron</i>	<i>completados</i>	<i>con la llegada</i>	<i>de éstos;</i>
dez	mil homens armados		se completaram	com a chegada	destes;
dèu	mil homes armats	foren	completats	amb l'arribada	d'aquests;

quae	manus	flagrābat	cupiditāte	mirabīli	pugnandi.
<i>cual</i>	<i>ejército</i>	<i>ardía</i>	<i>en deseo</i>	<i>admirable</i>	<i>de pelear.</i>
a qual	força	ardía	em desejo	admiravel	de combater.
el qual	exèrcit	ardía	en desig	admirable	de lluitar.

Quo	factum est,	ut	Miltiades	valeret	plus	quam
<i>Por lo cual</i>	<i>sucedio</i>	<i>que</i>	<i>Milciades</i>	<i>valia</i>	<i>más</i>	<i>que</i>
<i>Pelo que</i>	<i>sucedeu</i>	<i>que</i>	<i>Milciades</i>	<i>valeu</i>	<i>mais</i>	<i>que</i>
<i>Per la qual cosa</i>	<i>s'esdevingué</i>	<i>que</i>	<i>Milciades</i>	<i>valgués</i>	<i>més</i>	<i>que</i>

collēgae.	Enim	Athenienses	impulsi	auctoritāte	eius
<i>sus compañeros.</i>	<i>Pues</i>	<i>los atenienses</i>	<i>impulsados</i>	<i>por la autoridad</i>	<i>de él,</i>
seus collegas.	Pois	os Athenienses	impellidos	pelo conselho	delle,
sos companys.	Puix	els atenesos	impel·lits	per l'autoritat	d'ell,

eduxerunt	copias	ex urbe	feceruntque	castra	loco
<i>sacaron</i>	<i>las tropas</i>	<i>de la ciudad</i>	<i>e hicieron</i>	<i>un campamento en un lugar</i>	
tiraram	as tropas	da cidade	e assentaram	arraiais	em um lugar
llevaren	les tropes	de la ciutat	i feren	un campament	en un lloc

idoneo.	Dein	die	postēro	acie	instructa
<i>conveniente.</i>	<i>Después</i>	<i>al día</i>	<i>siguiente,</i>	<i>el ejército</i>	<i>puesto en orden de batalla,</i>
idoneo.	Depois	no dia	seguinte,	o exercito	posto em ordem de batalha,
convenient.	Després	a l'endemà,	l'exèrcit		havent estat format,

sub radicibus	montis	regiōne	non	apertissīma	(namque
<i>al pie</i>	<i>de un monte</i>	<i>en un terreno</i>	<i>no</i>	<i>muy descubierto,</i>	<i>(pues</i>
á raíz	do monte	em sitio	não	muito descoberto,	(porquanto
al peu	d'una muntanya	en un indret	no	molt descobert,	(puix

arbōres	erant	rarae	multis	locis)	commisērunt	proelium
<i>los árboles</i>	<i>eran</i>	<i>escasos</i>	<i>en muchos</i>	<i>lugares)</i>	<i>trabaron</i>	<i>la batalla</i>
as arvōres	eram	raras	em muitos	logares)	travaram	combate
els arbres	eren	escassos	en molts	llocs)	presentaren	batalla

hoc	consilio,	ut	et	tegerentur	altitudīne	montium
<i>con esta</i>	<i>intención,</i>	<i>que</i>	<i>no sólo</i>	<i>fuesen protegidos</i>	<i>por la altura</i>	<i>de los montes</i>
<i>com este</i>	<i>intento,</i>	<i>que</i>	<i>não só</i>	<i>fossem protegidos</i>	<i>pela altura</i>	<i>dos montes</i>
<i>amb aquesta</i>	<i>intenció,</i>	<i>que</i>	<i>no sols</i>	<i>fossin protegits</i>	<i>per l'alçaria</i>	<i>deles muntanyes</i>

et arbōrum tractu equitātus hostium impedirētur, ne multitudīne clauderentur. Datis, etsi non aequum locum vidēbat suis, tamen fretus numēro copiārum suārum conflagere cupiēbat, eōque magis, quod, priusquam Lacedaemonii subsidio venīrent, dimicāre utīle arbitrabātur. Itaque in aciem peditum centum, equitum decem millia produxit proeliumque commisit. In quo tanto plus virtūte valuērunt Athenienses, ut decemplīcem numērum hostium profligārint, adeoque eos perterruērunt, ut Persae non castra, sed naves petierint.

i d'altra impedint i aturant la cavalleria enemiga amb rengleres continues d'arbres aterrats, no poguessin ésser voltats per la multitud dels enemics. Datis, malgrat veure que la posició no era favorable als seus, amb tot, comptant que eren més, desitjava combatre i més encara atenenent que jutjava oportú combatre abans de l'arribada dels auxilis de Lacedemonia. Així, doncs, col·locà en ordre de batalla cent-mil peons i deu-mil cavallers, i **mogué** combat. En aquest combat els atenesos se distingiren per llur coratge fins a tal punt, que trocejaren un exèrcit deu vegades més nombrós que el llur i sembraren entre'ls perses un esglai tant **ferest**, que en llur fugida, arribaren no a llur campament, sinó fins a llurs naus mateixes.

et	equitātus	hostium	impedirētur	tractu
sino que	la caballeria	de los enemigos	fuese embarazada	por la hilera
mas que	a cavallaria	dos inimigos	fosse estorvada	pelos renques
sinó que	la cavalleria	dels enemics	fos destorbada	per la filera

arbōrum,	ne	clauderentur	multitudīne.	Datis,	etsi
de árboles,	para que no	fuesen envueltos	por la multitud.	Datis,	aunque
d'arvores,	para que não	fossem envolvidos	pela multidão.	Dates,	ainda que
d'arbres,	per tal que no	fossin voltats	de la multitut.	Datis,	encar que

vidēbat	locum	non esse	aequum	suis,	tamen	fretus
veía	QUE el lugar	no era	favorable	para los suyos,	no obstante,	confiado
via	QUE a posição	não era	vantajosa	para os seus,	comtudo,	confiado
veía	QUE el lloc	no era	aposta	per als seus,	amb tot,	confiat

numēro	suārum	copiārum	cupiēbat	confligēre,	eōque	magis,
en el número	de sus	tropas,	deseaba	combatir,	y tanto	más,
no numero	de suas	tropas,	desejava	combater,	e tanto	mais,
en el nombre	de ses	tropes,	desitjava	combatre,	i molt	més,

quod	arbitrabātur	esse	utīle	dimicāre,	priusquam
que	pensaba	QUE era	útil	pelear	antes que
que	pensava	QUE era	util	pelejar	antes que
perquē	pensava	QUE era	útil	començar la lluita	abans que

Lacedaemonii	venīrent	subsidio.	Itaque	produxit	in aciem
los lacedemonios	viniesen	en auxilio.	Así pues	formó	en línea de batalla
os Lacedemonios	viesses	em socorro.	E assim	formou	em linha de batalha
els lacedemonis	arribessin	en auxili.	Així doncs	formà	en batalla

centum	millia	pedītum,	decem	millia	equītum,	commisitque
cien	mil	infantes,	diez	mil	caballos,	y trabó
cem	mil	infantes,	dez	mil	cavalleiros,	e travou
cent	mil	infants,	dèu	mil	cavalls,	i donà

proelium.	In	quo	Athenienses	valuērunt	virtūte	tanto
la batalla.	En	la cual	los atenienses	prevalecieron	por el valor	tanto
combate.	No	qual	os Athenienses	prevaleceram	pelo valor	tanto
la batalla.	En	la qual	els atenesos	prevalgueren	per llur coratge	tant

plus,	ut	profligārint	numērum	decemplīcem
más,	que	desbarataron	un número	diez veces mayor
mais,	que	derrotaram	um numero	dez vezes maior
més,	que	descompartiren	un nombre	dèu vegades més gran

hostium;	perterrueruntque	adeo,	ut	Persae	petiērint
de enemigos;	y LOS amedrentaron	de tal modo,	que	los persas	se dirigieron
de inimigos;	e os amedrontaram	de tal modo,	que	os persas	demandaram
d'enemics;	i ELS espantaren	talment,	que	els perses	es dirigiren

Qua pugna nihil adhuc exstítit nobilius : nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes prostrāvit.

Cuius victoriae non aliēnum vidētur, quale praemium Miltiādi sit tribūtum docēre, quo facilius intellġi possit eandem omnium civitātum esse natūram. Ut enim popŭli Romāni honōres quondam fuērunt rari et tenues ob eamque causam gloriōsi, nunc autem effŭsi atque obsolēti, sic olim apud Athenienses fuisse reperīmus. Namque huic Miltiādi, qui Athēnas totamque Graeciam liberārat, talis honos

No hi ha hagut fins avui batalla més famosa, car mai estol tant petit vencé forces tant grans.

Parlant d'aquesta victòria no serà inoportú de fer saber la recompensa atorgada a Milcíades, a fi que's pugui més facilment comprendre que l'esperit de totes les ciutats és per tot arreu el mateix. Altre temps, les honors concedides pel nostre poble eren rares i senzilles, i per la mateixa raó glorioses, mentre que avui no tenen cap valor pel mateix fet que se les prodiga. Veiem que igual se feia antigament entre'ls atenesos. Verament aquest Milcíades, qui havia deslliurat Atenes i tota la Grecia, obtingué per única recompensa

non	castra,	sed	naves.	Nihil	exstítit	adhuc
no	a su campamento,	sino	a las naves.	Nada	ha existido	hasta ahora
não	os arraiais,	mas	os navios.	Nada	houve	até agora
no	a llur campament,	sinó	a les naus.	No hi ha	hagut res	fins ara

nobilius	qua	pugna.	Enim	nulla	manus	tam
más famoso	que aquella	batalla.	Pues	ningún	ejército	tan
mais glorioso	que aquella	batalha.	Por quanto	nenhum	exercito	tão
més famós	que aquella	batalla.	Puix	cap	l'exèrcit	tant

exigua	postrāvit	unquam	tantas	opes.
pequeno	derrotó	jamás	tan grandes	fuerzas.
pequeno	desbaratou	nunca	tão grandes	forças.
petit	esval	mai	tant grans	forces.

Non	vidētur	aliēnum	docēre,	quale	proemium
No	parece	fuera de propósito	mostrar	qué	premio
Não	parece	descabido	mostrar	que	premio
No	sembla	fôra de lloc	dir	quin	premi

cuius	victoriae	tribūtum	sit	Miltiādi,	quo	possit
de aquella	victoria	se concedió	a Milciades,	para que	pueda	
da qual	victoria	se deu	a Milciades,	para que	se possa	
d'aquella	victoria	es concedí	a Milcades,	perquè	es pugui	

intelligi	facilius	natūram	omnium	civitātum
comprenderse	más fácilmente	QUE la naturaleza	de todas	las ciudades
intender	mais facilmente	QUE a indole	de todas	as cidades
comprender	més fácilment	QUE la naturalesa	de totes	les ciutats

esse eandem.	Enim	ut	honōres	popūli	Romāni	fuērunt
es la misma.	Pues	como	los honores	del pueblo	romano	fueron
é a mesma.	Porquanto	como	as honras	do povo	romano	foram
és la mateixa.	Puix	com	les honors	del poble	romà	foren

quondam	rari et	tenues	obque	eandem	causam	gloriōsi,
antiguamente	raros y	sencillos	y por	la misma	causa	gloriosos,
outrora	raras e	modestas	e pela	mesma	causa	gloriosas,
qualque temps	poques i	senzilles	i per	la mateixa	raó	glorioses,

autem nunc	effūsi	atque	obsolēti,	reperīmus	fuisse
pero	ahora	excesivos	y	vulgares,	hallamos
porem	agora	profusas	e	depreciadas,	encontramos
però	ara	excessives	i	vulgars,	trobem
					QUE existi

sic	olim	apud	Athenienses.	Namque	talis	honor
asi	en otro tiempo	entre	los atenienses.	Pues	tal	honor
assim	outrora	entre	os athenienses.	Pois que	tal	honra
així	en altre temps	entre	'ls atenesos.	Car	tal	honor

tributus est, in porticu, quae Poecile vocatur cum pugna depingeretur Marathoniam, ut in decem praetorum numero prima eius imago poneretur isque hortaretur milites proeliumque committeret. Idem ille populus, posteaquam maius imperium est nactus et largitione magistratuum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

Post hoc proelium classem septuaginta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quae barbaros adiuvérant, bello persequerentur.

que, quan pintaren la batalla de Marató en el pòrtic nomenat *el Pècil*, li fessin l'honor de posar la seva imatge al davant dels deu estratègues, en actitud d'exhortar els soldats i de promoure el combat. Aquest mateix poble, més tard, quan hagué esdevingut més poderós i l'hagueren corromput les prodigalitats dels seus governants, concedí tres-centes estatuës a Demetri de Faler.

Après d'aquesta batalla, els atenesos donaren a Milcíades un estol de setanta naus per tal que fes la guerra a les illes que havien ajudat els barbres:

tribūtus est	huic	Miltiādi,	qui	liberārat	Athēnas
<i>se concedió</i>	<i>a este</i>	<i>Milciades,</i>	<i>que</i>	<i>había librado</i>	<i>a Atenas</i>
<i>foi dada</i>	<i>a este</i>	<i>Milciades,</i>	<i>que</i>	<i>libertara</i>	<i>Athenas</i>
<i>es concedí</i>	<i>a aquest</i>	<i>Milciades,</i>	<i>qui</i>	<i>hav.a alliberat</i>	<i>Atenes</i>

totamque	Graeciam,	ut	cum	pugna	Marathonia
<i>y a toda</i>	<i>la Grecia:</i>	<i>que</i>	<i>quando</i>	<i>la batalla</i>	<i>de Maratón</i>
<i>e toda</i>	<i>a Grecia:</i>	<i>que</i>	<i>quando</i>	<i>a batalha</i>	<i>de Marathona</i>
<i>i tota</i>	<i>la Grecia:</i>	<i>que</i>	<i>quan</i>	<i>la batalla</i>	<i>de Marató</i>

depingerētur	in portīcu,	quae	vocātur	Poeclē,	imāgo eius
<i>fuese pintada</i>	<i>en el pórtico,</i>	<i>que</i>	<i>se llama</i>	<i>Pécile,</i>	<i>el retrato de él</i>
<i>se pintou</i>	<i>no portico,</i>	<i>que</i>	<i>se chama</i>	<i>Pécile,</i>	<i>o retrato delle</i>
<i>fos pintada</i>	<i>en el pòrtic</i>	<i>que</i>	<i>es diu</i>	<i>Pècil,</i>	<i>el retrat d'ell</i>

ponerētur	prima	in	numēro	decem	praetōrum
<i>se pusiese</i>	<i>el primero</i>	<i>entre</i>	<i>el número</i>	<i>de los diez</i>	<i>pretiores</i>
<i>se collocase</i>	<i>primeiro</i>	<i>no</i>	<i>numero</i>	<i>dos dez</i>	<i>pretores</i>
<i>se posés</i>	<i>el primer</i>	<i>entre</i>	<i>'l nombre</i>	<i>dels deu</i>	<i>pretors</i>

isque hortarētur	milītes	committeretque	proelium.	Ille
<i>y él exhortase</i>	<i>a los soldados</i>	<i>y comenzase</i>	<i>la batalla.</i>	<i>Aquel</i>
<i>e elle arengasse</i>	<i>os soldados</i>	<i>e começasse</i>	<i>a batalha.</i>	<i>Aquella</i>
<i>i ell exhortés</i>	<i>els soldats</i>	<i>i comencés</i>	<i>la batalla.</i>	<i>Aquell</i>

idem	popūlus,	posteaquam	nactus est	imperium
<i>mismo</i>	<i>pueblo,</i>	<i>después que</i>	<i>alcanzó</i>	<i>poder</i>
<i>mesmo</i>	<i>povo,</i>	<i>depois que</i>	<i>alcançou</i>	<i>poder</i>
<i>mateix</i>	<i>poble,</i>	<i>aprés que</i>	<i>assolí</i>	<i>poder</i>

maius et	corruptus est	largitiōne	magistratum,
<i>mayor y</i>	<i>fué corrompido</i>	<i>por la prodigalidad</i>	<i>de los magistrados,</i>
<i>maior e</i>	<i>foi corrompido</i>	<i>pela prodigalidade</i>	<i>dos magistrados,</i>
<i>major i</i>	<i>fou corromput</i>	<i>per la prodigalitat</i>	<i>de llurs magistrats,</i>

decrēvit trecentas statuas Demetrio Phalereo.

decretó trescientas estatuas a Demetrio Faleteo.

decretou trezentas estatuas a Demetrio Phalereu.

decretà trescentes estatues a Demetri Falereu.

Post	hoc	proelium	Athenienses	dedērunt	classem
<i>Después</i>	<i>de esta</i>	<i>batalla</i>	<i>los atenienses</i>	<i>dieron</i>	<i>una escuadra</i>
<i>Dopo</i>	<i>desta</i>	<i>batalha</i>	<i>os Athenienses</i>	<i>deram</i>	<i>uma armada</i>
<i>Després</i>	<i>d'aquesta</i>	<i>batalla</i>	<i>els atenesos</i>	<i>donaren</i>	<i>una escuadra</i>

septuaginta	navium	eīdem	Miltiādi,	ut	persequerētur
<i>de setenta</i>	<i>naves</i>	<i>al mismo</i>	<i>Milciades,</i>	<i>para que</i>	<i>persiguiese</i>
<i>de setenta</i>	<i>naus</i>	<i>ao mesmo</i>	<i>Milciades,</i>	<i>para que</i>	<i>perseguisse</i>
<i>de setanta</i>	<i>naus</i>	<i>al mateix</i>	<i>Milciades,</i>	<i>per tal que</i>	<i>fes la</i>

Quo in imperio plerasque ad officium redire coegit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum insulam opibus elatam cum oratione reconciliare non posset, copias e navibus eduxit, urbem operibus clausit omnique commeatu privavit, dein vineis ac testudinibus constitutis propius muros accessit. Cum iam in eo esset, ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo casu nocturno tempore incensus est.

amb aquest estol forçà la majoria de les illes a tornar a l'obediencia, i en prengué algunes per la força de les armes. Entre altres, l'illa de Paros, orgullosa de ses riqueses, se feia sorda a les raons i discursos de Milcíades. Ell féu desembarcar els seus homes, clogué la vila dins el cercle de ses tropes, i la privà de tota comunicació. Aprés, fent avançar mantellets i tortugues, s'acostà a les muralles. Quan ja estava a punt d'emparar-se de la ciutat, un bosc sagrat, que de l'illa estant se destriava enllà en el continent, no sé pas per quin atzar, s'incendià una d'aquelles nits.

bello	insūlas,	quae	adiuvērant	barbāros.	Quo
con guerra	las islas	que	habian ayudado	a los bárbaros.	En este
com guerra	as ilhas	que	tinham ajudado	os barbaros.	No qual
guerra	a les illes	que	havien ajudat	els barbres.	En el qual

imperio	coēgit	plerasque	redīre	ad officium,
cargo	obligó	a muchas	a volver	a la obediencia,
commando	forçou	muitas	a voltarem	ao dever,
càrrec	n'obligà	moltes	a tornar	a la obediencia,

expugnāvit	nonnullas	vi.	Cum non posset	ex his
expugnó	algunas	por la fuerza.	Como no pudiese	de éstas
expugnou	algumas	pela força.	Como não podesse	destas
n'expugnā	algunes	per la força.	Com no pogués	d'aquestes

reconciliāre	oratiōne	insūlam	Parum	elātam
reducir	con razones	la isla de Paros		ensoberbecida
reduzir	com razões	a ilha de Paros		ensoberbecida
reduir	amb raons	la illa de Paros		enorgullida

opibus,	eduxit	copias	e navibus,	clausit urbem
por sus riquezas,	hizo salir	las tropas	de las naves,	cercó la ciudad
com as riquezas,	desembarcou	as tropas	das naus,	rodeou a cidade
per ses riquezes,	feu sortir	les tropes	de les naus,	voltà la ciutat

operibus	privavitque	omni	commeātu;	dein
con obras (de sitio)	y LA privó	de toda	comunicación;	después,
com obras (de cerco)	e A privou	de toda	a comunicação;	depois,
amb obres (de setge)	i LA privà	de toda	comunicació;	després,

vineis	ac	testudinibus	constitūtis	accessit
los manteletes	y	testudos	dispuestos,	se acercó
as mantas	e	tartarugas	assentes,	chegou-se
els mantellets	i	tortugues	disposats,	s'atancà

propius	muros.	Cum esset	iam	in eo,	ut potirētur
más	a las murallas.	Como estuviese	ya	a punto	de apoderarse
mais perto	dos muros.	Como estivesse	já	a ponto	de tomar
més	a les muralles.	Com fos	ja	a punt	d'apoderar-se

oppido,	lucus	procul	in	continenti,	qui
de la ciudad,	un bosque	a lo lejos	en	tierra firme,	que
a cidade,	um bosque	ao longe	na	terra firme,	que
de la ciutat,	un bosc	llunyà	en	el continent,	que

conspiciebātur	ex insūla,	incensus est	tempore	nocturno,
se veia	desde la isla,	fué incendiado	en tiempo	nocturno,
se avistava	da ilha,	foi incendiado	em tempo	nocturno,
es veia	de la illa estant,	s'incendià	en temps	de nit,

Cuius flamma ut ab oppidānis et oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opiniōnem signum a classiariis regiis datum. Quo factum est, ut et Parii a deditiōne deterrerentur et Miltiādes, timens ne classis regia adventāret, incensis operibus, quae statuērat, cum totīdem navibus atque erat profectus Athēnas magna cum offensiōne civium suorum redīret. Accusātus ergo est proditiōnis, quod, cum Parum expugnāre posset, a rege corruptus infectis rebus discessisset.

Vist l'incendi pels assetjats i els assetjadors de la vila, uns i altres cregueren igualment que allò era un senyal donat pels mariners de l'estol del rei. Resultà, doncs, que els habitants de Paros, d'una banda, renunciaren a retre's; i d'altra, Milcíades, tement ser sorprès per l'arribada de l'estol, calà foc a totes les obres del setge i retornà a Atenes amb tants navilis com quan n'era partit, amb gran enuig dels seus conciutadans. Fou acusat de traïció amb el pretext que, quan ell podia pendre l'illa de Paros, s'havia deixat corrompre pel rei i retirat sense portar l'empresa a fi.

nescio	quo	casu.	Cuius	ut	flamma	visa est
<i>no sê</i>	<i>por qué</i>	<i>casualidade.</i>	<i>Del qual</i>	<i>luego que</i>	<i>la llama</i>	<i>fuê vista</i>
<i>não sei</i>	<i>por que</i>	<i>casualidade.</i>	<i>Do qual</i>	<i>logo que</i>	<i>a chamma</i>	<i>foi vista</i>
<i>no sê</i>	<i>per quin</i>	<i>atzar.</i>	<i>Del qual</i>	<i>tot d'una que</i>	<i>la flama</i>	<i>fou vista</i>

ab oppidānis	et	oppugnatoribus,	venit	in	opiniōnem
<i>por los de la ciudad</i>	<i>y</i>	<i>por los sitiadores,</i>	<i>se vino</i>	<i>a</i>	<i>la creencia</i>
<i>pelos da cidade</i>	<i>e</i>	<i>pelos sitiantes,</i>	<i>veio</i>	<i>á</i>	<i>lembrança</i>
<i>pels de la ciutat</i>	<i>i</i>	<i>pels assetjants,</i>	<i>acudí</i>	<i>al</i>	<i>pensament</i>

utrisque	signum	datum esse	a classariis
<i>por unos y otros</i>	<i>QUE una señal</i>	<i>habia sido dada</i>	<i>por los de la escuadra</i>
<i>a uns e outros</i>	<i>QUE um signal</i>	<i>tinha sido dado</i>	<i>pelos soldados da armada</i>
<i>d'uns i altres</i>	<i>QUE un senyal</i>	<i>havia estat donat</i>	<i>pels de l'estol</i>

regiis.	Quo	factum est,	ut	et	Parii	deterrentur
<i>del rey.</i>	<i>Por lo que</i>	<i>sucedio</i>	<i>que</i>	<i>no sólo</i>	<i>los parios</i>	<i>desistieron</i>
<i>do rei.</i>	<i>Pelo que</i>	<i>sucedeu</i>	<i>que</i>	<i>não só</i>	<i>os parios</i>	<i>desistiram</i>
<i>del rei.</i>	<i>Per la qual cosa</i>	<i>esdevingué</i>	<i>que</i>	<i>no sols</i>	<i>els de parios</i>	<i>desistiren</i>

a deditiōe	et	Miltiades	timens,	ne	classis
<i>de la rendición</i>	<i>sino que</i>	<i>Milciades,</i>	<i>temiendo</i>	<i>que</i>	<i>la escuadra</i>
<i>da rendição</i>	<i>mas</i>	<i>Milciades,</i>	<i>temendo</i>	<i>que</i>	<i>a armada</i>
<i>de la rendició</i>	<i>sinó que</i>	<i>Milciades,</i>	<i>temend</i>	<i>que</i>	<i>l'estol</i>

regia	adventāret,	operibus,	quae	statuērat,
<i>del rey</i>	<i>llegase,</i>	<i>los trabajos</i>	<i>que</i>	<i>habia dispuesto</i>
<i>real</i>	<i>chegasse,</i>	<i>as obras</i>	<i>que</i>	<i>tinha feito</i>
<i>del rei</i>	<i>s'acostés,</i>	<i>els treballs</i>	<i>que</i>	<i>havfa disposat</i>

incensis,	redīret	Athēnas	cum	totīdem
<i>incendiados,</i>	<i>volvio</i>	<i>a Atenas</i>	<i>con</i>	<i>tantas</i>
<i>queimadas,</i>	<i>voltou</i>	<i>para Athenas</i>	<i>com</i>	<i>tantas</i>
<i>incendiats,</i>	<i>tornà</i>	<i>a Atenes</i>	<i>amb</i>	<i>tantes</i>

navibus	atque	profectus erat	cum magna	offensiōe	suōrum
<i>naves</i>	<i>como</i>	<i>habia partido</i>	<i>con gran</i>	<i>descontento</i>	<i>de sus</i>
<i>naus</i>	<i>com</i>	<i>tinha partido</i>	<i>com grande</i>	<i>descontentamento</i>	<i>de seus</i>
<i>naus</i>	<i>com</i>	<i>havia partit</i>	<i>amb gran</i>	<i>descontentament</i>	<i>dels seus</i>

civium.	Ergo	accusātus est	proditōnis,	quod,
<i>conciudadanos.</i>	<i>Asi pues</i>	<i>fuê acusado</i>	<i>de traición,</i>	<i>porque</i>
<i>conciudadãos.</i>	<i>Portanto</i>	<i>foi acusado</i>	<i>de traição,</i>	<i>porque</i>
<i>conciudadans.</i>	<i>Així doncs</i>	<i>fou acusat</i>	<i>de traició</i>	<i>perquè</i>

cum posset	expugnāre	Parum,	corruptus	a rege	discessisset
<i>como pudiese</i>	<i>expugnar</i>	<i>a Paros,</i>	<i>sobornado</i>	<i>por el rey,</i>	<i>se habia retirado,</i>
<i>como podesse</i>	<i>expugnar</i>	<i>Paros,</i>	<i>subornado</i>	<i>pelo rei,</i>	<i>se tinha retirado</i>
<i>podent</i>	<i>pendre</i>	<i>Paros,</i>	<i>sobornat</i>	<i>pel rei,</i>	<i>s'havia retirat,</i>

Eo tempore aeger erat vulneribus, quae in oppugnando oppido acceperat. Itaque cum ipse pro se dicere non posset, verba fecit frater eius Stesagoras. Causa cognita capitis absolutus pecunia mulctatus est, eaque lis quinquaginta talentis aestimata est, quantus in classem sumptus factus erat. Hanc pecuniam quod solvere in praesentia non poterat, in vincla publica coniectus est ibique diem obiit supremum.

Hic etsi crimine Pario est accusatus tamen

En aquell temps se trobava malalt de les ferides rebudes en el setge de la ciutat; i com que ell no podia defensar-se ell mateix, li portà el plet el seu germà Tisagoras. Vista la causa, li fou la vida perdonada, però el condemnaren a satisfer una suma de cinquanta talents, quantitat que representava les missions fetes per a l'armament dels navilis. Com que de moment no podia pagar aquesta quantitat de diners, l'encarceraren i allí el sorprengué la mort.

Encar que fou acusat del crim de Paros, tant mateix

rebus	infectis.	Eo	tempore	erat	aeger
las cosas	no habiendo sido realizadas.	En este	tiempo	estaba	enfermo
as coisas	não concluidas.	Nesse	tempo	estava	doente
les choses	no havent estat realitzades.	En aquest	temps	era	malalt

vulneribus,	quae	accepērat	in oppugnando	oppido.	Itaque
de las heridas	que	habia recibido	sitiando	la ciudad.	Asi pues,
das feridas	que	tinha recebido no	atacar	a cidade.	E assim,
de les ferides	que	havía rebut	assetjant	la ciutat.	Així,

cum	ipse	non	posset	dicere	pro se
como	él mismo	no	podiese	defenderse	por si,
como	este em pessoa	não	podesse	defender-	se,
com	ell	no	pogués	defensar-se	per si,

frater	eius,	Stesagōras,	fecit verba.	Causa	cognita
el hermano	de él,	Estesagoras,	hizo la defensa.	Instruida la causa,	
o irmão	d'elle,	Estesagoras,	fallou.	Julgada a causa,	
el germà	d'ell,	Estesàgoras,	fêu la defensa.	Conegut el motiu,	

absolutus	capitis	multatus est	pecunia	eaque	lis
absuelto	de la pena capital,	fué multado	en dinero	y esta multa	
absolvido	da pena capital,	foi multado	em dinheiro	e esta multa	
absolt	de la pena capital,	fou multat	en diners	i aquesta multa	

aestimata est	quingenta	talentis,	quantus sumptus	factus erat
fué estimada	en cincuenta	talentos,	cuanto gasto	se habia hecho
foi avaliada	em cincoenta	talentos,	quanta despesa	tinha sido feita
fou estimada	en cinquanta	talents,	quanta despesa	s'havia fet

in classem.	Quod	non	poterat	solvere	hanc	pecuniam
en la escuadra.	Porque	no	podia	pagar	este	dinero
com a armada.	Porque	não	podia	pagar	esta	quantia
a l'estol.	Com	no	podia	pagar	aquest	diner

in praesentia,	coniectus est	in vincula	publica,	ibi	que obiit
en el acto,	fué echado	en la cárcel	pública	y allí	terminó
presentemente,	foi lançado	na cadeia	pública	e ahí	terminou
tot seguit,	fou gitat	a la presó	pública	i allí	acabà

diem supremum.

el dia	último.
o dia	ultimo.
el dia	darrer.

Etsi	hic	accusatus est	crimine	Pario,	tamen
Aunque	éste	fué acusado	del crimen	de Paros,	sin embargo
Ainda	que este	foi acusado	do crime	de Paros,	comtudo
Encar que	aquest	fou acusat	del crim	de Paros,	tant mateix

alia causa fuit damnatiōnis. Namque Athenienses propter Pisis-
trāti tyrannīdem, quae paucis annis ante fuērat, omnium civium
suōrum potentiam extimescēbant. Miltiādes, multum in imperiis
magistratibusque versātus, non videbātur posse esse privātus, prae-
sertim cum consuetudīne ad imperii cupiditātem trahi vide-
rētur. Nam Chersonēsi omnes illos, quos habitārat annos, perpe-
tuam obtinuērat dominatiōnem tyrannusque fuērat appellātus,
sed iustus. Non erat enim vi consecūtus, sed suōrum voluntāte,

la causa de sa condemna fou tota altra. Per efecte de la recent tirania de
Pisístrat, els atenesos veien de mal ull el poder de llurs conciutadans. Mil-
cíades, avesat a comanar exèrcits i a exercir magistratures, semblava no poder
romandre sempre en la condició de simple ciutadà, sobre tot llavors que
per l'habitud semblava esser rocegat vers la cobejança de dominació. Car,
durant tots aquells anys que ell era romàs al Quersonès, havia obtingut
l'autoritat sobirana i havia sigut apel·lat tirà, anc que legítim; ell havia,
en efecte, obtingut aquest poder no per la força, ans pel voler dels seus,

causa	damnatiōnis	fuit	alia.	Namque	Athenienses
la causa	de la condena	fué	otra.	Pues	los atenienses
a causa	da condemnação	foi	outra.	Porquanto	os atenienses
la causa	de la condemna	fou	altra.	Puix	els atenesos

propter	tyrannidem	Pisistrāti,	quae	fuērat	paucis
a causa de	la tirania	de Pisistrato,	la qual	habia ocurrido	pocos
por causa da	tyrannia	de Pisistrato,	a qual	fōra	poucos
a causa de	la tiranía	de Pisistrat,	la qual	havia estat	pocs

annis ante,	extimescēbant	potentiam	omnium	suōrum civium.
años antes,	temían	el poder	de todos	sus conciudadanos.
annos antes,	temiam	o poder	de todos	os seus concidadãos.
anys abans,	temien	el poder	de tots	llurs conciudadans.

Miltiādes	versātus	multum	in	imperiiis
Milciades	ejercitado	mucho	en	los mandos
Milciades	exercitado	muito	em	commandos
Milciades	exercitat	molt	en	els càrrecs

magistratibusque	non	videbātur	posse	esse	privātus,
y en las magistraturas,	no	parecia	poder	ser	simple particular,
e magistraturas,	não	parecia	poder	ser	um particular,
i les magistratures,	no	semblava	poder	ésser	senzill particular,

praesertim	cum	viderētur	trahi	consuetudīne	ad
principalmente	porque	parecia	ser arrastrado	por la costumbre	al
principalmente	porque	parecia	ser arrastado	pelo costume	á
principalment	perquè	semblava	ésser emportat	del costum	a la

cupiditātem	imperii.	Nam	obtinuērat	dominatiōnem
deseo	de mando.	Pues	habia obtenido	una autoridad
cubiça	do mando.	Pois	tinha conservado	autoridade
cobejança	del poder.	Puix	havia obtingut	una autoritat

perpetuam	omnes	illos	annos, quos	habitārat
perpetua	todos	aquellos	años que	habia habitado
continuada	por todos	aquelles	annos que	tinha habitado
perpetual	tots	aquells	anys que	havia habitat

Chersonēsi,	appellatusque	fuērat	tyrannus,	sed	iustus.	Enim
en el Quersoneso,	y habia sido llamado	tirano,	pero	justo.	Pues	
em Chersoneso,	e tinha sido chamado	tyranno,	mas	legitimo.	Pois	
al Quersonès,	i havia estat anomenat	tirà,	però	just.	Puix	

non consecūtus erat	eam	potestātem	vi,	sed	voluntāte
no habia conseguido	aquel	poder	por la fuerza,	sino	por voluntad
não tinha conseguido	este	poder	pela força,	mas	por vontade
no havia adquirít	aquell	poder	per la força,	sinó	per voluntat

eamque potestātem bonitāte retinuērat. Omnes autem et dicuntur et habentur tyranni, qui potestāte sunt perpetua in ea civitatē, quae libertāte usa est. Sed in Miltiāde erat cum summa humanitas, tum mira communitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus patēret; magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militāris maxīma. Haec populus respiciens maluit eum innoxium plecti quam se diutius esse in timōre.

i l'havía conservat mercès a sa bondat. Ara bé: són reputats i són nomenats tirans tots aquells que tenen un poder perpetua en una ciutat que abans fruí de llibertat. Més Milcíades, a més d'una gran bondat, posseïa una tant meravellosa simpatia, que ningú hi havia, per humil que fos, que no trobés obert l'accés a sa persona. La seva autoritat era gran per totes les ciutats, el seu nom celebrat, immensa la seva gloria militar. El poble, que regoneixia totes aquestes qualitats, s'estimà més condemnar en ell un innocent que seguir més temps en sa temença.

suorum retinueratque bonitāte. Autem omnes, qui
 de los suyos y lo había retenido por su bondad. Pues todos los que
 dos seus e tinha-o conservado por sua bondade. Ora todos os que
 dels seus i l'havia retingut per sa bondat. Més tots els que

sunt potestāte perpetua in ea civitatē, quae usa est libertāte,
 están en el poder perpetuo en una ciudad que gozó de libertad,
 tem poder perpetuo n'uma cidade que gosou de liberdade,
 són en poder perpetual dins una ciutat que fruí de llibertat,

et habentur et dicuntur tyranni. Sed erat
 no sólo son considerados sino también son llamados tiranos. Pero existia
 não só são considerados mas também chamados tyrannos. Mas havia-
 no solamde són considerats sinó també son nomenats tirans. Però hi havia

in Miltiade cum summa humanitas, tum
 en Milciades no sólo una grandísima bondad, sino también
 em Milciades não só grandissima brandura, mas também
 en Milciades no sols una immensa bondat, més també

communitas mira, ut nemo esset tam
 afabilidad admirable, de modo que nadie era tan
 affabilidade admiravel, de modo que ninguém havia de tão
 una afabilitat admirable, de manera que ningú era tant

humilis, cui aditus ad eum non patēret;
 humilde, a quien el acceso hasta él no fuese fácil;
 humilde condição, a quem a entrada até elle não estivesse patente;
 humil, a qui l'ataçament a ell no fos fácil;

auctoritas magna apud omnes civitates, nomen nobile,
 una autoridad grande en todas las ciudades, un nombre famoso,
 autoridade grande com todas as cidades, nome celebre,
 una autoritat gran en totes les ciutats, un nom famós,

laus maxima rei militaris. Populus respiciens
 una gloria grandísima en el arte militar. El pueblo, considerando
 gloria grandissima na arte militar. O povo, considerando
 una gloria máxima en l'art militar. El poble, considerant

haec maluit eum innoxium plecti, quam se
 esto, prefirió QUE él inocente fuese condenado, a que él
 isto, preferiu QUE elle innocente fosse castigado, a elle
 això, preferí aquest innocent, ésser condemnat, a ell

esse diutius in timore.
 estuviese más tiempo en temor.
 estar mais tempo em temor.
 ésser més temps en temor.

II. — THEMISTŌCLES

Themistŏcles, Neōcli filius, Atheniensis. Huius vitia ineuntis adolescentiae magnis sunt emendāta virtutibus adeo, ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendum. Pater eius Neōcles generōsus fuit. Is uxorem Halicarnassiam civem duxit, ex qua natus est Themistŏcles. Qui cum minus esset probātus parentibus, quod et

THEMISTOCLES

TEMÍSTOCLES

Temistocles, fill de Neocles, era atenès. Les follies de la seva primera juvenesa foren esmenades talment de grans virtuts, que ningú el sobrepassaria i pocs podrien estimar-se-li semblants. Però cal començar per la primeria. El seu pare Neocles fou noble. Prengué per muller una ciutadana d'Halicarnàs, i d'ella li nasqué Temístocles. El qual, essent malvist dels seus pares perquè vivia

THEMISTOCLES

TEMÍSTOCLES

THEMISTOCLES

TEMÍSTOCLES

Themistōcles,	filius	Neōcli,	Atheniensis.	Vitia		
Temistocles,	hijo	de Neocles,	ERA aleniense.	Los vicios		
Themistocles,	filho	de Neocles	ERA atheniense.	Os vicios		
Temístocles,	fill	de Neocles,	ERA atenès.	Els vicijs		
adulescentiae	ineuntis	huius	emendāta sunt	magnis		
de la primera	juventud de este		fuéron corregidos	con grandes		
da primeira	juventude d'este		foram emmendados	com grandes		
de la primera	joventut d'ell		foren esmenats	amb grans		
virtutibus	adeo,	ut	nemo	anteferātur	huic,	pauci
virtudes	de tal modo,	que	nadie	es antepuesto	a este,	pocos
virtudes	de tal modo,	que	ninguem	é anteposto	a este;	poucos
virtuts	de tal manera,	que	ningú	és preferit	a aquest,	pocs
putentur	pares.	Sed	ordiendum est	ab	initio.	Pater
son juzgados	iguales.	Pero	se ha de empezar	por	el principio.	Su
se reputam	eguaes.	Mas	ha de começar-se	do	principio.	Seu
són jutjats	iguals.	Però	s'ha de començar	pel	començament.	Son
eius,	Neōcles,	fuit	generōsus.	Is	duxit	uxōrem
padre,	Neocles,	fué	noble.	Este	tomó	por esposa
pae,	Neocles,	foi	nobre.	Este	tomou	por esposa
pare,	Neocles,	fou	noble.	Ell	prengué	per muller
civem	Halicarnassiam,	ex qua	natus est	Themistōcles.		
a una ciudadana	de Halicarnaso,	de la que	nació	Themistocles.		
a uma cidadã	de Halicarnasso,	da qual	nasceu	Themistocles.		
una ciutadana	d'Halicarnàs,	de la qual	va néixer	Themistocles.		
Qui	cum	esset minus	probātus	parentibus,	quod	et
El qual	como	no fuese	querido	de sus padres,	porque	no sólo
O qual	como	fosse menos	aceito	aos pais,	porque	não só
El qual	com	no fos	estimat	de sos pares,	perquè	no sols

liberius vivēbat et rem familiārem negligēbat, a patre exheredātus est. Quae contumelia non fregit eum, sed erexit. Nam cum iudicasset sine summa industria non posse eam exstingui, totum se dedīdit reipublīcae, diligentius amīcis famaeque serviens. Multum in iudiciis privātis versabātur, saepe in conciōnem popūli prodībat; nulla res maior sine eo gerebātur; celerīter, quae opus erant reperiēbat, facile eādē oratiōne explicābat, neque minus in rebus gerendis promptus quam excogitandis erat,

disbauxadament i negligía els cabals de la familia, fou desheretat del pare. I aquest afront, més aviat que abatré'l, va redreçar-lo. Perquè judicant que sense un gran afany mai l'esborraria, se donà de tot en tot a la república, amant no més a fer-se amics i anomenada. S'escarraçava molt en els processos privats, es presentava a l'assamblea del poble; cap cosa important es tractava sense ell; trobava ràpidament els mitjans qui convenien i els explicava amb paraula fàcil. Ni era menys prompte en posar les coses per obra que en imaginar-les,

vivēbat	liberius	et	negligēbat	rem
<i>vivia</i>	<i>muy libremente,</i>	<i>sino que</i>	<i>descuidaba</i>	<i>la fortuna</i>
vivia	muito licenciosamente,	mas tambem	descuidava	os bens
vivia	molt lliurement,	sinó que	negligia	la fortuna

familiārem,	exheredātus est	a patre.	Quae	contumelia non
<i>de su casa,</i>	<i>fué desheredado</i>	<i>por su padre.</i>	<i>Cual</i>	<i>afrenta no</i>
da familia,	foi desherdado	pelo pae.	A qual	affronta não
de sa casa,	fou desheretat	de son pare.	El qual	afront no

frēgit eum,	sed	erexit.	Nam	cum	iudicasset
<i>abatío a él</i>	<i>antes bien</i>	<i>LE alentó.</i>	<i>Pues</i>	<i>como</i>	<i>hubiese juzgado</i>
o abateu	mas	o alentou.	Pois	como	tivesse julgado
acovardi a ell	ans	L'encoratjá.	Puix	com	hagués judica

eam	non	posse	extingui sine	summa	industria,
<i>QUE esta</i>	<i>AFRENTA no</i>	<i>podia</i>	<i>borrarse sin</i>	<i>una grandissima</i>	<i>actividad,</i>
<i>QUE esta</i>	<i>AFFRONTA não</i>	<i>podia</i>	<i>lavar-se sem</i>	<i>uma grandissima</i>	<i>actividade,</i>
<i>QUE aquest</i>	<i>AFRONT no</i>	<i>podia</i>	<i>esborrar-se sens</i>	<i>una suma</i>	<i>activitat</i>

se dedīdit	totum	reipublīcae,	serviens	diligentius
<i>se dedicó</i>	<i>por completo</i>	<i>a los asuntos públicos,</i>	<i>sirviendo</i>	<i>con gran diligencia</i>
se dedicou	inteiramente	aos negocios do estado,	procurando	com maior diligencia
es donà	tot	als públics afers,	servint	amb gran diligencia

amīcis	famaeque.	Versabātur multum in iudiciis	privātis.
<i>a los amigos</i>	<i>y a la fama.</i>	<i>Se ocupaba</i>	<i>mucho en procesos de los particulares,</i>
amigos	e fama.	Occupava-se	muito nos pleitos dos particulares,
als amics	i a la fama.	S'ocupava	molt dels plets dels particulars,

prodībat	saepe	in	conciōnem	popūli;	nulla
<i>se presentaba</i>	<i>muchas veces</i>	<i>en</i>	<i>la asamblea</i>	<i>del pueblo;</i>	<i>ningún</i>
apresentava-se	muitas vezes	na	assembleia	do povo;	nenhum
es presentava	sovint	a	la reunió	del poble;	cap

res	maior	gerebātur sine eo;	reperiebatque	celerīter,
<i>asunto</i>	<i>importante</i>	<i>se trataba sin él;</i>	<i>y encontraba</i>	<i>prontamente</i>
negocio	importante	se tractava sem elle;	e encontrava	rapidamente
afer	important	se tractava sens ell;	i trobava	aviat

quae	erant	opus,	explicābat	facīle	eādem	oratiōne.
<i>lo que</i>	<i>era</i>	<i>necesario;</i>	<i>explicaba</i>	<i>fácilmente</i>	<i>lo mismo</i>	<i>con la palabra.</i>
o que	era	necessario;	explicava	facilmente	o mesmo	com a palavra.
ço que	era	necessari;	no explicava	fácilment	així mateix	amb la paraula.

Neque	erat	minus	promptus in gerendis rebus	quam	excogitandis,
<i>Y no</i>	<i>era</i>	<i>menos</i>	<i>pronto en ejecutar las cosas que</i>	<i>en pensarlas,</i>	
<i>E não</i>	<i>era</i>	<i>menos</i>	<i>prompto em executar as coisas que</i>	<i>em planeal-as,</i>	
<i>I no</i>	<i>era</i>	<i>menys</i>	<i>prompte en executar les coses que</i>	<i>en pensar-les,</i>	

quod «et de instantibus, ut ait Thucydides, verissime iudicabat et de futuris callidissime coniiciebat». Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.

Primus autem gradus fuit capessendae reipublicae bello Corcyraeo : ad quod gerendum praetor a populo factus non solum praesenti bello, sed etiam reliquo tempore ferociorem reddidit civitatem. Nam cum pecunia publica, quae ex metallis redibat, largitione magistratuum quotannis interiret, ille persuasit

perquè, com diu Tucídides, judicava molt justament les presents i conjecturava molt finament les esdevenidores. Amb això esdevingué, que en poc temps es feu il·lustre.

El seu primer pas al capteniment de la república fou en ocasió de la guerra de Corcira : elet del poble general per menar-la, revivà el coratge de la ciutat, no solament per aquella guerra, més també per tot altre temps. Veient com cada any e cabal públic que es treia de les mines se malmerçava per les elargicions

quod, ut ait Thucydides, «et iudicābat verissīme
 porque, como dice Tucídides, «no sólo juzgaba con acierto
 porque, como diz Thucydides, «não só julgava muito acertadamente
 perquè, com diu Tucídides, «no sols jutjava amb acert

de instantibus et coniiciēbat callidissīme
 de las cosas presentes, sino también conjeturaba con gran sagacidad
 das presentes, senão também previa com grande perspicacia
 de les coses presents, més conjecturava amb gran traça

de futuris». Quo factum est, ut illustrarētur
 de las futuras». Por lo cual sucedió que se hizo ilustre
 as futuras». Pelo que succedeu, que se illustrou
 de les esdevenidores». Per la qual cosa s'esdevingué que 's feu il·lustre

tempore brevi.

en poco tiempo.

em pouco tempo.

en poc temps.

Autem primus gradus capessendae reipublicae fuit
 Pues el primer paso de encargarse del gobierno fué
 Ora o primeiro passo na gerencia dos negocios publicos foi
 Car el primer pas d'encarregar-se del govern fou

bello Corcyraeo: factus praetor a populo ad gerendum
 en la guerra de Corcira: nombrado pretor por el pueblo para dirigir
 na guerra de Corcira: eleito pretor pelo povo para dirigir
 en la guerra de Corcira: elegit pretor pel poble, que dirigís

quod, reddidit civitatem ferociorem non solum
 esta GUERRA, volvió a la ciudad más animosa no sólo
 a qual GUERRA, tornou a cidade mais aguerrida não só
 aquesta GUERRA, feu la ciutat més valenta no sols

bello praesenti, sed etiam tempore reliquo. Nam
 en la guerra presente, sino también en el tiempo restante. Pues
 na guerra presente, mas também no tempo futuro. Por quanto
 en la guerra present, mes adhuc en el temps futur. Puix

cum pecunia publica, quae redibat ex metallis, interiret
 como el dinero público, que provenia de las minas, se disipaba
 como o dinheiro publico, que provinha das minas, se desperdiçava
 com el tesor públic, que's recollia de les mines es malgastava

quotannis largitione magistratuum, ille persuasit
 cada año por la largueza de los magistrados, el persuadió
 cada anno pela prodigalidade dos magistrados, elle persuadiu
 cada any per la lliberalitat dels magistrats, ell persuadí

popūlo, ut ea pecunia classis centum navium aedificarētur. Qua celerīter effecta primum Corcyraeos fregit, deinde maritīmos praedōnes consectando mare tutum reddīdit. In quo cum divitiis ornāvit, tum etiam peritissīmos belli navālis fecit Athenienses. Id quantae salūti fuērit universae Graeciae, bello cognītum est Persīco. Nam cum Xerxes et mari et terra bellum universae inferret Eurōpae, cum tantis copiis quantas neque ante neque postea habuit quisquam:

dels magistrats, ell persuadí el poble, que amb aquells diners bastissin un estol de cent naus. Enllestit el qual apressadament, de bell entuvi desbaratà els corciresos i totseguí anà a la caça dels corsaris i en deixà la mar quitia. Amb la qual cosa enriquí els atenesos i els feu peritíssims en la guerra de mar. La salut que això fou per tota la Grecia, prou es coneixia en la guerra contra'ls perses; aleshores que Xerxes movia guerra a tota Europa per terra i per mar amb tanta host, que mai ni abans ni després ningú en tingué tanta. El seu

popŭlo, al pueblo ao povo al poble	ut que que que	classis una escuadra uma armada un estol	centum de cien de cem de cent	navium naves navios naus	aedificarētur se construyese se construisse fos construit	
ea con aquel com este amb aquell	pecunia. dinero. dinheiro. diner.	Qua La cual A qual El qual	effecta construida construida construit	celeriter rápidamente, rapidamente, rápidament,		
primum primeramente primeiro primer	fregit dominó domou subjectà	Corcyraeos, a los corcireos, os de Corcyra, els corcireus,	deinde después depois després	reddidit hizo tornou feu		
mare tutum el mar seguro o mar seguro la mar segura	consectando persiguiendo acossando perseguint	praedōnes los ladrones os ladrões els lladres	maritimos. marítimos. maritimos. de mar.			
In Con Com Amb	quo lo que o que la qual cosa	cum no sólo não só no sols	ornāvit proveyó abasteceu proveí	divitiis de riquezas de riquezas de riquezas	Athenienses, tum a los atenienses, sino os Athenienses, mas als atenesos, més	
etiam tambiēn tambem també	fecit LES hizo os fez ELS feu	peritissimos peritísimos muito conhecedores expertissims	belli en la guerra da guerra en la lluita	navālis. naval. naval. naval.		
Cognitum est Se reconoció Reconheceu-se Es reconegué	bello en la guerra na guerra en la guerra	Persico, persa, persica persa,	quantae de cuán grande de quão grande de quanta	salūti id utilidad esto utilidade isto utilitat això		
fuērit sirvió foi fou	universae para toda para toda per tota	Graeciae. la Grecia. a Grecia. la Grecia.	Nam cum Pues como Pois como Perquè com	Xerxes inferret Jerjes llevase Xerxes levasse Xerxes portés	bellum la guerra a guerra la guerra	
Eurōpae a Europa á Europa a Europa	universae toda toda tota,	et no sólo não só no sols	mari por mar por mar per mar	et sino también mas més també	terra cum copiis por tierra con tropas por terra com tropas per terra amb armades	
tantis, tantas, tantas, tantes,	quantas cuantas quantas com	neque ni nem ni	ante antes antes abans	neque ni nem ni	postea después depois després	quisquam habuit: nadie tuvo: ninguem teve: ningú tingué:

huius enim classis mille et ducentarum navium longarum fuit, quam duo millia onerariarum sequebantur, terrestres autem exercitus septingenta pedum, equum quadringenta millia fuerunt. Cuius de adventu cum fama in Graeciam esset perlata et maxime Athenienses peti dicerentur propter pugnam Marathoniam, miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut moenibus ligneis se munirent. Id responsum quo valeret, cum intelligeret nemo, Themistocles persuasit

estol era de mil i dugues centes naus de guerra, a les quals seguien dos mil bastiments de càrrega; la host de terra, de set cents mil fantasins i quatre cents mil cavallers. De l'atançar-se del qual escampada la brama per Grecia, els atenesos, contra'ls quals se deia que sobre tot venia per mor de la batalla de Marató, enviaren a aconsellar-se a Delfos, com proveïrien a les coses llurs. A la consulta la Pitia respongué que es fortifiquessin amb murs de fusta. No comprenent ningú el significat d'aquesta resposta, Temístocles demostrà

enim	classis	huius	fuit	mille	et	ducentarum	navium
<i>pues</i>	<i>la escuadra</i>	<i>de este</i>	<i>fué</i>	<i>de mil</i>	<i>y</i>	<i>doscientas</i>	<i>naves</i>
por quanto	a armada	d'este	foi	de mil	e	duzentas	naus
car	l'estol	d'aquest	fou	de mil	i	duescentes	naus

longarum,	quam	sequebantur	duo	millia	onerariarum,
<i>largas (de guerra),</i>	<i>a la cual</i>	<i>seguian</i>	<i>dos</i>	<i>mil</i>	<i>naves de transporte,</i>
<i>longas (de guerra),</i>	<i>a qual</i>	<i>seguiam</i>	<i>duas</i>	<i>mil</i>	<i>naves de carga,</i>
<i>llargues (de guerra),</i>	<i>a la qual</i>	<i>seguien</i>	<i>dues</i>	<i>mil</i>	<i>naves de càrrega,</i>

autem	exercitus	terrestres	fuērunt	septingenta	millia	peditum,
<i>y</i>	<i>los ejércitos</i>	<i>de tierra</i>	<i>fueron</i>	<i>de setecientos</i>	<i>mil</i>	<i>infantes,</i>
<i>e</i>	<i>os exercitos</i>	<i>de terra</i>	<i>foram</i>	<i>de setecientos</i>	<i>mil</i>	<i>infantes,</i>
<i>i</i>	<i>els exercits</i>	<i>de terra</i>	<i>foren</i>	<i>de setcents</i>	<i>mil</i>	<i>infants,</i>

quadringenta	millia	equitum.	Fama	de	adventu	cuius
<i>cuatrocientos</i>	<i>mil</i>	<i>jinetes.</i>	<i>La noticia</i>	<i>de</i>	<i>la llegada</i>	<i>del cual</i>
<i>quatrocentos</i>	<i>mil</i>	<i>cavalleiros.</i>	<i>A noticia</i>	<i>da</i>	<i>chegada</i>	<i>do qual</i>
<i>i quatrecentos</i>	<i>mil</i>	<i>cavallers.</i>	<i>La nova</i>	<i>de</i>	<i>l'arribada</i>	<i>del qual</i>

cum	perlata	esset	in	Graeciam	et	Athenienses	dicerentur
<i>como hubiese sido llevada</i>	<i>a</i>	<i>Grecia</i>	<i>y</i>	<i>se dijese que los atenienses</i>			
<i>como tivesse sido levada</i>	<i>á</i>	<i>Grecia</i>	<i>e</i>	<i>disse que os athenienses</i>			
<i>com portada fós</i>	<i>a</i>	<i>Grecia</i>	<i>i</i>	<i>es digués que'ls atenesos</i>			

peti	maxime	propter	pugnam	Marathoniam,
<i>serian atacados</i>	<i>principalmente</i>	<i>a causa de</i>	<i>la batalla</i>	<i>de Maratón,</i>
<i>eram visados</i>	<i>principalmente</i>	<i>por causa da</i>	<i>batalla</i>	<i>de Marathona,</i>
<i>serien atacats</i>	<i>principalment</i>	<i>a causa de</i>	<i>la batalla</i>	<i>de Marató,</i>

misērunt	Delphos	consultum,	quidnam	facērent	de
<i>enviaron</i>	<i>a Delfos</i>	<i>a consultar</i>	<i>qué</i>	<i>harian</i>	<i>acerca de</i>
<i>mandaram</i>	<i>a Delfos</i>	<i>a consultar</i>	<i>que</i>	<i>fariam</i>	<i>de</i>
<i>enviaren</i>	<i>a Delfos</i>	<i>a consultar</i>	<i>què</i>	<i>farien</i>	<i>de</i>

suis rebus.	Pythia	respondit	deliberantibus,	ut
<i>sus cosas.</i>	<i>La pitonisa</i>	<i>respondió</i>	<i>a los que LA consultaban,</i>	<i>que</i>
<i>suas coisas.</i>	<i>A pythonisa</i>	<i>respondeu</i>	<i>aos que A consultavam,</i>	<i>que</i>
<i>llurs coses.</i>	<i>La pitonisa</i>	<i>respongué</i>	<i>als que LA consultaven,</i>	<i>que</i>

munirent se	moenibus	ligneis.	Cum	nemo	intelligeret,
<i>se fortificasen</i>	<i>con murallas</i>	<i>de madeira.</i>	<i>Como</i>	<i>nadie</i>	<i>comprendiese</i>
<i>se fortificassem</i>	<i>com muralhas</i>	<i>de madeira.</i>	<i>Como</i>	<i>ninguem</i>	<i>entendesse</i>
<i>es fortifiquessin</i>	<i>amb muralles</i>	<i>de fusta.</i>	<i>Com</i>	<i>ningú</i>	<i>entengués,</i>

quo	id	responsum	valeret,	Themistocles	persuāsīt
<i>a qué</i>	<i>esta</i>	<i>respuesta</i>	<i>se referia,</i>	<i>Themistocles</i>	<i>persuadió</i>
<i>a que</i>	<i>esta</i>	<i>resposta</i>	<i>se referia,</i>	<i>Themistocles</i>	<i>persuadiu</i>
<i>a què</i>	<i>aquesta</i>	<i>resposta</i>	<i>es referia,</i>	<i>Themistocles</i>	<i>els persuadi</i>

consilium esse Apollīnis, ut in naves se suāque conferrent : eum enim a deo significāri murum ligneum. Tali consilio probāto addunt ad superiōres totīdem naves trirēmes suāque omnia, quae movēri potērant, partim Salamīna, partim Troezēna deportant: arcem sacerdotībus paucisque maiorībus natu ad sacra procuranda tradunt, reliquum oppīdum relinquunt.

Huius consilium plerisque civitatībus displicēbat et in terra dimicāri magis placēbat. Itāque missi sunt delecti cum Leonīda,

que Apol·lō aconsellava que cadaú amb els seus béns confugís a les naus : perquè això el déu entenía per murs de fusta. Aprovat aquest parer, afegeixen altres tantes naus trirrems a les d'abans, i transporten totes les coses llurs que podien endur-se, part a Salamina, part a Trezena; deixen la ciutadella als sacerdots i a uns quants ancians perquè prenguessin cura dels objectes sacres i abandonen el reste de la ciutat.

El parer de Temístocles desplaía a la majoría de les altres ciutats, i més s'estimaven combatre en terra. Però Leònidas, rei dels lacedemonis, fou enviat

consilium	Apollōnis	esse,	ut	conferrent	se
QUE el consejo	de Apolo	era	que	transportasen	a si
QUE o conselho	de Apolo	era	que	transportassem	a si
QUE'l consell	d'Apol-ló	era	que	transportessin	ells

suāque	in naves: enim	eum	murum	lignum significāri	
y a sus cosas	a las naves: pues	este	muro	de madera era	EL indicado
e a suas coisas	para as naus: que	este	muro	de madeira era	o indicado
i llurs coses	a les naus: car	aquest	mur	de fusta	era L'indicat

a deo.	Tali	consilio	probāto	addunt	totīdem
por el dios.	Tal	consejo	aprobado,	añaden	otras tantas
pelo deus.	Tal	conselho	aprovado,	acrescentam	outras tantas
pel deu.	Aital	consell	aprovat,	afegeixen	altres tantes

naves trirēmes	ad superiōres	deportantque	omnia	sua,	
naves trirremes	a las anteriores	y transportan	todas las cosas	suyas	
naus trirremes	ás precedentes	e transportam	todas as coisas	suas	
naus trirremes	a les anteriors	i transporten	totes les coses	llurs	

quae potērant	movēri,	partim	Salamīna,	partim	Troezēna:
que podian	ser movidas,	parte	a Salamina,	parte	a Trezena:
que podiam	ser levadas,	parte	para Salamina,	parte	para Trezena:
que podien	ésser mogudes,	unes	a Salamina,	altres	a Trezena:

tradunt	arcem	sacerdotibus	paucisque	maioriibus	natu
confian	la ciudadela	a los sacerdotes	y a pocos	mayores	de edad
entregam	a cidadella	aos sacerdotes	e a poucos	velhos	
confien	la ciudadella	als sacerdots	i a uns quants	homes fets	

ad procuranda	sacra,	relinquunt	oppidum	reliquum.	
para cuidar	las cosas sagradas,	y abandonan	la ciudad	restante.	
para cuidar	das coisas sagradas,	e desamparam	a cidade	restante.	
per curar de	les coses sagrades,	i abandonen	l'altra part	de ciutat.	

Consilium	huius	displicēbat	plerisque		
El consejo	de éste	disgustaba	a la mayor parte		
O conselho	d'este	desagradava	á maior parte		
El consell	d'aquest	desplaia	a les més		

civitatibus	et	placēbat	magis	dimicāri	in	terra.	Itaque
de las ciudades	y	placia	más	pelear	en	tierra.	Así pues
das cidades	e	agradava	mais	pelejar	em	terra.	E assim
de les ciutats	i	plaia	més	lluitar	en	terra.	I així

delecti	missi sunt	cum	Leonida,	rege	
SOLDADOS elegidos	fueron enviados	con	Leónidas,	rey	
SOLDADOS escolhidos	foram mandados	com	Leonidas,	rei	
SOLDATS escollits	foren enviats	amb	Leònidas,	rei	

Lacedaemoniōrum rege, qui Thermopŷlas occupārent longiusque barbāros progrēdi non paterentur. Ii vim hostium non sustinuērunt eōque loco omnes interiērunt. At classis commūnis Graeciae trecentārum navium, in qua ducentae erant Atheniensium, primum apud Artemisium, inter Euboeam continentemque terram cum classiariis regis confligit. Angustias enim Themistōcles quaerēbat, ne multitudīne circumīrētur. Hinc etsi pari proelio discessērant, tamen eōdem loco non

amb un còs d'elets a ocupar les Termòpiles i empatxar als barbres que passessin endavant. Però aquests no resistiren la embestida dels enemics, i tots foren morts en el mateix indret. Mentrestant l'estol reunit dels grecs, tres centes naus de les quals dugues centes eren dels atenesos, s'encontraren primerament amb la marineria del rei a la vora d'Eubea, entre Artemisi i el continent; perquè Temístocles cercava els estrets, per no ser voltat de la multitud. Si bé eixien de la batalla amb aventatge igual, els grecs no van gosar romandre allí, pel

Lacedaemoniōrum,	qui	occupārent	Thermopŷlas	neque
<i>de los lacedemonios,</i>	<i>los cuales</i>	<i>ocupasen</i>	<i>las Termópilas</i>	<i>y no</i>
<i>dos lacedemonios,</i>	<i>que</i>	<i>occupassem</i>	<i>as Thermopylas</i>	<i>e não</i>
<i>dels lacedemonis,</i>	<i>els quals</i>	<i>ocupessin</i>	<i>las Termópiles</i>	<i>i no</i>

paterentur	barbāros	progrēdi	longius.	li	non
<i>dejasen</i>	<i>QUE los bárbaros</i>	<i>avanzasen</i>	<i>más lejos.</i>	<i>Estos</i>	<i>no</i>
<i>deixassem</i>	<i>os barbaros</i>	<i>avançar</i>	<i>mais alem.</i>	<i>Estes</i>	<i>não</i>
<i>deixessin</i>	<i>QUE 'ls barbres</i>	<i>avencessin</i>	<i>més lluny.</i>	<i>Aquests</i>	<i>no</i>

sustinuērunt	vim	hostium	omnesque	interiērunt
<i>sostuvieron</i>	<i>el impetu</i>	<i>de los enemigos</i>	<i>y todos</i>	<i>perecieron</i>
<i>sustiveram</i>	<i>o impeto</i>	<i>dos inimigos</i>	<i>e todos</i>	<i>morreram</i>
<i>sostingueren</i>	<i>l'empenta</i>	<i>dels enemies</i>	<i>i tots</i>	<i>moriren</i>

eo	loco.	At	classis	commūnis	Graeciae
<i>en aquel</i>	<i>lugar.</i>	<i>Pero</i>	<i>la escuadra</i>	<i>aliada</i>	<i>de Grecia</i>
<i>n'aquella</i>	<i>logar.</i>	<i>Mas</i>	<i>a armada</i>	<i>alliada</i>	<i>da Grecia</i>
<i>en aquell</i>	<i>lloc.</i>	<i>Més</i>	<i>l'estol</i>	<i>al-liat</i>	<i>de Grecia</i>

trecentārum	navium,	in qua	ducentae	erant	Atheniensium,
<i>de trescientas</i>	<i>naves,</i>	<i>en la cual</i>	<i>doscientas</i>	<i>eran</i>	<i>de los atenienses,</i>
<i>de trezentos</i>	<i>navios,</i>	<i>na qual</i>	<i>duzentos</i>	<i>eram</i>	<i>dos Athenienses,</i>
<i>de trescentes</i>	<i>naus,</i>	<i>en la qual</i>	<i>duescentes</i>	<i>eren</i>	<i>dels atenesos</i>

conflixit	primum	cum	classiariis	regiis	apud
<i>combatió</i>	<i>primero</i>	<i>con</i>	<i>los de la escuadra</i>	<i>del rey</i>	<i>junto</i>
<i>combateu</i>	<i>primeiro</i>	<i>com</i>	<i>os da armada</i>	<i>do rei</i>	<i>junto</i>
<i>combaté</i>	<i>primerament</i>	<i>amb</i>	<i>els de l'estol</i>	<i>del rei</i>	<i>prop</i>

Artemisium,	inter	Euboeam	terramque continentem.	Enim
<i>a Artemisio,</i>	<i>entre</i>	<i>la Eubea</i>	<i>y la tierra firme.</i>	<i>Pues</i>
<i>de Artemisio,</i>	<i>entre</i>	<i>a Eubea</i>	<i>e a terra firme.</i>	<i>Porquanto</i>
<i>d'Artemisi,</i>	<i>entre</i>	<i>l'Eubea</i>	<i>i la terra continental.</i>	<i>Puix</i>

Themistōcles	quaerēbat	angustias,	ne
<i>Themistocles</i>	<i>buscaba</i>	<i>los estrechos,</i>	<i>para que no</i>
<i>Themistocles</i>	<i>buscava</i>	<i>os estreitos,</i>	<i>para que não</i>
<i>Themistocles</i>	<i>cercava</i>	<i>els estrets,</i>	<i>per tal que no</i>

circumirētur	multitudīne.	Etsi	hinc
<i>fuese rodeado</i>	<i>por la multitud.</i>	<i>Aunque</i>	<i>aquí</i>
<i>fosse cercado</i>	<i>pela multidão.</i>	<i>Ainda que</i>	<i>aquí</i>
<i>fos enrotllat</i>	<i>per la multtut.</i>	<i>Encar que</i>	<i>aquí</i>

discessērāt	proelio	pari,	tamen	non
<i>se habian ido</i>	<i>con el combate</i>	<i>indeciso,</i>	<i>sin embargo</i>	<i>no</i>
<i>se retiraram</i>	<i>com combate</i>	<i>indeciso,</i>	<i>comtudo</i>	<i>não</i>
<i>se n'havien anat</i>	<i>amb el combat</i>	<i>indecís,</i>	<i>tant mateix</i>	<i>no</i>

sunt ausi manēre, quod erat pericŭlum, ne, si pars navium adversariōrum Euboeam superasset, ancipīti premerentur pericŭlo. Quo factum est, ut ab Artemisio discedērent et exadversum Athēnas apud Salamīna classem suam constituērent.

At Xerxes Thermopŷlis expugnātis protīnus accessit astu idque nullis defendentībus, interfectis sacerdotībus, quos in arce invenērat, incendio delēvit. Cuius flamma perterriti classarii cum manēre non audērent et plurīmi

risc qui hi havía de ser presos entre dos perills, si part de les naus enemigues hagués girat la Eubea. Perxò departiren d'Artemisi i ordenaren el llur estol vora de Salamina enfront d'Atenes.

Per la seva banda Xerxes, forçades les Termòpiles, mogué encontinent contra Atenes, i no havent-hi qui la defengués, feu occiure els sacerdots que trobà dins la ciutadella i anorreà la ciutat per l'incendi. De la flama del qual esbalaits, els homes de l'estol no gosaven romandre a la mar, i els més

ausi sunt <i>se atrevieron</i>	manēre <i>a permanecer</i>	eōdem <i>en el mismo</i>	loco, <i>lugar,</i>	quod <i>porque</i>	erat <i>habia</i>
ousaram	ficar	no mesmo	logar,	porque	havia
gosaren	romandre	en el mateix	lloc,	perquè	hi havia

pericūlum,	ne,	si pars	navium	adversariōrum
<i>peligro,</i>	<i>de que,</i>	<i>si parte</i>	<i>de las naves</i>	<i>de los adversarios</i>
perigo,	de que,	se parte	das naus	dos inimigos
perill,	que,	si una part	de les naus	dels adversaris

superasset	Euboeam,	premerentur	pericūlo	ancipiti.
<i>doblase</i>	<i>la Eubea,</i>	<i>serian acosados</i>	<i>por un peligro</i>	<i>doble.</i>
dobrasse	a Eubea,	fossem apertados	com perigo	de emboscada.
dés la volta	a la Eubea,	's veurien amenaçats	per un perill	doble.

Quo	factum est,	ut	discedērent	ab	Artemisio	et
<i>Por lo cual</i>	<i>sucedio</i>	<i>que</i>	<i>partieron</i>	<i>de</i>	<i>Artemisio</i>	<i>y</i>
Pelo que	succedeu	que	se retiraram	de	Artemisio	e
Per la qual cosa	esdevingué	que	partiren	d'	Artemisi	i

constituērent	suam classem	exadversum	Athēnas	apud	Salamīna.
<i>colocaron</i>	<i>su escuadra</i>	<i>enfrente</i>	<i>de Atenas</i>	<i>junto</i>	<i>a Salamina.</i>
fundearam	a sua armada	em frente	de Athenas	junto	a Salamina.
col'locaren	llur estol	davant	Atenes	vora	Salamina.

At Xerxes,	Thermopŷlis	expugnātis	accessit
<i>Pero Jerjes,</i>	<i>las Termópilas</i>	<i>expugnadas,</i>	<i>se acercó</i>
Mas Xerxes,	as Thermopylas	tomadas,	aproximou-se
Però Xerxes,	les Termópiles	havent estat guanyades,	s'atança

protinus	astu	nullisque defendentibus,
<i>inmediatamente</i>	<i>a la ciudad</i>	<i>y no defendiéndola nadie,</i>
em continente	á cidade	e não defendendo ninguém,
tot seguit	a la ciutat	i no defensant-la ningú,

sacerdotibus,	quos	invenērat	in	arce,	interfectis,
<i>los sacerdotes</i>	<i>que</i>	<i>habia encontrado</i>	<i>en</i>	<i>la ciudadela,</i>	<i>muertos,</i>
os sacerdotes	que	encontrara	na	ciudadella,	morts,
els sacerdots	que	havía trobat	a	la ciutadella,	morts,

delēvit id	incendio.	Cum	classiarii
<i>la destruyó</i>	<i>con el incendio.</i>	<i>Como</i>	<i>los de la escuadra,</i>
destruiv-a	pelo incendio.	E como	os da armada,
la destruí	amb l'incendi.	Com	els de l'estol,

perterrīti	flamma	cuius	non audērent
<i>aterrados</i>	<i>por la llama</i>	<i>de este,</i>	<i>no se atrevieran</i>
aterrados	pela chamma	d'este,	não ousassem
astorats	per la flama	d'aquest,	no s'atrevisin

hortarentur, ut domos suas discederent moenibusque se defenderent, Themistocles unus restitit et universos pares esse posse aiebat, dispersos testabatur perituros, idque Eurybiadi, regi Lacedaemoniorum, qui tum summae imperii praeerat, fore affirmabat. Quem cum minus quam vellet moveret, noctu de servis suis, quem habuit fidelissimum ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis, adversarios eius in fuga esse : qui si discessissent, maiore cum labore et longinquiore tempore bellum confecturum,

exhortaven a tornar a casa i defensar-se dintre'ls murs. Temístocles sol s'hi oposà, dient que tots a la una podrien ser-los iguals, i protestant que escampats sucumbirien. I així afirmava que esdevindria a Euríbiades, rei dels lacedemonis, qui aleshores era al cap del suprem comanament. No veient-lo tant convençut com voldria, Temístocles envià de nit al rei l'esclau que tenia més fidel, per assabentar-li en nom seu que els grecs eren en fuga : i que si es descompartien, li caldria major fatiga i més temps per acabar la guerra quan ell fos cons-

manēre	et	plurimi	hortarentur,	ut	discedērent
a quedarse	y	muchísimos	exhortaban,	a que	fuesen
ficar	e	multísimos	aconselhassem	a que	se retirassem
a romandre-hi	i	moltíssims	exhortaven,	que	partissin

suas domos	defenderentque se	moenibus,	Themistocles
a sus casas	y se defendiesen	en las murallas,	Themistocles
para suas casas	e se defendessem	com os muros,	Themistocles
a llurs cases	i 's defensessin	a les muralles,	Themistocles,

unus	restitit	et aiebat	universos	posse esse pares,	
solo	se opuso	y decia	que todos juntos	podian ser iguales	A LOS
só	resistiu	e dizia	que todos juntos,	podiam medir-se	COM OS
ell sol,	s'hi oposà	i deia	que tots junts	podien ser iguals	ALS

testabatur	dispersos	perituros	affirmabatque
PERSAS, protestaba	que dispersos	perecerian	y afirmaba
PERSAS, protestava	que dispersos	succumbiriam	e affirmava
PERSES, protestava	que separats	moririen	i assegurava

Eurybiadi, regi	Lacedaemoniorum,	qui	tum	praeerat
a Euríblades, rey	de los lacedemonios,	el cual	entonces	estaba encargado
a Eurybiades, rei	dos lacedemonios,	que	então	tinha
a Euríblades, rei	dels lacedemonis,	que	aleshores	era al davant

summae	imperii,	id	fore.	Cum	movēret
del supremo	mando	QUE esto	sucederia.	Como	persuadiera
o supremo	governo	QUE isto	succederia.	Como	movesse
del suprem	govern.	QUE això	seria.	Com	persuadis

quem	minus	quam	vellet,	misit	noctu ad regem
a este	menos	DE LO que	queria,	envió	de noche al rey,
ao qual	menos	do que	queria,	enviou	de noite ao rei,
a aquest	menys	DEL que	volia,	envià	de nit al rei,

de suis	servis, quem	habuit	fidelissimum,	ut	nuntiāret
de sus	esclavos, el que	tenia	por más fiel,	para que	anunciase
de seus	escravos o que	tinha	por mais tiel,	para que	anunciassse
de sos	esclaus, el que	tenia	per més fidel,	per tal que	anunciés

ei	suis	verbis	adversarios	eius	esse
a el	con sus	palabras	que los enemigos	de el	estaban
a elle	com suas	palavras	que os inimigos	d'elle	estavam
a ell	amb ses	paraules	que'ls enemics	d'ell	eren

in fuga:	qui	si	discessissent,	confecturum
en fuga:	los cuales	si	se separasen,	terminaria
em debandada:	os quaes	se	se dispersassem,	terminaria
en fuita:	els quals	si	es separessin,	s'acabaria

cum singulos consecrari cogerentur : quos si statim aggredierentur, brevi universos oppressurum. Hoc eo valēbat, ut ingratis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita barbārus, nihil doli subesse credens, postridie alienissimo sibi loco, contra opportunissimo hostibus adeo angusto mari confligit, ut eius multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo est magis etiam consilio Themistocli quam armis Graeciae.

tret a encalçar-los de ún a ún; mentres que si escometia desseguida, els esclafaria tots de un cop i alhora. Amb això ell mirava que fossin obligats a combatre tots malgrat d'ells mateixos. El barbre, oit això, i no sospitant que hi hagués res d'engany assota, donà batalla l'endemà en un indret desfavorabilíssim per ell i avinentíssim als enemics, val a dir, en una mar tant engolfada que no pogué desplegar-hi la multitud de les seves naus. Fou, doncs, vençut més per la pensada de Temístocles que per les armes del grecs.

bellum <i>la guerra</i> a guerra la guerra	cum maiōre <i>con mayor</i> com maior amb maior	labōre <i>trabajo</i> trabalho treball	et <i>y</i> e i	tempore <i>con tiempo</i> com tempo amb temps	longinquiore, <i>más largo,</i> mais demorado, més llarg,
cum cogeretur <i>siendo obrigado</i> sendo obrigado essent obligat	consecrari <i>a perseguirles</i> a perseguir de perseguir-los	singulos: <i>uno a uno;</i> um por um: un a un:	si aggrederetur <i>si atacase</i> se atacasse si ataqués		
quos, <i>a los quales,</i> aos quaes, els quals,	statim <i>en seguida</i> immediatamente de seguida	oppressurum <i>derrotaria</i> esmagaria ELS venceria	universos <i>a todos</i> a todos tots	brevi. <i>en breve.</i> em breve. breument.	Hoc <i>Esto</i> Isto Ço
valēbat <i>valia</i> tendia mirava	eo, <i>tanto,</i> a a	ut <i>que</i> que que	omnes <i>todos</i> todos tots	cogerentur <i>serian obligados</i> fossem forçados fossin obligats	ad depugnandum <i>a</i> a a <i>pelear</i> pelejar lluitar
ingratiis. <i>a la fuerza.</i> contra vontade. per força.	Hac re audita <i>Oida esta cosa</i> Esta coisa ouvida Sabuda aquesta cosa	barbarus <i>el bárbaro</i> o barbaro el barbre,	credens <i>creyendo</i> cuidando creient	nihil <i>que ningún</i> que nenhum que cap	
doli <i>engano</i> engano engany	subesse, <i>ocultaba,</i> se occultava, s'hi occultava,	conflixit <i>combatió</i> combateu lluità	postridie <i>al dia siguiente</i> no dia seguinte l'endemà	loco <i>en un lugar</i> em logar en un loc	alienissimo <i>muy desfavorable</i> muito desvantajoso molt desfavorable
sibi, <i>para si,</i> para si, a ell	contra <i>mas al contrario</i> pelo contrario però	opportunissimo <i>ventajosissimo</i> muito favoravel molt ventatjós	hostibus <i>para los enemigos,</i> para os inimigos, als enemics,	mari <i>en un mar</i> em mar en una mar	
adeo angusto, <i>tan estrecho</i> tão estreito tant estreta	ut <i>que</i> que que	multitudo <i>gran número</i> a multidão gran nombre	navium <i>de las naves</i> dos navios dels navilis	eius <i>de el</i> d'elle d'ell	non potuerit <i>no pudo</i> não podia no pogué
explicari. <i>desplegarse.</i> desdobrar-se. desplegar-se.	Ergo <i>Asi</i> E assim Aixi	victus est <i>fué vencido</i> foi vencido fou vençut	etiam magis <i>aún más</i> ainda mais encara més	consilio <i>por la prudencia</i> pela astucia per la astucia	
Themistocli <i>de Themistocles</i> de Themistocles de Themistocles	quam <i>que</i> do que que	armis <i>por las armas</i> pelas armas per les armes	Graeciae. <i>de Grecia.</i> da Grecia. de Grecia.		

Hic etsi male rem gessērat, tamen tantas habēbat reliquias copiārum, ut etiam cum iis opprimēre posset hostes: itērum ab eōdem gradu depulsus est. Nam Themistōcles, verens ne bellāre perseverāret, certiōrem eum fecit id agi, ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissolverētur ac redītu in Asiam excluderētur, idque ei persuāsit. Itaque qua sex mensībus iter fecerat, eādē minus diēbus triginta in Asiam reversus est seque a Themistōcle non superātum,

Malgrat d'haver-li reeixit malament aquí les coses, Xerxes tenia encara prou romanent de milicies per poder amb elles esclafar els seus enemics. Per segona vegada Temístocles li feu perdre terror. Perquè tement que no s'obstinés a guerrear, li envià a dir que es tractava de tallar-li el pont que havia fet sobre l'Hel·lespont i així empatxar-li el retorn a l'Àsia : de manera que el rei s'ho cregué. I en menys de trenta dies va refer el camí per on era vingut en sis mesos, i se'n retornà a l'Àsia, considerant-se no pas vençut, ans sal-

Etsi <i>Aunque</i> Ainda Anc que	hic <i>éste</i> que este ell	gessērat <i>habia dirigido</i> tinha dirigido havia dirigít	male <i>mal</i> mal malament	rem, <i>la empresa,</i> a empresa, la empresa,	tamen <i>todavía</i> todavía amb tot
habēbat <i>tenia</i> tinha tenia	tantas <i>tan grandes</i> tamanhos tantes	reliquias <i>restos</i> restos restes	copiārum, <i>de tropas,</i> de tropas, de gents,	ut etiam cum iis posset <i>que aun con ellas podia</i> que ainda com ellas podia que sols amb elles podia	
opprimēre <i>abatir</i> vencer vencer	hostes. <i>a los enemigos.</i> os inimigos. els enemies.	Itērum <i>Por segunda vez</i> De novo Per según camí	depulsus est <i>fué echado</i> foi lançado fou llençat	gradu <i>de su posición</i> de sua posição de la posició	
ab eōdem. <i>por el mismo.</i> pelo mesmo. per ell.	Nam <i>Pues</i> Pois que Car	Themistōcles, <i>Themistocles,</i> Themistocles, Themistocles,	verens <i>temiendo</i> receando tement	ne <i>que</i> que não no	
perseverāret <i>persistiese</i> persistisse persistís	bellāre, <i>en pelear,</i> em fazer guerra, en lluitar,	fecit eum certiōrem <i>le hizo sabedor</i> fe-lo saber li feu saber	id <i>QUE de esto</i> QUE isto QUE d'això	agi. <i>se trataba:</i> se tractava: 's parlava:	
ut pons, <i>que el puente</i> que a ponte que 'l pont	quem <i>que</i> que que	ille <i>él</i> elle ell	fecērat <i>habia hecho</i> tinha feito havia construit	in <i>en</i> no a	Hellesponto, <i>el Helesponto</i> Hellesponto, l' Hel-lespont
dissolverētur <i>fuese cortado</i> fosse cortada fós trencat	ac <i>y QUE</i> e QUE i QUE	excluderētur <i>estaria privado</i> fosse privado fora privat	reditu <i>de la vuelta</i> da volta del retorn	in Asiam <i>a Asia</i> á Asia a l' Asia	
persuasitque <i>y persuadió</i> e persuadiu-lhe i persuadí	id <i>en esto</i> isto d'això	ei. <i>a él. Así pues,</i> a elle. Assim pois a ell. Així doncs,	Itāque reversus est in Asiam <i>volvió a Asia</i> voltou á Asia retornà a l'Asia	minus <i>en menos</i> em menos en menys	
triginta <i>de treinta</i> de trinta de trenta	diēbus <i>días</i> dias dies	eādem, <i>por allí mismo,</i> pela mesma parte, per allí mateix,	qua <i>por donde</i> por onde per on	fecērat <i>habia hecho</i> tinha feito havia fet	iter <i>el camino</i> a marcha el cami
sex mensibus <i>en seis meses</i> em seis meses en sis mesos	iudicavitque se <i>y juzgóse</i> e julgou-se i es judicà	non <i>no</i> não no	superātum <i>vencido</i> vencido vençut	a <i>por</i> por per	

sed conservātum iudicāvit. Sic unū viri prudentia Graecia liberāta est Europaeque succubuit Asia. Haec altēra victoria, quae cum Marathonio possit comparāri tropaeo. Nam pari modo apud Salamīna parvo numēro navium maxīma post homīnum memoriam classis est devicta.

Magnus in hoc bello Themistōcles fuit neque minor in pace. Cum enim Phalerīco portu neque magno neque bono Athenienses uterentur, huius consilio triplex Piraei portus constitūtus est iisque moenībus circumdātus, ut ipsam

vat de Temístocles. Així, per la prudencia de un sol home la Grecia fou alliberada i l'Àsia sucumbí a Europa. Aquesta és una segona victòria que pot acompanyar-se amb el triomf de Marató. Perquè a Salamina també l'estol més gran de que els homes tenen memòria fou vençut de un petit nombre de naus.

Temístocles, gran en aquesta guerra, no ho fou pas menys en la pau. El port de Faler, del qual els atenesos se servien, no era ni gran ni bo : doncs per consell de Temístocles fou construït el triple port del Pireu, i circumdat de

Themistocle,	sed	conservatum.	Sic	Graecia	liberata est
Temistocles,	sino	salvado.	Asi	la Grecia	fué librada
Themistocles,	mas	salvo.	Assim	a Grecia	foi libertada
Temistocles,	sinò	salvat.	Aixi	la Grecia	fou alliberada

prudencia	unus	vir	Asiâque	succubuit	Eurôpae.
por la prudencia	de un solo	hombre	y el Asia	sucumbió	a la Europa.
pela prudencia	de um só	homem	e a Asia	curvou-se	á Europa.
per la prudencia	d'un sol	home	i l'Asia	sucumbí	a l'Europa.

Haec	altéra	victoria,	quae	possit	comparari	cum
Esta es	la segunda	victoria,	que	puede	compararse	con
Esta	a segunda	victoria,	que	poderá	comparar-se	com
Aquesta és	la segona	victoria,	que	pot	comparar-se	amb

tropaeo	Marathonio.	Nam	modo	pari	classis	maxima
la victoria	de Maratón.	Pues	por modo	igual	la escuadra	mayor
a victoria	de Marathona.	Porque	de modo	egual	a armada	maior
la victoria	de Marató.	Car	de manera	consemblant	l'estol	més gran,

post	memoriam	hominum	devicta est	apud	Salamina
de que	hay memoria		fué vencida	junto a	Salamina
de que	ha memoria		foi vencida	junto de	Salamina
del	record dels homes,		fou vençut	a	Salamina

parvo	numero	navium.
por un corto	número	de naves.
por um pequeno	numero	de naus.
per un curt	nombre	de naus.

Themistocles	fuit	magnus	in	hoc	bello	neque
Temistocles	fué	grande	en	esta	guerra	y no
Themistocles	foi	grande	n'esta		guerra	e não
Temistocles	fou	gran	en	aquesta	guerra	i no

minor	in	pace.	Enim	cum	Athenienses	uterentur
menor	en	la paz.	Pues	como	los atenienses	se sirvieran
menor	na	paz.	Porquanto	como	os Athenienses	se servissem
menys gran	en	la pau.	Car	com	els atenesos	se servien

portu	Phalerico	neque	magno	neque	bono,	consilio
del puerto	de Falero	ni	grande	ni	bueno,	por consejo
do porto	Phalerino	nem	espaçoso	nem	bom,	por proposta
del port	de Faler	ni	gran	ni	bo,	per consell

huius	triplex	portus	Piraei	constitutus est	circumdatusque
de el	el triple	puerto	del Pireo	fué construido	y rodeado
deste	o triplice	porto	do Pireu	foi construido	e cercado
d'ell	el triple	port	del Pireu	fou construit	i voltat

urbem dignitate aequiperaret, utilitate superaret. Idem muros Atheniensium restituit praecipuo suo periculo. Namque Lacedaemonii causam idoneam nacti propter barbarorum excursiones, qua negarent oportere extra Peloponnēsum ullam urbem muros habere, ne essent loca munita, quae hostes possiderent, Athenienses aedificantes prohibere sunt conati. Hoc longe alio spectabat atque vidēri volēbant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathonia et Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant consecuti,

tals muralles, que per magnificencia s'aparionaria amb la ciutat mateixa i per utilitat la sobrepassaria. Ell reedificà així mateix els murs d'Atenes, amb principal perill de la propia vida. Perquè els lacedemonis, fent raó justa de les irrupcions dels barbres, deien que no convenia que fora del Peloponès hi hagués cap ciutat amurallada, no fós que els enemics se n'apoderessin i s'hi fessin forts; i així assajaren d'empatxar els atenesos que els bastien. Això mirava de molt lluny a una altra fi que el que volien que fos vist. Perque els atenesos, amb les dugues victories de Marató i Salamina, havien assolit tanta gloria entre

iisque	moenibus,	ut	aequiperaret	urbem	ipsam
con tales	murallas,	que	se equiparaba	a la ciudad	misma
de tais	muralhas,	que	igualava	a propria	cidade
d'aitals	muralles,	que	equivalia	a la ciutat	mateixa

dignitate,	superaret	utilitate.	Idem
por la grandeza,	LA superaba	por la utilidad.	El mismo
em magnificencia,	vencia-a	na utilidade.	O mesmo
per la grandesa,	la superava	per la utilitat.	Ell mateix

restituit	muros	Atheniensium	periculo	praecipuo	suo.
reedificó	las murallas	de los atenienses	con peligro	particular	suyo.
reedificou	os muros	dos atenienses	com perigo	particular	seu.
reconstruí	les muralles	dels atenesos	amb perill	particular	seu.

Namque	Lacedaemonii	nacti	causam	idoneam
Pues	los lacedemonios	encontrando	un pretexto	a propósito
Pois	que os lacedemonios	encontrando	pretexto	idoneo
Car	els lacedemonis	trobant	un pretext	a propòsit

propter	excursiones	barbarorum,	qua	negarent
a causa de	las excursiones	de los bárbaros,	por el cual	decian que no
por causa das	correrias	dos barbaros,	pelo qual	diziam não
amb motiu de	les incursiões	dels barbres,	pel qual	deien que no

oportere	ullam	urbem	extra	Peloponnēsum	habere
convenia	que ninguna	ciudad.	fuera	del Peloponeso	tuviese
convir	que nenhuma	cidade	fóra	do Peloponeso	tivesse
convenía	que cap	ciutat	fóra	del Peloponès	tingués

muros,	ne	essent	loca	munita,	quae	hostes
murallas,	para que no	hubiese	lugares	fortificados	que	los enemigos
muros,	para que não	houvesse	logares	fortificados	de que	os inimigos
muralles,	per tal que no	hi hagués	llocs	fortificats	que'ls	enemics

possiderent,	conati sunt	prohibere	Athenienses	aedificantes.
poseyeran,	intentaron	prohibir	a los atenienses	que los construian.
se apoderassem,	empenharam-se	por impedir	os Athenienses	que os edificavam.
tinguessin,	intentaren	deturar	als atenesos	que'ls construïen.

Hoc	spectabat	longe	alio	atque	volēbant	vidēri.
Esto	tenia fin	muy	diverso	DE LO que	querian	aparentar.
Isto	tinha fim	muito	diverso	DO que	queriam	apparecesse.
Això	tenia un fi	molt	altre	DEL que	volien	aparentar.

Enim	Athenienses	consecuti erant	tantam	gloriam
Pues	los atenienses	habian conseguido	tan grande	gloria
Porque	os atenienses	tinham alcançado	tammanha	gloria
Puix	els atenesos	havien conseguit	tant gran	gloria

ut intelligērent Lacedaemonii de principātu sibi cum his certāmen fore. Quare eos quam infirmissimos esse volēbant. Postquam autem audiērunt muros strui, legātos Athēnas misērunt, qui id fiēri vetārent. His praesentibus desiērunt ac se de ea re legātos ad eos missūros dixērunt. Hanc legationem suscepit Themistōcles et solus primo profectus est: reliqui legāti ut tum exīrent, cum satis altitūdo muri

tots els pobles, que els lacedemonis massa capien que els venia assobre una contesa amb aquells per l'hegemonia. Perxò desitjaven que els atenesos fossin com més febles millor. Quan hagueren oit a dir que s'aixecaven els murs, enviaren embaixadors a Atenes per oposar-se que la cosa es fés. En presencia d'ells, els atenesos van parar les obres, i digueren que ells enviarien una embaixada a Lacedemonia pel mateix objecte. Temístocles va encarregar-se d'aquesta missió. De primer se'n partí ell sol, recomanant que els altres enviats no eixissin fins a veure les muralles bastides prou altes per la defensa; i que

apud omnes gentes, ut	Lacedaemonii	intelligērent	certāmen
<i>en todas las naciones</i>	<i>que los lacedemonios</i>	<i>comprendían</i>	<i>que una lucha</i>
<i>perante todas as gentes</i>	<i>que os lacedemonios</i>	<i>intendiam</i>	<i>que contenda</i>
<i>entre totes les nacions</i>	<i>que 'ls lacedemonis</i>	<i>compreñien</i>	<i>que una lluita</i>

de principātu	fore sibi	cum	his.
<i>acerca de la hegemonia,</i>	<i>tendrían</i>	<i>con</i>	<i>aquellos.</i>
<i>sobre a hegemonia</i>	<i>havam de ter</i>	<i>com</i>	<i>esses.</i>
<i>referent a la hegemonia</i>	<i>tindrien</i>	<i>amb</i>	<i>aquells.</i>

Quare	volēbant	eos	esse	quam
<i>Por lo cual</i>	<i>querian</i>	<i>que ellos</i>	<i>fuesen</i>	<i>lo más</i>
<i>Pelo que</i>	<i>queriam</i>	<i>que esses</i>	<i>fossem</i>	<i>o mais</i>
<i>Per la qual cosa</i>	<i>volien</i>	<i>que ells</i>	<i>fossin</i>	<i>com més</i>

infirmissimos.	Autem	postquam	audiērunt	muros
<i>débiles posible.</i>	<i>Mas</i>	<i>después que</i>	<i>supieron</i>	<i>que las murallas</i>
<i>fracos possivel.</i>	<i>Mas</i>	<i>depois que</i>	<i>ouviram</i>	<i>que os muros</i>
<i>febles millor.</i>	<i>Mes</i>	<i>després que</i>	<i>sapigueren</i>	<i>que les muralles</i>

strui	misērunt	Athēnas	legātos,	qui	vetārent
<i>se construían</i>	<i>enviaron</i>	<i>a Atenas</i>	<i>comisionados,</i>	<i>que</i>	<i>prohibiesen</i>
<i>se construiam</i>	<i>mandaram</i>	<i>a Athenas</i>	<i>embaixadores,</i>	<i>que</i>	<i>impedissem</i>
<i>es construïen</i>	<i>enviaren</i>	<i>a Atenes</i>	<i>embaixadors.</i>	<i>els quals</i>	<i>prohibissin</i>

id	fiēri.	His praesentibus	desiērunt
<i>que esto</i>	<i>se hiciese.</i>	<i>Presentes éstos</i>	<i>cesaron DE EDIFICAR</i>
<i>isto</i>	<i>fazer-se.</i>	<i>Presentes estes,</i>	<i>pararam COM A FABRICA</i>
<i>QUE això</i>	<i>es fés.</i>	<i>Presentes aquests</i>	<i>deixaren DE BASTIR</i>

ac dixērunt	se	missūros	legātos	ad eos
<i>y dijeron</i>	<i>QUE ellos</i>	<i>enviarian</i>	<i>comisionados</i>	<i>a ellos</i>
<i>e disseram</i>	<i>QUE elles</i>	<i>mandariam</i>	<i>embaixadores</i>	<i>a elles</i>
<i>i digueren</i>	<i>QUE ells</i>	<i>enviarien</i>	<i>embaixadors</i>	<i>a ells</i>

de ea re.	Themistōcles	suscēpit	hanc	legatiōnem	et
<i>acerca de esta cosa.</i>	<i>Temistocles</i>	<i>se encargó</i>	<i>de esta</i>	<i>comisión</i>	<i>y</i>
<i>sobre este negocio.</i>	<i>Themistocles</i>	<i>encarregou-se</i>	<i>d'esta</i>	<i>embaixada</i>	<i>e</i>
<i>per tractar d'aquesta cosa.</i>	<i>Temístocles</i>	<i>s'encarregà</i>	<i>d'aquesta</i>	<i>embaixada</i>	<i>i</i>

primo	profectus est	solus:	praecēpit	ut	relīqui
<i>primeramente</i>	<i>partió</i>	<i>solo;</i>	<i>ordenó</i>	<i>que</i>	<i>los restantes</i>
<i>adiante</i>	<i>partiu</i>	<i>só;</i>	<i>mandou</i>	<i>que</i>	<i>os outros</i>
<i>en primer lloc</i>	<i>partí</i>	<i>tot sol;</i>	<i>manà</i>	<i>que els</i>	<i>altres</i>

legāti	exīrent	tum,	cum	altitūdo	muri
<i>enviados</i>	<i>saliesen</i>	<i>entonces</i>	<i>cuando</i>	<i>la altura</i>	<i>del muro</i>
<i>embaixadores</i>	<i>partissem</i>	<i>então</i>	<i>quando</i>	<i>a altura</i>	<i>do muro</i>
<i>enviats</i>	<i>sortissin</i>	<i>llavors</i>	<i>quan</i>	<i>l'alçaria</i>	<i>de la muralla</i>

exstructa viderētur, praecēpit : intērim omnes, servi atque libēri, opus facērent neque ulli loco parcērent, sive sacer sive profānus sive privātus esset sive publīcus, et undīque, quod idoneum ad muniendum putārent, congerērent. Quo factum est, ut Athe-niensium muri ex sacellis sepulcrisque constārent.

Themistōcles autem, ut Lacedaemōnem venit, adīre ad magistrātus noluit et dedit opēram, ut quam longissīme tempus ducēret, causam interpōnens se collēgas exspectāre. Cum Lacedaemonii quererentur opus nihilomīnus fīeri

mentrestant tothom, esclaus i lliures, fessin bona feina, sense plānyer cap lloc, que fos sagrat o profā, privat o públic, arreplegant arreu tot allò que calgués per la fortificació. Així esdevingué, que els murs dels atenesos es feren amb enderrocs de temples i de sepulcres.

Temístocles, vingut a Lacedemonia, no volgué presentar-se als magistrats, i feu de manera de retrassar la cosa com més llarg millor donant raó que esperava els seus col·legues. I queixant-se els lacedemonis que noresmenys les obres

viderētur	satis	exstructa:	intērim	omnes,	servi
<i>pareciese</i>	<i>bastante</i>	<i>elevada:</i>	<i>entretanto</i>	<i>todos,</i>	<i>esclavos</i>
<i>parecesse</i>	<i>bastante</i>	<i>elevada:</i>	<i>entrementes</i>	<i>todos,</i>	<i>escravos</i>
<i>semblés</i>	<i>prou</i>	<i>elevada:</i>	<i>entretant</i>	<i>tots,</i>	<i>esclaus</i>

atque libēri,	facērent	opus	neque parcērent	ulli	loco,
<i>y</i>	<i>libres,</i>	<i>hicieran</i>	<i>la obra</i>	<i>y no perdonasen</i>	<i>ningún lugar</i>
<i>e</i>	<i>livres,</i>	<i>trabalhassem</i>	<i>na obra</i>	<i>e não perdoassem</i>	<i>a nenhum logar</i>
<i>i</i>	<i>lliures,</i>	<i>fessin</i>	<i>l'obra</i>	<i>i no perdonessin</i>	<i>cap lloc</i>

sive esset	sacer	sive profānus	sive	privātus,	sive	publīcus, et
<i>ya fuese</i>	<i>sagrado,</i>	<i>ya profano,</i>	<i>ya</i>	<i>particular,</i>	<i>ya</i>	<i>público, y</i>
<i>ou fosse</i>	<i>sagrado,</i>	<i>ou profano,</i>	<i>ou</i>	<i>particular,</i>	<i>ou</i>	<i>público, e</i>
<i>ara fos</i>	<i>sagrat,</i>	<i>ara profà,</i>	<i>ara</i>	<i>particular,</i>	<i>ara</i>	<i>públic, i</i>

congerērent	undīque,	quod	putārent	idoneum	ad
<i>recogiesen</i>	<i>de todas partes</i>	<i>lo que</i>	<i>creyesen</i>	<i>a propósito</i>	<i>para</i>
<i>acarretassem</i>	<i>de toda a parte</i>	<i>o que</i>	<i>julgassem</i>	<i>apto</i>	<i>para</i>
<i>recollissin</i>	<i>de tot arreu</i>	<i>ço que</i>	<i>consideressin</i>	<i>útil</i>	<i>a</i>

munīendum.	Quo	factum est, ut	muri	Atheniensium
<i>edificar.</i>	<i>Con lo cual</i>	<i>sucedio</i>	<i>que las murallas</i>	<i>de los atenienses</i>
<i>a fabrica dos muros.</i>	<i>Do que</i>	<i>resultou</i>	<i>que os muros</i>	<i>dos Athenienses</i>
<i>edificar.</i>	<i>D'on</i>	<i>esdevingué</i>	<i>que les muralles</i>	<i>dels atenesos</i>

constārent ex sacellis sepulcrisque.
se formaron de santuarios y sepulcros.
 eram feitos de santuarios e sepulcros.
 eren fetes de capelles i de sepulcres.

Autem	ut	Themistōcles	venit	Lacedaemōnem,	noluit
<i>Pues</i>	<i>cuando</i>	<i>Temistocles</i>	<i>llegó</i>	<i>a Esparta</i>	<i>no quiso</i>
<i>Ora</i>	<i>quando</i>	<i>Themistocles</i>	<i>chegou</i>	<i>a Lacedemonia</i>	<i>não quis</i>
<i>Car</i>	<i>quan</i>	<i>Temistocles</i>	<i>arribà</i>	<i>a Esparta</i>	<i>no volgué</i>

adīre	ad magistrātus	et dedit opēram,	ut ducēret	tempus
<i>presentarse</i>	<i>a los magistrados</i>	<i>y procuró</i>	<i>que pasase</i>	<i>el tiempo</i>
<i>apresentar-se</i>	<i>aos magistrados</i>	<i>e trabalhou</i>	<i>por ganhar</i>	<i>tempo</i>
<i>presentar-se</i>	<i>als magistrats</i>	<i>i procurà</i>	<i>que passés</i>	<i>el temps</i>

quam longissīme,	interpōnens	causam	se	exspectāre
<i>más largo posible,</i>	<i>alegando</i>	<i>por motivo</i>	<i>que él</i>	<i>aguardaba</i>
<i>o mais possível,</i>	<i>alegando</i>	<i>como pretexto</i>	<i>que elle</i>	<i>esperava</i>
<i>més llarg possible,</i>	<i>donant</i>	<i>l'excusa</i>	<i>que ell</i>	<i>esperava</i>

collēgas.	Cum	Lacedaemonii	quererentur	opus	fiēri
<i>a sus colegas.</i>	<i>Como</i>	<i>los lacedemonios</i>	<i>se quejaron</i>	<i>de que la obra</i>	<i>se hacia</i>
<i>os colegas.</i>	<i>Como</i>	<i>os lacedemonios</i>	<i>se queixassem</i>	<i>de que a obra</i>	<i>se fazia</i>
<i>sos companys.</i>	<i>Com</i>	<i>els lacedemonis</i>	<i>es queixessin</i>	<i>que l'obra</i>	<i>'s feia</i>

eumque in ea re conāri fallēre, intērim reliqui legāti sunt consecūti. A quibus cum audisset non multum superesse munitiōnis, ad ephōros Lacedaemoniōrum accessit, penes quos summum erat imperium, atque ante eos contendit falsa iis esse delāta : quare aequum esse illos viros bonos nobilesque mittēre, quibus fides haberētur, qui rem explorārent : interea se obsīdem retinērent. Gestus est ei mos, tresque legāti functi summis honorībus

se feien, i que ell provava d'enganyar-los, vetaquí mentrestant que arriben els altres enviats. Quan Temístocles hagué sabut d'ells que ja no mancava gaire cosa de les fortificacions, comparegué davant dels èfors dels lacedemonis, en mans dels quals estava el comanament suprem, i sostingué que els havien estat reportades coses falses : i que perxò era just que enviessin persones honestes i nobles i de bon fiar per esbrinar la cosa : mentrestant el retindrien a ell d'ostatge. Feren com ell proposava, i foren enviats a Atenes tres delegats qui havien

nihilominus	eumque	conāri	fallēre	in	ea	re,
<i>no obstante</i>	<i>y QUE él</i>	<i>intentaba</i>	<i>engañarles</i>	<i>en</i>	<i>este</i>	<i>asunto,</i>
não obstante	<i>e QUE elle</i>	<i>procurava</i>	<i>enganar</i>	<i>neste</i>		<i>ponto,</i>
noresmenys	<i>i QUE ell</i>	<i>intentava</i>	<i>decebre'ls</i>	<i>en aquest</i>		<i>afer,</i>

intērim	legāti	reliqui	consecūti sunt.	A quibus
<i>entretanto</i>	<i>los comisionados</i>	<i>restantes</i>	<i>llegaron.</i>	<i>Por los cuales</i>
entretanto	<i>os embaixadores</i>	<i>restantes</i>	<i>chegaram.</i>	<i>Dos quaes</i>
l'endemig	<i>els embaixadors</i>	<i>restants</i>	<i>arribaren.</i>	<i>Pels quals</i>

cum audisset	non	multum	munitiōnis	superesse,
<i>habiendo sabido</i>	<i>QUE no</i>	<i>mucho</i>	<i>de la construcció</i>	<i>faltaba,</i>
<i>como soubesse</i>	<i>QUE não</i>	<i>muito</i>	<i>da fortificação</i>	<i>faltava,</i>
<i>havent sabut</i>	<i>QUE no</i>	<i>molt</i>	<i>de la construcció</i>	<i>mancava,</i>

accessit	ad ephōros	Lacedaemoniōrum,	penes quos
<i>se presentó</i>	<i>a los éforos</i>	<i>de los lacedemonios,</i>	<i>en poder de los cuales</i>
<i>apresentou-se</i>	<i>aos ephoros</i>	<i>dos lacedemonios,</i>	<i>em cujas mãos</i>
<i>es presentá</i>	<i>als éfors</i>	<i>dels lacedemonis,</i>	<i>en poder dels quals</i>

imperium	summum	erat,	atque	contendit	ante eos
<i>el mando</i>	<i>supremo</i>	<i>estaba,</i>	<i>y</i>	<i>sostuvo</i>	<i>ante ellos</i>
<i>a suprema</i>	<i>autoridade</i>	<i>estava,</i>	<i>e</i>	<i>sustentou</i>	<i>diante delles</i>
<i>lo government</i>	<i>superior</i>	<i>era,</i>	<i>i</i>	<i>sostingué</i>	<i>davant ells</i>

falsa	delāta esse	iis: quare esse aequum
<i>QUE cosas falsas</i>	<i>LES habian sido referidas</i>	<i>a ellos: por lo cual era justo</i>
<i>QUE coisas falsas</i>	<i>LHES tinham sido referidas</i>	<i>a elles: pelo que era justo</i>
<i>QUE coses falses</i>	<i>havien estat relatades</i>	<i>a ells: per ço era just</i>

illos	mittēre	viros	bonos	nobilesque,	quibus
<i>QUE ellos</i>	<i>enviasen</i>	<i>hombres</i>	<i>buenos</i>	<i>y nobles,</i>	<i>en los cuales</i>
<i>QUE elles</i>	<i>mandassem</i>	<i>homens</i>	<i>bons</i>	<i>e nobres,</i>	<i>em quem</i>
<i>QUE ells</i>	<i>enviessin</i>	<i>homes</i>	<i>bons</i>	<i>i nobles,</i>	<i>en els quals</i>

fides	haberētur,	qui	explorārent	rem:	interea
<i>confianza</i>	<i>se tuviese,</i>	<i>los cuales</i>	<i>examinasen</i>	<i>las cosas:</i>	<i>entretanto</i>
<i>confiança</i>	<i>se tivesse,</i>	<i>que</i>	<i>examinassem</i>	<i>o caso:</i>	<i>entretanto</i>
<i>confiança</i>	<i>es tingués,</i>	<i>els quals</i>	<i>examinessin</i>	<i>l'afer:</i>	<i>entretant QUE</i>

retinērent	se	obsīdem.	Mos gestus est ei,	tresque
<i>retuvieran</i>	<i>a él</i>	<i>rehenes.</i>	<i>Se complació</i>	<i>a él y tres</i>
<i>o retivessem</i>	<i>a elle</i>	<i>refens.</i>	<i>Fez-se-lhe a vontade</i>	<i>e tres</i>
<i>el retinguessin</i>	<i>a ell</i>	<i>resenes.</i>	<i>Se 'l complagué</i>	<i>i tres</i>

legāti	functi	honoribus	summis
<i>comisionados</i>	<i>que habian desempeñado</i>	<i>los cargos</i>	<i>más elevados</i>
<i>embaixadores</i>	<i>que tinham desempenhado</i>	<i>os cargos</i>	<i>maiores</i>
<i>embaixadors</i>	<i>que havien tingut</i>	<i>els càrrecs</i>	<i>més elevats</i>

Athēnas missi sunt. Cum his collēgas suos Themistōcles iussit proficisci iisque praedixit, ut ne prius Lacedaemoniōrum legātōs dimittērent, quam ipse esset remissus. Hos postquam Athēnas pervenisse ratus est, ad magistrātus senatumque Lacedaemoniōrum adiit et apud eos liberrīme professus est : Athenienses suo consilio, quod commūni iure gentium facēre possent, deos publīcos suosque patrios ac penātes, quo facilius ab hoste possent defendēre muris saepsisse neque in eo, quod inutile esset Graeciae, fecisse.

ocupat càrrecs de la més alta honor. Temístocles manà als seus col·legues que se'n partissin amb aquests, recomanant-los, que no amollessin els enviats lacedemonis abans que ell mateix no fos alliberat. I quan va fer compte que ja podien ser arribats a Atenes, Temístocles comparegué davant dels magistrats i del senat dels lacedemonis i declarà obertament : que per consell d'ell els atenesos, com els en donava potestat el dret comú de les gents, havien tancat dins les muralles els déus públics i els de la patria llur i els penats amb la fi de millor defensar-los de l'enemic, i que amb això no havien fet res damnós a

missi sunt	Athēnas.	Themistōcles	iussit	suos collēgas
<i>foram enviados</i>	<i>a Atenas.</i>	<i>Themistocles</i>	<i>ordenó</i>	<i>a sus colegas</i>
foram mandados	a Athenas.	Themistocles	ordenou	que seus collegas
foren enviats	a Atenes.	Themistocles	comandã	a sos companys

proficisci	cum his	praedixitque	iis,	ut ne	dimittērent
<i>partiesen</i>	<i>con éstos,</i>	<i>y encargó</i>	<i>a ellos</i>	<i>que no</i>	<i>despidiesen</i>
partissem	com estes	e lhes recomendou	a elles	que não	despedissem
que partissem	amb aquests	i els encarregã	que no	despedissin	

legātos	Lacedaemoniōrum	prius	quam ipse
<i>a los comisionados</i>	<i>de los lacedemonios</i>	<i>antes</i>	<i>que él mismo</i>
os embaixadores	dos lacedemonios	antes	que elle
els embaixadors	dels lacedemonis	abans	que ell mateix

remissus esset.	Postquam	ratus est	hos	pervenisse	Athēnas
<i>no fuese soltado.</i>	<i>Después que</i>	<i>calculó</i>	<i>QUE éstos</i>	<i>habian llegado</i>	<i>a Atenas,</i>
fosse reenviado.	Depois que	calculou	QUE estes	tinham chegado	a Athenas,
no fos llibertat.	Després que	suposã	QUE aquests	havien arribat	a Atenes

adiit	ad magistrātus	senatumque	Lacedaemoniōrum
<i>se presentó</i>	<i>a los magistrados</i>	<i>y al Senado</i>	<i>de los lacedemonios</i>
foi ter com	os magistrados	e com o Senado	dos lacedemonios
es presentã	als magistrats	i al Senat	dels lacedemonis

et professus est	liberrīme	apud eos:	Athenienses	suo
<i>y declaró</i>	<i>con toda libertad</i>	<i>ante ellos:</i>	<i>que los atenienses</i>	<i>por su</i>
e declarou	com toda a liberdade	diante delles:	os athenienses	por seu
i declarã	amb sinceritat	davant dells:	que'ls atenesos	per son

consilio	saepsisse	muris	deos	publicos	suosque
<i>consejo</i>	<i>habian cercado</i>	<i>con muros</i>	<i>los dioses</i>	<i>públicos</i>	<i>y los suyos</i>
conselho	tinham cercado	de muros	os deuses	publicos	e os seus
consell	havien voltat	amb murs	els deus	públics	i els seus

patrios	ac penātes,	quo	possent	facilius	defendēre
<i>patrios</i>	<i>y los penates,</i>	<i>para que</i>	<i>pudiesen</i>	<i>más fácilmente</i>	<i>defenderlos</i>
patrios	e penates,	para que	podessem	mais facilmente	defende-los
patriis	i els penats,	per tal que	poguessin	més fàcilment	defensar-los

ab hoste,	quod possent	facēre	iure	commūni	gentium
<i>del enemigo,</i>	<i>lo que</i>	<i>podian</i>	<i>hacer</i>	<i>común</i>	<i>de gentes</i>
do inimigo,	o que	podiam	fazer	commum	das gentes
del enemig,	ço que	podien	fer	comú	de gents

neque	fecisse	in eo,	quod	esset	inutīle	Graeciae.
<i>y no</i>	<i>habian hecho</i>	<i>en esto</i>	<i>cosa que</i>	<i>fuese</i>	<i>inútil</i>	<i>para Grecia</i>
e não	terem feito	nisto	COISA que	fosse	inútil	para a Grecia
no	havien fet	amb això	RES que	fós	inútil	per a Grecia,

Nam illōrum urbem ut propugnacūlum oppositam esse barbāris, apud quam iam bis classes regias fecisse naufragium. Lacedaemonios autem male et iniuste facere, qui id potius intuerentur, quod ipsōrum dominatiōni, quam quod universae Graeciae utile esset. Quare, si suos legātos recipere vellent, quos Athēnas miserant, se remitterent, aliter illos numquam in patriam essent recepturi.

Tamen non effūgit civium suōrum invidiam. Namque ob eundem timōrem, quo damnātus erat Miltiādes, testulārum suffragiis

Grecia. Perquè la ciutat llur era com un baluart oposat als barbres; i vora d'ella ja dugues vegades els estols del rei havien fet naufragi. Que els lacedemonis se comportaven malament i injusta, mirant més aviat per l'interès de la llur ambició que pel de tota la Grecia. Per la qual cosa, si volien recobrar els embaixadors que havien tramesos a Atenes, que l'alliberessin a ell : altrament no els veurien mai més repatriats.

Malgrat de tot això, Temístocles no va esquivar l'enveja dels seus conciutadans. A causa de la mateixa malfiança per la qual ja havia estat condemnat

Nam urbem Pues la ciudad Porquanto a cidade Car la ciutat	illōrum de ellos delles llur	oppositam esse era opuesta estava oposta era oposada	barbāris a los bárbaros, aos barbaros als barbres,	ut como como com
propugnacūlum, un baluarte, um baluarte, un baluart,	apud quam junto a la cual junto da qual vora la qual	classes las escuadras as armadas els estols	regias del rey reais del rei	fecisse habian hecho tinham feito havien fet
naufragium iam naufragio ya naufragio ja naufragi ja	bis. Autem ya dos veces. Pues ja duas vezes. E que ja dues voltes. Puix	Lacedaemonios los espartanos os espartanos els espartans	facēre obraban faziam obraven	male mal mal malament
et iniuste, e injustamente, e injustamente i injusta,	qui los cuales porque els quals	intuerentur atendian olhavam esguardaven	potius más mais més	id, quod a lo que ao que ço que
dominatiōni al poder ao dominio a la dominaciō	ipsōrum, de los mismos delles llur	quam que que que	quod a lo que ERA ÚTIL ao que ERA UTIL ço que HO ERA	universae Graeciae. a toda la Grecia. a toda a Grecia. a toda la Grecia.
Quare Por tanto, Pelo que, Ço per que	si vellent si querian se queriam si volien	recipēre recuperar rehaver recobrar	suos a sus os seus llurs	legātos, comisionados, embaixadores, enviats,
misērant habian enviado tinham mandado havien tramès	Athēnas, a Atenas, a Athenas a Atenes,	remittērent se: soltasen a él mismo: o reenviassem a elle: el lliuressin a ell:	alīter de otro modo doutra sorte altrament	
receptūri essent No recibirian NÃO os haviam de receber No rebríen	nunquam jamás nunca mai més	illos a aquéllos a elles aquells	in patriam. en la patria. na patria. en la patria.	
Tamen Esto no obstante Contudo Més tantmateix	non no não no	effūgit evitó escapcou evità	invidiam la envidia á inveja l'enveja	suōrum de sus dos seus de sos
civium. conciudadanos. conciadaños. conciutadans.	Namque eiectus Pues expulsado Porquanto expulso Car gitat	e civitatē de la ciudad da cidade de la ciutat	suffragiis por los votos pelos votos pels vots	

e civitatē eiectus Argos habitatum concessit. Hic cum propter multas virtutes magna cum dignitate viveret, Lacedaemonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quod societatem cum rege Perse ad Graeciam opprimendam fecisset. Hoc crimine absens damnatus est. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit. Ibi cum eius principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se bellum iis Lacedaemonii et Athenienses indicerent,

Milcíades, fou banit de la ciutat pels sufragis de les conquilles i va retirar-se a Argos. Hi vivia en gran consideració per les seves moltes virtuts, quan els lacedemonis trameteren delegats a Atenes per acusar-lo, tot i ser absent, d'haver fet al·liança amb el rei persa per senyorejar la Grecia. Fou condemnat, sense oir-lo, per aquest delicte de traició. Quan ho sabé, no veient-se prou segur a Argos, emigrà a Corcira. On, reparant que els caps dels govern de la ciutat temien que per causa seva els lacedemonis i els atenesos no armessin guer-

testulārum	ob eundem	timōrem,	quo	Miltiādes
de las tejuelas	a causa del mismo	temor	por el cual	Milciades
das tēstulas	pelo mesmo	temor	porque	Milciades
de les teules	pel mateix	temor	pel qual	Milciades

damnātus erat,	concessit	Argos	habitātum.	Cum vivēret
habia sido condenado,	se retiró	a Argos	para habitar allí.	Viviendo
tinha sido condemnado,	retirou	para Argos	a habitar.	Como vivesse
era estat condemnat	es retragué	a Argos	per habitar-hi.	Com visqués

hic	cum	magna	dignitāte	propter multas	virtūtes
allí	con	gran	consideración	a causa de los muchos	méritos
aquí	com	grande	estimação	por causa dos muitos	meritos
aquí	amb	gran	consideració	pels molts	mèrits

eius,	Lacedaemonii	misērunt	Athēnas	legātos,	qui
de él,	los espartanos	enviaron	a Atenas	comisionados,	que
delle,	os lacedemonios	mandaram	a Athenas	embaixadores,	que
d'ell,	els espartans	enviaren	a Atenes	legats,	qui

accusārent	eum	absentem,	quod	fecisset	societātem	cum
acusaron	a él	ausente,	porque	había hecho	alianza	con
o accusassem	a elle	ausente	de que	tinha feito	alliança	com
acusessin	a ell	absent,	perquè	havia fet	al-liança	amb

rege	Perse	ad	opprimendam	Graeciam.	Absens
el rey	persa	para	oprimir	a Grecia.	ESTANDO ausente,
o rei	persa	para	oprimir	a Grecia.	ESTANDO ausente,
el rei	persa	per	oprimir	la Grecia.	Essent absent,

damnātus est	hoc crimīne	traditiōnis.	Ut	audīvit id,
fué condenado	por este crimen	de traición.	Así que	supo esto,
foi condemnado	por esta accusação	de traição.	Logo que	soute isto,
fou condemnat	pel crim	de traició.	Tantost	oí açò,

quod	non	vidēbat se	satis	tutum	Argis,	demigrāvit
porque	no	se veía	bastante	seguro	en Argos,	se fué
porque	não	se via	bastante	seguro	em Argos,	passou
perquè	no	es veia	prou	segur	a Argos,	emigrà

Corcyram.	Ibi	cum animadvertisset	príncipes	eius
a Corfú.	Allí	como notase	que los principales	de aquella
para Corfú.	Ahi	como notasse	que os principais	daquella
a Corfú.	Allí,	com observés	que'ls principals	d'aquella

civitātis	timēre,	ne	Lacedaemonii	et	Athenienses	indicērent
ciudad	temían	que	los lacedemonios	y	los atenienses	declarasen
cidade	temiam	que	os lacedemonios	e	athenienses	declarassem
ciutat	temíen	que	els lacedemonis	i	atenesos	declaressin

ad Admētum, Molossum regem, cum quo ei hospitium erat, confūgit. Huc cum venisset et in praesentia rex abesset, quo maiōre religiōne se receptum tuerētur, filiam eius parvūlam arripuit et cum ea se in sacrarium, quod summa colebātur caerimonia, coniēcit. Inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem recipēret, quam praestitit. Nam cum ab Atheniensibus et Lacedaemoniis exposcerētur publice, supplicem non prodidit

ra contra ells, confugí a casa d'Admet, rei dels molossos, amb el qual tenia víncol d'hospitalitat. Arribat allí, com fos que de moment el rei era lluny, per tal que l'acollís i el defengués més religiosament, rapí una filla petita del rei i amb ella se'n llençà dins de un santuari qui era tingut en la veneració més gran. I no en va sortir abans que el rei, la destra donada, no l'hagués pres sota 'l séu favor. I li fou fidel. Perquè sent-li Temístocles oficialment request dels lacedemonis i atenesos, ell no volgué trair el séu suplicant, ans li feu esment

bellum	iis	propter se	confūgit	ad Admētum	regem
la guerra	a ellos	por su causa,	se refugio	junto a Admeto,	rey
guerra	a estes	por sua causa,	refugiou-se	junto de Admeto,	rei
la guerra	a ells	a causa seva,	se refugià	a Admet,	rei

Molossōrum,	cum	quo	hospitium	erat ei.	Cum
de los molosos,	con	el cual	un vinculo de hospitalidad	tenia.	Habiendo
dos molossos,	com	o qual	relações de hospitalidade	tinha.	Como tivesse
dels molossos,	amb	qui	hospitalitat	ell tenia.	Com

venisset	huc	et rex	abesset	in praesentia,	quo
llegado	allí	y el rey	estando ausente	en aquel entonces,	para que
chegado	allí	e o rei	estivesse ausente	então,	para que
arribés	allí	i el rei	fos absent	aleshores,	per que

tuerētur maiōre religiōne se	receptum,	arripuit
le defendiese con mayor religiosidad	después de ser recibido,	cogió
o defendesse com maior consciencia	depois de acolhido,	tomou
el defensés amb major seguretat	en essent rebut,	arrebaçà

filiam	parvūlam	eius	et	se	coniēcit	cum	ea	in
una hija	pequeña	de él	y	se	metió	con	ella	en
uma filha	pequena	delle	e	se	metteu	com	ella	no
una filla	petita	d'ell	i	se	n'entrà	amb	ella	dins

sacrarium,	quod	colebātur	summa	caerimonia.	Non
un santuario,	que	era tenido	en grandísima	veneración.	No
santuario,	que	era venerado	com summo	respeito.	Não
un santuari,	que	es colrava	amb gran	veneració.	No

egressus est	inde,	prius	quam	rex	dextra data
salió	de allí	antes	que	el rey	habiéndole dado la diestra
sahiu	dalli	antes	que	o rei	dando-lhe a mão
isqué	d'allí	primer	que	'l rei,	la destra donada,

recipēret eum	in	fidem,	quam	praestitit.	Nam
le recibiera	bajo	su protección,	la cual	EL REY	mantuvo.
o tomasse	sob	a sua protecção	que	O REI	deu.
el rebés	en	sa protecció,	la qual	ELL	sostingué.
					Car

cum	exposcerētur	publīce	ab Atheniensibus
como	fuese reclamado	en nombre del Estado	por los atenienses
como	fosse reclamado	oficialmente	pelos athenienses
com	fós reclamat	públicament	dels atenesos

et	Lacedaemoniis,	non	prodīdit	supplicem
y	lacedemonios,	no	entregó	el suplicante
e	lacedemonios,	não	atraçou	ao supplicante
	lacedemonis,	no	entregà	el suplicant

monuitque, ut consulēret sibi : difficīle enim esse in tam propinquo loco tuto eum versāri. Itāque Pydnam eum dedūci iussit et, quod satis esset praesidii, dedit. Hic in navem omnībus ignōtus nautis ascendit. Quae cum tempestāte maxīma Naxum ferrētur, ubi tum Atheniensium erat exercītus, sensit Themistōcles, si eo pervenisset, sibi esse pereundum. Hac necessitāte coactus domīno navis, quis sit, apērit, multa pollicens, si se conservasset. At ille clarissīmi viri captus misericordia

que proveís a la seva salut : per tal com era cosa difícil romandre segur dins un país tant veínat. Manà doncs conduir-lo a Pidna, acompanyant-lo d'una escolta suficient. Allí Temístocles pujà a un vaixell, desconegut de tota la marineria. Com una gran tempesta l'empenyia vers Naxos, on se trobava aleshores la host dels atenesos, Temístocles comprengué que si hi feia cap era perdut. Apretat d'aquesta necessitat, palesà quí ell era al patró del vaixell, promettent-li grans coses si el salvava. Aquest, pres de pietat per un baró tan il·lustre,

monuitque,	ut	consulëret	sibi;	enim esse	difficïle	eum
<i>y le advertió</i>	<i>que</i>	<i>procurase</i>	<i>para sí;</i>	<i>pues</i>	<i>era</i>	<i>difficil</i>
e o aconselhou	a que	olhasse	por si;	pois	era	difficil
i li consellà	que	procurés	per ell;	car	era	difficil
						el que

versãri	tuto	in	loco	tam	propinquo.
<i>estuviesse</i>	<i>seguro</i>	<i>en</i>	<i>un lugar</i>	<i>tan</i>	<i>próximo.</i>
viver	seguro	em	logar	tão	vizinho.
visqués	segur	en	un lloc	tant	pròxim.

Itaque	iussit	eum	dedūci	Pydnam	et	dedit, quod
<i>Assi pues,</i>	<i>ordenó</i>	<i>QUE él</i>	<i>fuese conducido</i>	<i>a Pidna</i>	<i>y LE</i>	<i>dió</i>
E assim	mandou-	o	levar	a Pydna	e LHE	deu
Així, doncs,	manà	QUE ell	fós portat	a Pidna	i L'HI	donà
						ço que

praesidii	esset	satis.	Hic	ascendit	in navem
<i>escolta</i>	<i>era</i>	<i>bastante.</i>	<i>Este</i>	<i>subió</i>	<i>a la nave,</i>
<i>escolta</i>	<i>era</i>	<i>bastante.</i>	<i>Este</i>	<i>embarcou</i>	<i>no navio,</i>
<i>d'escolta</i>	<i>era</i>	<i>suficient.</i>	<i>Aquest</i>	<i>muntà</i>	<i>al vaixell,</i>

ignōtus	omnibus	nautis.	Quae	cum ferrētur
<i>desconocido</i>	<i>de todos</i>	<i>los marinos.</i>	<i>La cual</i>	<i>siendo llevada</i>
desconhecido	de todos	os marinheiros.	O qual	como fosse arrastado
inonegut	de tots	els mariners.	El qual	essent portat

tempestāte	maxīme	Naxum,	ubi	erat	tum
<i>por una tempestad</i>	<i>grandísima</i>	<i>a Naxos,</i>	<i>donde</i>	<i>estaba</i>	<i>entonces</i>
por uma tempestade	grandissima	a Náxo	onde	estava	antão
per una tempesta	molt gran	a Naxos;	on	era	aleshores

exercitus	Atheniensium,	Themistōcles	sensit,	si
<i>el ejército</i>	<i>de los atenienses,</i>	<i>Themistocles</i>	<i>comprendió</i>	<i>QUE si</i>
o exercito	dos atenienses,	Themistocles	viu	<i>QUE se</i>
l'exèrcit	dels atenesos,	Themistocles	comprengué	<i>QUE si</i>

pervenisset	eo,	pereundum esse sibi.	Coactus	hac
<i>hubiese ido</i>	<i>allí,</i>	<i>había de perecer.</i>	<i>Obligado</i>	<i>por esta</i>
chegasse	lá,	havia de morrer.	Forçado	desta
anat hi hagués,		havía de morir.	Constret	per aquesta

necessitāte	apērit,	quis	sit	domīno	navis	pollīcens
<i>necesidad,</i>	<i>descubre</i>	<i>quién</i>	<i>es</i>	<i>al jefe</i>	<i>de la nave</i>	<i>prometiéndole</i>
necessidade	descobre	quem	é	ao patrão	da nau,	promettendo
necessitat,	descobre	qui	és	al capità	del vaixell	prometent-li

multa	si conservasset se.	At	ille	captus	misericordia
<i>muchas cosas</i>	<i>si lo salvaba.</i>	<i>Pero</i>	<i>aquél,</i>	<i>ganado</i>	<i>por la compasión</i>
muitas coisas	se o salvasse.	Então	elle,	tomado	de compaixão
moltes coses	si 'l salvava.	Però	aquell,	mogut	de la compassió

diem noctemque procul ab insŭla in salo navem tenuit in ancōris neque quemquam ex ea exīre passus est. Inde Ephēsum pervēnit ibique Themistōclem expōnit. Cui ille pro meritis postea gratiam retūlit.

Scio plerosque ita scripsisse, Themistōclem Xerxe regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum Thucydīdi credo, quod et aetate proximus de iis, qui illōrum temporum historiam reliquērunt, et eiusdem civitatis fuit. Is autem ait ad Artaxerxem eum venisse atque his verbis epistōlam misisse:

tingué tot un dia i una nit el vaixell en la mar sobre les àncores, lluny de l'illa, sense comportar que ningú qualsevol n'eixís. D'allí velejà dret a Efes i hi desembarcà Temístocles, del qual fou després galardonat per la mercè.

Jo sé que molts han escrit que Temístocles passà a l'Àsia regnant Xerxes. Però jo més que a tots crec a Tucídides, perquè entre els qui han deixat la història d'aquell període, ell li és el més atanat de temps, i de la mateixa ciutat. Doncs diu Tucídides que ell se n'anà a Artaxerxes i que li trameté una lletra

virī	clarissīmi	tenuit	navem	in	ancōris	diem
de aquell hombre	ilustrisimo,	mantuvo	la nave	sobre	las anclas	un día
daquelle homem	illustrissimo	conservou	a nau	sobre	ancoras	um dia
per aquell home	il·lustrissim,	tingué	la nau	en	àncores	un día

noctemque	in salo	procul	ab insūla	neque	passus est	quemquam
y una noche	en el mar	lejos	de la isla	y no	permitió	que nadie
e uma noite	no mar	longe	da ilha	e não	consentiu	que ninguem
i una nit	a la mar	lluny	de l'illa	i no	permeté	que ningú

exīre	ex ea.	Inde	pervēnit	Ephēsum	ibique	expōnit
saliese	de ella.	De donde	va	a Efeso	y allí	desembarca
sahisse	della.	Dalli	foi ter	a Epheso	e lá	põe em terra
eixís	d'ella.	D'allí	se'n va	a Éfes	i aquí	desembarca

Themistōclem,	cui	ille	retūlit	postea
a Themistocles,	al cual	aquél	devolvió	después
a Themistocles,	a quem	elle	pagou	depois
a Themistocles,	al qual	ell	retornà	després

gratiam	pro meritis.	Scio	plerosque	scripsisse	ita:
el beneficio	por sus servicios.	Sé	que muchos	escribieron	así:
o beneficio	condignamente.	Sei	que muitos	escreveram	assim:
el benefici	pels serveis.	Sé	que molts	escrigueram	així:

Themistōclem	transisse in Asiam,	Xerxe regnante.	Sed ego
que Themistocles	pasó a Asia,	reinando Jerjes.	Pero yo
que Themistocles	passara para Asia,	reinando Xerxes.	Mas eu
que Themistocles	passà a l'Asia,	regnant Xerxes.	Però jo

credo potissimum	Thucydīdi,	quod	fuit	et	proximus
creo de preferencia	a Tucídides,	porque	fué	no sólo	el más próximo
dou credito de preferencia	a Thucydides,	porque	foi	não só	o mais proximo
crec majorment	a Tucídides,	perquè	fou	no sols	el més pròxim,

aetate	de iis,	qui	reliquērunt	historiam	illōrum
por el tiempo	de aquéllos	que	dejaron	la historia	de aquellos
em tempo	dos	que	deixaram	a historia	daquella
en el temps	d'aquells,	qui	deixaren	l'història	d'aquella

tempōrum	et	eiusdem	civitātis.	Autem	is ait
tiempos,	sino también	de la misma	ciudad.	Pues	éste dice
epoca,	mas	da mesma	cidade.	Ora	este diz
època,	mes també	de la mateixa	ciutat.	Car	aquest diu

eum	venisse ad	Artaxerxem	atque	misisse	epistōlam	his
que él	fué junto a	Artajerjes	y	le envió	una carta	con estas
que elle	fôra ter com	Artaxerxes	e	mandara	uma carta	com estas
que ell	anà a	Artaxerxes	i	li envià	una lletra	amb aquestes

«Themistòcles veni ad te, qui plurima mala omnium Graiorum in domum tuam intuli, cum mihi necesse fuit adversum patrem tuum bellare patriamque meam defendere. Idem multo plura bona feci, postquam in tuto ipse et ille in periculo esse coepit. Nam cum in Asiam reverti vellet proelio apud Salamina facto, litteris eum certiorem feci id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur atque ab hostibus circumireretur : quo nuntio ille periculo est liberatus.

amb aquestes paraules : «Jo só vingut a tu, aquell Temístocles, jo que de tots els grecs més mal he fet a la teva casa, quan me fou necessari guerrear contra'l pare teu i defensar la meva patria. Però li he fet encara jo més bé un cop essent en seguretat, ell començava d'estar en perill. Perquè quan ell volia retornar a l'Asia després de la batalla de Salamina, jo li assabenti per una lletra que es tractava de tallar-li el pont que sobre l'Hel·lespont havia bastit i circumdar-lo de tots cantons; gracies a aquest anunci fou alliberat del perill. Doncs ara

verbis: «Themistocles veni ad te, qui omnium
 palabras: «Yo Temistocles, he venido junto a ti, que, de todos
 palavras: «Eu Themistocles, vim ter contigo, que de todos
 paraules: «Jo, Temístocles, só vingut a tu, qui, de tots

Graiorum intūli plurima mala in tuam domum, cum
 los griegos causé los mayores males a tu casa, cuando
 os gregos causei os maiores males a tua casa, quando
 els grecs, feu els majors mals a ta casa, quan

fuit necesse mihi bellare adversum tuum patrem defenderēque
 me fué necesario hacer la guerra contra tu padre y defender
 me foi necessario combater contra teu pae e defender
 fou-me necessari guerrear contra ton pare i defensar

meam patriam. Idem feci multo plura bona,
 mi patria. Yo mismo LE hice mucho mayor número de bienes
 a minha patria. Eu mesmo fiz muito mais bens
 ma patria. Jo mateix li fiu molt més de bé

postquam ipse in tuto et ille coepit
 después que yo mismo en seguro y él comenzó
 depois que eu mesmo em segurança e elle começou
 després que jo a ésser segú i ell començà

esse in periculo. Nam cum vellet reverti in Asiam
 a estar en peligro. Pues queriendo EL volver a Asia,
 a estar em perigo. Pois como quizesse voltar para a Asia,
 a ésser en perill. Car com ell volgués tornar a l'Asia,

proelio facto apud Salamīna, feci certiorem eum
 dada la batalla junto a Salamina, hice sabedor a él
 depois de dada batalha junto de Salamina, fi-lo sabedor
 donada la batalla prop de Salamina, fiu saber a ell

littēris id agi, ut pons quem
 por medio de una carta que esto se trataba: que el puente que él
 por cartas que disto se trataba: que a ponte que
 per lletres que ço es tractava: que 'l pont que ell

fecerat in Hellesponto, dissolveretur atque circumiretur
 habia construido en el Helesponto, sería cortado y él sería envuelto
 tinha feito no Hellesponto, se demolisse e ELLE fosse cercado
 havia fet a l'Hel-lespont, sería desfet i que sería ell voltat

ab hostibus, quo nuntio ille liberatus est periculo.
 por los enemigos, con cual noticia él se libró del peligro.
 pelos inimigos, com o qual aviso elle foi livre do perigo.
 dels enemics, amb la qual nova ell alliberat fou del perill.

Nunc autem confūgi ad te exagitātus a cuncta Graecia, tuam petens amicitiam : quam si ero adeptus, non minus me bonum amīcum habēbis, quam fortem inimīcum ille expertus est. Te autem rogo, ut de iis rebus, quas tecum collōqui volo, annum mihi tempus des eōque transacto ad te venīre patiāris.»

Huius rex anīmi magnitudīnem admīrans cupiensque talem virum sibi conciliāri veniam dedit. Ille omne illud tempus littēris sermonīque Persārum dedit : quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicātur apud regem verba fecisse,

he confugit a tu, foragitat de tota la Grecia, i demano la teva amistança; si jo puc abastar la qual, no em tindràs per amic menys fidel que no m'havía conegut ton pare per generós enemic. Jo et prec noresmenys que em donis un any de temps per les coses que vull enraonar amb tu, i que havent decorregut, me comportis venir al teu davant.»

El rei, meravellat de la grandesa d'ànima d'aquest home, i cobejós de fer-se'l seu, li atorgà la seva permissió. I ell tot aquell temps se donà a l'estudi de es lletres i de la llengua dels perses; i n'esdevingué tant entès, que es conta que

Autem nunc confūgi ad te exagitātus a cuncta Graecia
 Pero *ahora yo me refugio* *junto a ti perseguido* *por toda la Grecia*
 Mas *ahora* *acolhi-me* *a ti perseguido* *por toda a Grecia*
 Mes *ara* *me refugio* *a tu encalçat* *de tota la Grecia*

petens tuam amicitiam, quam si adeptus ero, habēbis in me
pidiendo tu amistad, la cual si alcanzo, tendrás en mi
 pedindo a tua amizade, a qual se alcançar, terás em mim
 demanant ta amistad, la qual si hagut hauré, tindrás en mi

amicum non minus bonum, quam ille expertus est
un amigo no menos bueno, cuanto aquél experimentó EN MI
 um amigo não menos bom do que elle experimentou EM MI
 un amic no menys bo, que no ell m'experimentà

inimicum fortem. Autem rogo te, ut des mihi tempus
un enemigo fuerte. Pues ruego a ti que concedas a mi el tiempo
 um inimigo valente. Portanto rogo-te que me concedas o espaço
 enemic fort. Així prec-te que donis a mi el temps

annuum de iis rebus, quas volo collōqui
de un año PARA CUIDAR de estas cosas, que yo quiero hablar
 de um anno PARA CUIDAR das coisas que desejo conferenciar
 d'un any PER ACUIDAR d' aquestes coses, que vull parlar

tecum eoque transacto patiāris me venīre ad te.»
contigo y, pasado éste, permittas que yo vaya junto a ti.»
 contigo e, passado elle, consintas que eu vá a tua presença.»
 amb tu i passat ell, permetis que jo vingui a tu.»

Rex admīrans magnitudīnem animi huius cupiensque
El rey admirando la grandeza de ánimo de éste y deseando
 O rei admirando a grandeza de animo deste e desejando
 El rei admirant la grandesa de cor d'aquest i desitjant

talem virum conciliāri sibi, dedit veniam. Ille
QUE un tal hombre fuese conquistado para él, concedió el permiso. El
 QUE um tal homem fosse grangeado para elle, deu a licença. Elle
 QUE aital home fós guanyat per ell, donà la venia. Ell

dedit omne illud tempus littēris sermonique Persarum,
dedicó todo aquel tiempo a las letras y a la lengua de los persas,
 dedicon todo aquelle tempo á litteratura e á lingua dos persas,
 dedicà tot aquell temps a les lletres i a la llengua dels perses,

quibus eruditus est adeo, ut dicātur fecisse verba apud
en las cuales se instruyó tanto, que se dice que hablaba ante
 nas quais sahiu tão erudito, que se diz que fallou diante
 en les quals s'instruí tant, que es diu que hi parlava davant

quam ii potērant, qui in Persīde erant nati. Hic cum multa regi esset pollicītus gratissimumque illud, si suis uti consiliis vellet, illum Graeciam bello oppressūrum, magnis munerībus ab Artaxerxe donātus in Asiam rediit domiciliumque Magnesiae sibi constituit. Namque hanc urbem ei rex donārat, his quidem verbis, quae ei panem praebēret, ex qua regiōne quinquagēna talenta quotannis redībant, Lampsācum autem, unde vinum sumēret, Myuntem, ex qua obsonium habēret.

va parlar davant del rei més aixeridament que no en sabien els mateixos qui eren nats a Persia. Feu al rei moltes de promeses, i fou la més agradosa, que si volia seguir els séus consells, sotmetria Grecia per les armes. Regalat per Artaxerxes amb presents magnífics, tornà a l'Asia, i establí la seva estada a Magnesia; perquè el rei li havia donat aquesta ciutat dient-li això : que ella li forniria el pa (i aquella contrada retia una cinquantena de talents tots els anys); i també Làmpsac, d'on ne treuria el ví, i Miunt, qui l'assortís de vianda.

regem multo commodius,	quam potèrant	ii.	qui
<i>el rey mucho mejor que podían</i>	<i>HACERLO aquellos que</i>		
do rei muito melhor do que podiam	FAZE-LO os que		
el rei molt més bé del que podien	FER-HO aquells qui		

nati erant in Perside.	Hic cum pollicitus esset multa
<i>habían nacido en Persia. Este, habiendo prometido muchas cosas</i>	
tinham nascido na Persia. Este, como tivesse promettido muitas coisas	
nats eren a Persia. Aquest, com hagués promès moltes coses	

regi illudque gratissimum,	si vellet	uti
<i>al rey y esta muy grata: QUE si quería aprovecharse</i>		
ao rei a esta a mais agradável: QUE se quizesse servir-se		
al rei i açò molt agradable: QUE si volia usar		

suis consiliis illum oppressurum Graeciam bello, donatus
<i>de sus consejos, él oprimiria la Grecia con la guerra, obsequiado</i>
dos seus conselhos elle subjugaria a Grecia com guerra, presenteado
de sos consells, ell oprimiria la Grecia amb la guerra, festejat

magnis muneribus ab Artaxerxe, rediit in Asiam
<i>con grandes regalos por Artajerjes, volvió a Asia</i>
com grandes dons por Artaxerxes voltou para a Asia
amb grans presents, d'Artaxerxes, tornà a l'Asia

constituitque domicilium sibi Magnesiae. Namque rex
<i>y estableció la morada para sí en Magnesia. Pues el rey</i>
e estabeleceu domicilio para si em Magnesia. Porquanto o rei
i posà domicili seu a Magnesia. Car el rei

donarat ei hanc urbem his verbis quidem:
<i>le había regalado esta ciudad con estas palabras precisamente:</i>
tinha-lhe dado esta cidade com estas palavras precisamente:
donat li havia aquesta ciutat amb aquestes paraules precisamente:

quae praeberet ei panem; ex qua regione quinquagēna
<i>la cual le proporcionaria el pan; de la cual región cincuenta</i>
a qual lhe forneceria o pão; da qual região cinquenta
la qual li donaria el pà; de la qual regió cinquanta

talenta redibant quotannis; Lampsacum unde sumeret
<i>talentos se recogian cada año; Lámpsaco, de donde tomaria</i>
talentos provinham todos os annos; Lampsaco onde colheria
talents es recollien cada any; Làmpsac d'on pendria

vinum, Myuntem ex qua haberet obsonium.
<i>el vino, Miunte, de la cual tendria la vianda.</i>
o vinho, Myunte da qual teria o conducto.
el vi, Miunt d'on hauria la vianda.

Huius ad nostram memoriam monumenta mansērunt duo: sepulcrum prope oppīdum, in quo est sepultus, statua in foro Magnesiaē. De cuius morte multimōdis apud plerosque scriptum est, sed nos eundem potissimum Thucydīdem auctōrem probāmus, qui illum ait Magnesiaē morbo mortuum neque negat fuisse famam, venēnum sua sponte sumpsisse, cum se, quae regi de Graecia opprimenda pollicītus esset, praestāre posse desperāret. Idem ossa eius clam in Attīca ab amīcis sepulta,

D'ell han restat fins als nostres dies dos monuments : el sepulcre vora la ciutat, on és colgat, i una estatua dins el fòrum de Magnesia. De la seva mort els autors han escrit diversament, però nosaltres sobre tot ens fiem encara de Tucídides, qui diu com ell va morir de malaltia a Magnesia, sense negar perxò la fama que hi ha hagut, que prengué de si mateix metzina, perquè desesperava poder mantenir la promesa feta al rei de sotmetre la Grecia. El mateix autor ens fa memoria, que els seus òssos foren sepultats dins l'Atica pels seus amics

Duo monumenta	huius	mansērunt	ad memoriam nostram:		
<i>Dos monumentos</i>	<i>de éste</i>	<i>quedaron</i>	<i>hasta el tiempo nuestro:</i>		
<i>Dois monumentos</i>	<i>deste</i>	<i>ficaram</i>	<i>até ao nosso tempo:</i>		
<i>Dos monuments</i>	<i>d'aquest</i>	<i>romangueren</i>	<i>fins al temps nostre:</i>		
sepulcrum	prope	oppīdum	in quo	est sepultus;	statua
<i>el sepulcro</i>	<i>junto</i>	<i>a la ciudad</i>	<i>en el cual</i>	<i>está enterrado:</i>	<i>una estatua</i>
<i>o sepulcro</i>	<i>junto</i>	<i>da cidade</i>	<i>em que foi</i>	<i>sepultado:</i>	<i>uma estatua</i>
<i>el sepulcre</i>	<i>prop</i>	<i>la ciutat</i>	<i>en que</i>	<i>és sepultat:</i>	<i>una estatua</i>
in foro	Magnesiae.	Scriptum est	multimōdis	apud	
<i>en la plaza</i>	<i>de Magnesia.</i>	<i>Se ha escrito</i>	<i>de muchas maneras</i>	<i>por</i>	
<i>no foro</i>	<i>de Magnesia.</i>	<i>Escreveu-se</i>	<i>de varios modos</i>	<i>pela</i>	
<i>en el forum</i>	<i>de Magnesia.</i>	<i>Escrit és</i>	<i>de moltes maneres</i>	<i>per</i>	
plerosque		de morte	eius, sed	nos	
<i>la mayor parte</i>	<i>DE LOS HISTORIADORES</i>	<i>acerca la muerte</i>	<i>de él, pero</i>	<i>nosotros</i>	
<i>maior parte</i>	<i>DOS HISTORIADORES</i>	<i>da morte</i>	<i>delle, mas</i>	<i>nós</i>	
<i>la mayoría</i>	<i>DELS HISTORIADORS</i>	<i>de la mort</i>	<i>d'ell, però</i>	<i>nosaltres</i>	
probāmus	potissimum	auctōrem	eundem	Thucydīdem, qui	ait
<i>aprobamos</i>	<i>de preferencia</i>	<i>al autor</i>	<i>mismo</i>	<i>Tucídides, el cual</i>	<i>dice</i>
<i>seguimos</i>	<i>de preferencia</i>	<i>a autoridade</i>	<i>do mesmo</i>	<i>Thucydides</i>	<i>que diz</i>
<i>aprobem</i>	<i>principalment</i>	<i>l'autor</i>	<i>mateix</i>	<i>Tucídides,</i>	<i>qui diu</i>
illum mortuum	morbo	Magnesiae	neque	negat	
<i>que él</i>	<i>murió</i>	<i>de enfermedad</i>	<i>en Magnesia</i>	<i>y no</i>	<i>niega</i>
<i>terelle</i>	<i>morrido</i>	<i>de doença</i>	<i>em Magnesia</i>	<i>e não</i>	<i>nega</i>
<i>que ell</i>	<i>mori</i>	<i>de malaltia</i>	<i>a Magnesia</i>	<i>i no</i>	<i>nega</i>
famam fuisse	sumpsisse	venēnum	sua	sponte	
<i>haya sido fama</i>	<i>DE QUE tomó</i>	<i>un veneno</i>	<i>por su</i>	<i>voluntad</i>	
<i>correra fama</i>	<i>de terer elle tomado</i>	<i>veneno</i>	<i>por sua</i>	<i>vontade</i>	
<i>que la fama sia</i>	<i>que prengué</i>	<i>verí</i>	<i>a son</i>	<i>albir,</i>	
cum desperāret	se posse	praestāre,	quae	pollicitus esset	
<i>como desesperase</i>	<i>DE QUE él NO podría</i>	<i>cumplir</i>	<i>lo que</i>	<i>habia prometido</i>	
<i>como desesperasse</i>	<i>de poder</i>	<i>cumprir</i>	<i>o que</i>	<i>promettera</i>	
<i>com desesperés</i>	<i>QUE ell NO pogués</i>	<i>donar</i>	<i>ço que</i>	<i>promès havia</i>	
regi	de opprimenda	Graecia.	Idem	prodīdit	
<i>al rey</i>	<i>acerca de oprimir</i>	<i>a Grecia.</i>	<i>El mismo</i>	<i>dejó</i>	
<i>ao rei</i>	<i>acerca da conquista</i>	<i>da Grecia.</i>	<i>O mesmo</i>	<i>deixou</i>	
<i>al rei</i>	<i>d'oprimir</i>	<i>la Grecia.</i>	<i>Ell mateix</i>	<i>deixà</i>	
memoriae	ossa	eius	sepulta		
<i>a la memoria</i>	<i>QUE los huesos</i>	<i>de él</i>	<i>FUERON</i>	<i>sepultados</i>	
<i>em memoria</i>	<i>QUE os ossos</i>	<i>delle</i>	<i>FORAM</i>	<i>sepultados</i>	
<i>memorat</i>	<i>QUE 'ls ossos</i>	<i>d'ell</i>	<i>FOREN</i>	<i>sepultats</i>	

quoniam legibus non concederetur, quod proditiōnis esset
damnātus, memoriae prodidit.

secretament, perquè les lleis no ho consentien al qui era estat condemnat per
traïció.

clam	in Attica	ab amicis,	quoniam	non	
<i>ocultamente</i>	<i>en el Atica</i>	<i>por sus amigos</i>	<i>puesto que</i>	ESTO	no
occultamente	na Attica	pelos amigos	visto como	ISTO	não
secretament	a l'Atica	per sos amics	perquè	ço	no
concederētur	legibus,	quod	damnātus esset	proditiōnis.	
<i>era concedido</i>	<i>por las leyes,</i>	<i>porque</i>	<i>habia sido condenado</i>	<i>por traición</i>	
era permittido	pelas leis,	porque	fōra condemnado	por traição	
era concedit	per les lleis,	car	damnat era	per traicão.	

PUBLICACIONS

DE

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

INSTITUT DE LA LLENGUA CATALANA

	Ptes.
Himnes Homèrics. Traducció en vers de JOAN MARGALL i text grec amb la traducció literal de P. BOSCH GIMPERA.	
Un vol. de IV-262 pàgines.	5
Edició en paper de fil de 50 exemplars	15
Normes ortogràfiques	0'10

BIBLIOTECA FILOLÒGICA:

I.— Documents en vulgar per a l'estudi de la llengua (segles XI, XII & XIII), per MN. PERE PUJOL	2
II.— Die Mundart von Alacant.— Beitrag zur Kenntnis des Valencianischen, von DR. PERE BARNILS GIOL	4

EDICIONS PEDAGÒGIQUES

Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum cum ibericis versionibus, curante A. SEGALÀ, PHIL. PROF.

Vol. I.— CORNELII NEPOTIS, <i>Praefatio et Miltiadis Themistoclisque Vitae</i> (F. Crusat; A. M. Alves, S. J.; F. de Mello, S. J.; E. de Montoliu; C. Riba Bracons; interpretibus)	1
--	---

Altres obres en premsa i en preparació:

Diccionari de M. Aguiló. (Lletra A.)

Phonétique Catalane, de J. ARTEAGA PEREIRA.

Vocabulari Ortogràfic de la Llengua Catalana.

El Gènesi, traducció de l'hebreu, per MN. FREDERIC CLASCAR.

Museu : Hero i Leandre. — Text grec amb la versió de Ll. Segalà, duent en apèndix dues traduccions inèdites, en vers, de P. Bertràn i Bros i J. M. Pellicer i Pagès.

Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum cum ibericis versionibus.

Vol. II. — *Homeri Iliadis A.* (A. Segalà, interprete).

Diccionari Hebreu-Llatí-Català, pel DR. FRANCESC BARJAU, professor a l'Universitat de Barcelona.

Diccionari manual Llatí-Català, pel DR. F. CRUSAT I PRATS, professor a l'Universitat de Barcelona.

Atlas lingüístic de Catalunya, Balears, Valencia, Roselló i Sardenya.

INSTITUT HISTÒRICO-ARQUEOLÒGIC

Anuaris de l'Institut d'Estudis Catalans. Grans volums de més de 500 pàgines, profusament il·lustrats.

	Ptes.
Anuari MCMVII, de 540 pàgines, 106 gravats i una tricromia.	30
Anuari MCMVIII, de 650 pàgines, 270 gravats i 7 làmines apart.	30
Anuari MCMIX-X, de 792 pàgines, 300 gravats i 6 làmines apart.	30
Anuari MCMXI-XII, de 774 pàgines, 471 gravats 5 làmines i una fototipia.	30

Les Pintures Murals Catalanes. Se publica en fascicles monogràfics, gran foli, amb il·lustracions i làmines soltes en tricromia.

Fascicle I. — Pedret	10
» II. — Sant Martí de Fenollar i Sant Miquel de la Sèu	10
Fascicle III. — Tahull i Bohí, Santa Maria d'Aneu i Sant Pere del Burgal	10
Fascicle IV. — Ginestarre, Estahon, Esterri de Cardós, Mur i Ager	<i>En preparació.</i>

Les Monedes Catalanes. Estudi i descripció de les monedes carolingies, comtals, senyorials, reials i locals propies de Catalunya, per JOAQUIM BOTET I SISÓ. Obra completa en tres volums.

Volum I	10
» II	12
» III i darrer	20

Documents per l'Historia de la Cultura Catalana Mig-eval, publicats per A. RUBIÓ I LLUCH. Obra completa en dos volums.

Volum I, contenint més de 500 documents	16
» II i darrer	<i>En premsa.</i>

L'Arquitectura Romànica a Catalunya, per J. PUIG I CADAFALECH, A. DE FALGUERA I J. GODAY. Obra completa en tres volums.

Volum I. — Precedents : l'Arquitectura romana; l'Arquitectura cristiana prerromànica	20
Volum II. — Des del segle ix a les darreries del segle xi	25
Volum III i darrer. — Els segles xii i xiii.	<i>En premsa.</i>

Les Obres d'Auzias March. Edició crítica en vista

de tots els manuscrits i totes les edicions, per AMADEU PAGÈS. Obra completa en tres volums.

Volum I.—Introducció. Text de les poesies I-LXXIV. 12
 9 II.—Poesies LXXV-CXXVIII. *En premsa.*

Altres obres en premsa i en preparació:

La Bíblia Catalana, treta de les antigues versions dels segles XIV i XV, per R. FOULCHÉ-DELBOSC.

Volum I. — Gènesi, Exode, Levític, Nombres, Deuteronomi i Josuè.

Els Segells Catalans, per FERRÁN DE SAGARRA.

Itinerari del Rei en Jaume el Conqueridor, per J. MIRET I SANS.

Crònica dels Comtes de Barcelona i dels Reis d'Aragó, per L. BARRAU-DIHIGO i J. MASSÓ TORRENTS.

INSTITUT DE CIENCIES

Arxius. Fascicles I, II i III, cada un	4
Flora de Catalunya, per J. CADEVALL i ANGEL SALENT. Fascicle I.	5
Malacologia de Catalunya, per ARTUR BOFILL POCH i J. DE CHÍA	<i>En preparació.</i>

Preu : Una pesseta